

זכרון הרש"ז גורארי'
התכתבותו עם כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע

א

מאדמו"ר, סדר הלימוד, וכתובה בלי שגיאות

נדפסה באג"ק ח"א ע' סב.

ששת האגרות שלפנינו נכתבו אל הרש"ז כשהיה עדיין בן 14-15, אשר בתקופה זו למד בישיבת תומכי תמימים בווארשא, שם נגלה וחסידות והוראה לפי הוראות אדמו"ר.

הרש"ז נולד בקרעמענטשוג בנר ראשון של חנוכה תער"ב. בתחלת שנת תר"פ עברו לגור ברוסטוב, בסמיכות לבית רבותינו. בשנת תרפ"ב נפטר אביו ה"ר נתן ע"ה. אח"כ נסע ללמוד בישיבת תומכי תמימים בנעויל, שם למד עד אחרי הבר מצוה שלו בחנוכה תרפ"ה. אח"כ יצא עם אמו מרוסיה, והתיישבו בווארשא, שם למד בישיבת תומכי תמימים, ולשם נכתבו אליו ששת המכתבים שלפנינו. כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע גר באותה תקופה בלנינגרד.

ב"ה א' כ"ז ניסן תרפ"ו

אל התלמיד מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבך, מג' לח"ז, עיקר לימודך יהי' גמרא בעיון רב ועמוק היטב, ומדוע לא תכתוב לי אם בקי אתה בגמרא באיזה מסכתות, ועם התוס', כתוב לי בארוכה, וזה יהי' מגמתך שתהי' בקי ושיהיו מסודרים היטב.

במכתבך יש הרבה שגיאות גסות מאד בעצם כתיבת התיבות, ודבר זה צריכים לתקן, כי לא טוב לאדם כשאינו יכול לכתוב, ודבר קל הוא להתלמד, גם יופי הכתב הוא דבר גדול. ואתה אל תניח הזמן על דברים בטלים. והשי"ת יהי' בעזרך שתהי' ירא אלקים למדן ובעל מדות טובות ולשקוד על האמת והיושר.

הדו"ש וטובך בגו"ר, ומברכך

יוסף יצחק שניאורסאהן

ב

מאדמו"ר, סדר הלימוד

ב"ה, ב' י"ב אייר ה'תרפ"ו

אל התלמיד הנעלה וי"א מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה.

עד אשר לא אבוא בחליפות דברים ברורים אודותיך ולימודך עם חברי ועד ההנהגה¹ יחי' לא אוכל לכתוב לך מאומה. כל הסדרים עליך לשמור כמו כל התלמידים יחיו. ומה שאתה לומד עם אחיך הרי"צ² שי' בתור הוספה, בודאי טוב הוא. והשי"ת יהי' בעזרך בגו"ר.

בשם כ"ק אד"ש, הדו"ש נצח

אלחנן דוב מרזאב

ג

מאדמו"ר, סדר הלימוד

נדפסה באג"ק חיי"א ע' עה.

ב"ה ד' כ"ח תשרי ה'תרפ"ז

אל מר תלמידנו ש"ז שי' גורארי'

תלמוד משניות בע"פ ותתחיל מסדר טהרות והלימוד יהי' לא יותר מפרק א' בב' ימים רק שתזכור אותו היטב ותחזור אותו במתון, והשי"ת יהי' בעזרך בגו"ר.

בשם כ"ק אד"ש

אלחנן דוב מרזאב

ד

מאדמו"ר, סדר הלימוד ועבודת התפלה

ב"ה מוצש"ק לך ה'תרפ"ז

אל התלמיד הנעלה וי"א מר ש' זלמן שי'

התפלה שהיא עבודה שבלב דורשת הכנה גדולה בתשובה מקודם, ולא כל הרוצה בזה יכול, ע"כ לע"ע ימנע מזה עצמו, וישקוד בלימוד הנגלה עפ"י הוראת הרב המשגיח שי', ויקבל עליו הסדר בקבע"ו, וימלא בכל אשר יפקדו עליו בלימוד (ומכבר הי' לו חסרון שלא הי' לומד בעיון שהוא חסרון גדול בנגלה ומכ"ש בדא"ח, וע"כ יתקן זאת בתיקון גמור). וכן בדא"ח יבקש סדר מסודר וימלא אותו בדיוק ובידיעה טובה בכל פרטי הענינים ויהי' בקי

¹ הנהלת הישיבה.

² ה"ר יחיאל צבי הירש.

בהרבה דרושים. ויהי' י"ש לדקדק היטב בכל פרט ופרט. ובמלאותו בכל זה בדיוק אז נשוב נדבר בעזהש"י בסדר פרטי. והשי"ת יעזרהו ללמוד וללמד א"ע שהדברים שלומד יהי' קבועים במוחו ולבו לעבדם ולקיימם ויהי' בריא בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, ידידו הדו"ש באהבה

אלחנן דוב מרזאב

תמונה כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע משנת תרפ"ז

ה

מאדמו"ר, סדר הלימוד בנגלה ודא"ח, ותפילין דר"ת

נדפסה באג"ק חי"א ע' עו.

ב"ה י"ב טבת תרפ"ז

לענינגראד

אל התלמיד מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, ישקוד בלימוד בעיון בנגלה ודא"ח וישתדל לחזור דא"ח במתינות בשפה ברורה, וטוב אשר לימודו יהי' עם חבר טוב. והשי"ת יעזור לו כי עלה יעלה בלימוד ועבודה שבלב. ובלייל ה' ומוש"ק ילמוד כב' שעות ומחצה בספר דרך חיים³, ואת אשר ילמוד במשך עת זה יהי' בידיעה והבנה, דער הערין דיא טיפקאייט פון דער הארציקאייט. וע"ד תפילין דר"ת צריכים להניח. והשי"ת יהי' בעזרו כי יהי' י"ש חסיד ולמדן.

המברכו

יוסף יצחק שניאורסאה

ו

מאדמו"ר, הלימוד להוראה

נדפסה באג"ק חי"א ע' פ.

תקופה קצרה אחרי כתיבת המכתב שלפנינו, נאסר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע. אחרי הגאולה הוכרח לעזוב את רוסיה והתיישב בריגא, ומזמן לזמן היה בא לווארשא. בתקופה הזאת היה הרש"ז נכנס ליחידות, ולא היתה כ"כ חליפות מכתבים בינם; עד לשליחותו לערי ואהלין בקיץ תרצ"א, כדלקמן אגרת ז ואילך.

ב"ה ב' יב אד"ר התרפ"ז

אל התלמיד מר ש"ז שי'

במענה על מכתבו. אחרי אשר יציע שאלתו ע"ד לימוד בהנוגע להוראה אל ועד ההנהגה של הישיבה תו"ת יצ"ו והמה יסכימו לו, אז הנני מסכים לו ע"ז במאד מאד ויתן וימסור עצמו על הלימוד בשקידה עצומה. אבל בתנאי שיהי' לו שיעור קבוע בלימוד גמרא שיהי' בקי בזה. והשי"ת יעזור לו ויצליח לו בגו"ר.

בשם כ"ק אד"ש, המודיע

אלחנן דוב מרזאב

הרוצה לקבל תשובה יניח במכתבו מעטפה כתובה עם מרקע לתשובה.

³ ראה לקמן אגרות כו; קמד; קסה-ו.

ז

מאדמו"ר, לאנ"ש דוואהליון, שליחות הרש"ז לייסד ישיבת תו"ת

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קנט.

17 האגרות שלפנינו, נכתבו במשך החדשים תמוז-אלול תרצ"א, בהם שלח אדמו"ר את הרש"ז לכמה עיירות בוואהליון, לעורר על לימוד נגלה ודא"ח, ולהתייעץ אודות יסוד מחלקת הישיבה תומכי תמימים.

גם היתה נסיעה זו כעין הכנה, לנסיעת אדמו"ר לביקור באיזור זה בקיץ תרצ"ב, כמובא באג"ק ח"ב ע' תמא, וחיי"א ע' קפה.

אמנם מחלקת הישיבה לא נפתחה אז. גם בשנת תרצ"ט, עדיין דנו בפתיחת המחלקה בלוקאטש, כדלקמן באגרת עו.

ב"ה כ"ד תמוז תרצ"א

ורשא

אל ידידינו אנ"ש אשר בגליל ואהליון ד' עליהם יחיו

שלום וברכה.

בזה הנה מלאתי ידי תלמידנו החשוב הנעלה והכי נכבד הר' מו"ה שניאור זלמן שי' לנסוע לגליל ואהליון לראות ולהתראות עם ידידינו אנ"ש ד' עליהם יחיו, לבקר בהבתי כנסיות ולעורר ע"ד קביעות עתים לתורה בסדר מסודר בנגלה ובדא"ח, ולהתייעץ ע"ד התייסדות ישיבה ברוחה של ישיבת תומכי תמימים יצ"ו כפי אשר מסרתי לו בעל פה בפרטיות.

ובזה הנני לבקשם, לקרבו בכל מיני קירוב ולהיות בעזרו בכל מיני עזר בגשמיות וברוחניות להביא בעזרתו יתברך התייסדות הישיבה מהכח אל הפועל.

ובגלל הדבר הזה יברך השם יתברך את כללות אנ"ש בתוך כלל אחינו בני ישראל, ואת כל אחד ואחד בפרט אותו ביתו זרעו וזרעו זרעו בבריאות הגוף בפרנסה בריוח, ובבנים עוסקים בתורה ובמצות.

והנני ידידם עוז הדו"ש ומברכם בגו"ר

יוסף יצחק

ה

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק ח"א ע' קס.

ב"ה י"ג מנ"א תרצ"א

מאריענבאד

ידידי הנכבד מוהרש"ז שי' גורארי'

שלום וברכה!

שני מכתביו נתקבלו. ומידידנו הרי"פ⁴ שי' הי' מכתב שכתב עוד הפעם לטאבאקהענדלער⁵, וחושב אני שאינו צריך לה[מ]תין ויכול לנסע להתם, והשי"ת יצליח לו. ובטח יודיע לי מיד.

כמדומה שהרי"פ שי' מסר לו מכתב להתם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

ט

מהרש"ז, אפשרויות פתיחה הישיבה בקאוועל

ב"ה מוצש"ק עקב [תרצ"א]

פה קאוועל

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בהיותי בווארשא, ונכתבתי באטוואצק כדי שאהי' שייך לפקיד אחר אשר על הגליל, פעלתי ע"י שתדלן שישאלו ע"י טעלעג' בפה אם ליתן לי רשיון, וזה הי' בעש"ק ותיכף שלחתי מכתב עקספרעס לר' אברהם נחמן נ"י טאבאקהענדלער⁵ שיראה שיענו לטוב, והי' שם בש"ק, והי' אחר הזמן, וביום ב' כשהי', ספרו לו הממלא מקום הפקיד ששאל אצל הרב דפה אם בקש את מי לפה, היות שהי' כתוב בהטעלעגראם שהוא על ענינים דתיים, והיות שלא ידע אז מכלום ענה שלא, ואח"כ אמר שאפשר שהוא אודות אגודה, ובקש שאפשר שיתנו, וענה אותו היות שהפקיד הראשי איננו כעת והממלא מקום בעצמו לא יתן, וגם הר' אברהם נחמן נ"י ג"כ לא פעל, וע"כ השיב שלא יתנו. ביום ה' בקבלי המכתב מכ"ק אף שלא הי' לי רשיון, לויתי מעטריקא מאחד ונסעתי בערב. כבואי אתמול לפה ספר לי הר' אברהם נחמן נ"י כי לא קבל שום מכתב מר' יחזקאל פייגין. ואודות הרשיון כנ"ל.

⁴ המזכיר הרב יחזקאל פייגין.

⁵ ר' אברהם נחמן, שעזר לו בסידור ניירות שם, כדלקמן אגרת הבאה.

ה' מוצ'ען עקד נה (אח"כ)
כ"ג אב תש"א

היותו גורארי. וכתבתו האטומאלי. כ"ב אה"י ש"י.
א"כ אתה אשר על הא"י יפצתי ע"י שמואל שישאלו
ע"י טעמך קרב אם יתן לי רשיון. וזה ה' קצת ותהיה
שחת. וכתב אקספוזיט א"י אהרן נחמן נ"י טאמאקאצ'ס
שירא ש"י. א"כ, וה' שם קצת, וה' אתה קצת.
וביום ה' כש"ל. סב"ל. והוא נקרא הפקיד. שאל
א"כ ה"כ ד"כ. אם קצת את ה' א"כ. היות שג"ל כתוב
הטעמך שמואל על ענינים דתיים, והיות שאל יבין
א"כ גורארי. א"כ שאלו, וא"כ אתה שמואל שמואל
א"כ א"כ, וקצת שמואל שיתנו, וקצת א"כ היות שמואל
הוא שמואל. כ"כ. והוא נקרא קצת. א"כ. וקצת
ה' א"כ נחמן נ"י קצת א"כ, וקצת שמואל שיתנו
היום ה' קצת. וקצת. א"כ. א"כ. ה' א"כ. וקצת
א"כ. וקצת. וקצת. וקצת. וקצת. וקצת. וקצת. וקצת.
א"כ. סב"ל. ה' א"כ נחמן נ"י. כ"כ. א"כ. שמואל.
וכתב מ"י יחזקאל (י"ל). וא"כ. וקצת. כ"כ.

והיות שחפץ אני להשיג רשיון היינו שישלחו ע"י טעלעג' לווארשא שיתנו לי
רשיון ואני אשלח הפאספארט לשם לקחת עבורי וישלחו לי בחזרה. ולע"ע
כנראה שא"א יהי לפעול בפה, היות שעד שיבא הראשי שהוא ביום חמשה
עשר למספרם בעוד שבועיים לא יתן הממלא מקום, ומייעצים אותי שאסע
ללוצק ששם הרב סיעראצקין הוא חשוב גדול בעיני הגובערנאטער שבשם,
אשר גם גליל קאוועל וגליל לודמיר הם תחת הגובערנאטאר שבשם, והוא
יפעול עבורי שיתנו טעלעג' לווארשא ליתן לי רשיון על כל הגובערניע. לע"ע

לא שאלו מעמדי פאס, והשי"ת יעזור לי וישמריני מידיהם למען רחמיו, על להבא.

אודות התייסדות ישיבה, לכתחלה כל השומע לי שחק ואמר שאין בפה מי שילמוד, ובכלל אין בפה המקום, היות שהי' בפה ישיבה דנווארדאק הנק' מוסרניקעס והעתיקו ללודמיר כי אין בפה המקום. גם הרב דפה אשר הוא מגזע אדמו"רי טריסק פאמיליע שלו טווערסקי, אמר לי כן.

אח"כ כשנתודע להם ונתיישב אצלם כי אין מבקשים מכלום מעות כי לא יוצרך לזה, כי יהי' רק בני העיר ואם מהגליל יאכלו אצל בעה"ב, והלימוד יהי' בביהמ"ד שלנו, וגם עבורי לא יוצרך מעות מהעיר, נתיישב אצלם הענין יותר, ואדרבה נתנו תקוות שיהי' תלמידים ויוכל לבוא הדבר לידי פועל.

ואי"ה למחר יהי' אסיפה בבית הרב הנ"ל, על האסיפה יקראו אנשים חשובי' או בכלל מי ששייך לעניני ציבורי, מאיזה מנינים, למען יהי' בהסכם כולם, וכ"א אדרבה ישתדל, ועכ"פ לא יחליש בהמנין שלו למען לשלוח תלמידים, ואח"כ יקבעו מודעות בכל המנינים. על האסיפה בקש אותי הרב שלא אהי', הטעם שלו לא הגיד לי.

מאנ"ש דהמנין שלנו ישנם רק אחדים כמו ר' ישעי' (אביו של הב' פישל אשר למד בלויבאוויץ ובראסטוב, והי' גם אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת שהי' פעם הראשון בווארשא, והוא כעת, בפה. נכדיו, משה, למד בלויבאוויץ, כעת לומד בדומיר והוא י"ש גדול עם זקן שלם, ואברהם למד בווארשא ואח"כ בישיבות ההם, והי' בווארשא בעת ההיא לשאול אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א אם לנסוע חזרה להישיבות ההם ונסע חזרה, וכעת במאציעוו) גיטיל'ס סופר איש זקן, ואחיו ר' שלמה אשר ג"כ הי' בווארשא אצל כ"ק אז, והוא מסייע לי הרבה בענין זה, ויש לו פני' טובה שיש לו נערים אשר למדו בה"תלמוד תורה" שבפה, וחפץ שילכו בדרך הישר (אודות התלמוד תורה שבפה מרננים מאד כי לומדים שם רק איזה שעות ועוד חסרונות, כאשר אהי' שם ואראה הכל אכתו' אי"ה לכ"ק עוד אודות זה), ועוד רק אחדים.

אשר ע"כ נחלט אצלי שיהי' האסיפה אפי' מביהמ"ד אחרים ובבית הרב, כי מאנ"ש דפה בלבד לא יהי' כלום. אף שר' אברהם נחמן⁶ נ"י הוא איש מכובד ודבריו נשמעים כי הוא היו"ר מהקהלה, אך כמותו אין עוד מאנ"ש שיהי' דבריו נשמעים. אך מקוה אני כי זה לא יפסיד שיאמרו דיעות וסדרים, כי יהי' נשמעים, ואם במשך הזמן יתראה לחסרון אפשר יהי' בכל זמן לתקן זאת לקחת מהם הממשלה. כן הוא לפ"ד.

אך היות שאומרים כי מפה לא יהי' תלמידים כ"א בערך התחלת גמרא, אך כאלו אומרים שיהי' הרבה, כ"א בסוף הזמן והתחלת הזמן הבא אפשר שיהי' איזה שלומדים בישיבות אחרים מסביב, ואז אפשר יהי' להודיע שנתייסדה

⁶ טאבאקהענדלער, דלעיל.

ישיבה ויבואו מסביב. והבחורים יאכלו אצל בעה"ב, והר' אברהם נחמן נ"י אמר שיהי' אצל מי לאכול. אך על סוף הזמן לא יבואו מסביב.

והנה היות שאסע אי"ה על ש"ק ללודמיר ומשם ללוקאשץ, כפקודת כ"ק, ואם יהי' שם בחורים שיודעים מעט בלימוד הגמרא, ויחפצו לבוא עתה, אזי אקוה לייסד עתה ישיבה מאלו שיבואו. ואפשר יהי' אחדים גם מהעיר, יותר גדולים, ואם יצוה כ"ק לקחת גם אותם אזי יהי' גם מהם. אך אפשר שלא ירצו לנסוע עתה, ומפה לא יהי' כ"א אלו המתחילים ללמוד גמרא גם בלא תוספות, בזה אם יודיע לי כ"ק איך לעשות, אם להתחיל בהם או לחכות על חדש תשרי. כי אף שהרחמנות גדולה עליהם, כי אם לא יקבלו אותם יצאו לתרבות רעה, אך איני יודע אם מסכים כ"ק ע"ז לקרות ע"ז שם ישיבה, ואם אקבל ידיעה מכ"ק אדע איך להתנהג. לע"ע לא ספרתי שיש אצלי שאלה אודות זה למען לא אחליש מלעבוד, אך לעצמי אני חפץ לידע אם להתחיל בהם. אם כ"ק יענה לי לפה ואף אם לא אהי' בפה כ"א בלודמיר ישלחו לי לשם.

המעטיר

שניאור זלמן בן אסתר

האדרעס...

,

מאדמו"ר, בענין הנ"ל, והאפשרויות לפתיחת ישיבה במצויב

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קסא.

ב"ה כ"ב מנ"א תרצ"א

מאריענבאד

אל התלמיד החשוב והכי נעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו קבלתי ומתעכב אני להשיב עליו בנדון מהות התלמידים עד אחר שיבקר את לוקאטש ולאדמיר ויכתוב לי בפרטות משם.

הסברא נותנת שהיו צריכים לקבץ בכל מקום אפילו נערים של התחלת גמרא ג"כ, והישיבה תהי' מאלו שיכולים ללמוד היטב גמרא, אבל איני חפץ עדיין לומר החלטה בזה עד אשר יברר המצ[ב] במקומות הנ"ל.

נוסף לזה קבלתי מכתב מתלמידנו היקר והכי נעלה מר יצחק שי' מאנדעלבוים, כותב וז"ל "קבלתי מכתב מעירנו מצויב, מאברך אחד, תלמיד ישיבתנו הק' שכותב לי, היות ששמע שברצון כ"ק שליט"א ליסד ישיבה בסביבתנו בוואהלין ובעירנו זה לא כבר נגמר הבנין מפואר על ישיבה, שגביר אחד מנויארק יליד עירנו בנהו לזכרון שם בת שמתה בימי עלומי'

ר"ל, שהוצאותיו עלו לכמה אלפים ד', בעל קומה אחת שיש בו מקום גם על בית מלון⁷, בית תבשיל וגם דירות בשביל הראשי ישיבות ומנהלים, ובעל הבנין מבטיח לתמך קצת את הישיבה שתתסד שם. כפי שאומרים הוא עשיר גדול, הוא התנדב כ"פ סכומים גדולים על חברות שונות מעירנו, ע"כ יש לקוות שיתמך את הישיבה בתמיכה ממשית, ע"כ מבקש ממני לכתוב זאת לכ"ק שליט"א, ואפשר יהי' ברצון כ"ק שליט"א לייסד שם ישיבה. בעירנו אין מהנוער שילמוד בבהמד"ר כה"י רק שלשה תלמידיו שלמדו בישיבתינו, שני אברכים ובחור אחד שלמד בישיבתינו יותר משתי שנים, ואח"כ למד בקאמענעץ בישיבת ר' ברוך דוב שי', וכעת הוא לומד בעירנו, והם מקושרים לחסידות ויש לקוות מאתם תמיכה גדולה. עכ"ל".

הייתי חפץ אשר יסע לשם ויראה הבנינים ויכתוב לי בפרטו', והדבר צ"ל בחשאי שלא ימצאו עוד קופצים על זה, ובכלל כל בנין דבר צ"ל לא ברעש.

בטח נזדמן לו לחזור דא"ח, לאו דוקא בש"ק, והתראה עם אנ"ש שי' ובבקשה לכתוב לי מזה בפרטי'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

יא

מאדמו"ר, לר"י מנדלבוים, בענין הנ"ל

ב"ה כ"ב מנ"א, תרצ"א

מאריענבאד

אל התלמיד החביב והכי נעלה הרב מוה"ר יצחק שי' [מנדלבוים]

שלום וברכה!

מכתבו קבלתי ושמחתי מאד לשמע הידיעה דבר הבנין שבעיר מציוב, וכתבתי אל התלמיד מר זלמן שי' גורארי' שיסע להתם לברר הדבר על אתר, והוא הי' צריך מצדו לבא בכתובים עם אלו שכתבו לו בנדון זה כדי לקרב הדבר. והי' נחוץ להביא לידי זה אשר בעל הבנין יכתוב לי מכתב בהצעה בנדון זה, ואז הייתי שולח אחד להתדבר בנדון זה, כי לאחר שאדע פרטי הדברים בזה הנני מקוה להשי"ת שאפשר יהי' לסדר הדברים.

בטח זוכר מה שדברנו בעת התראותינו אשר הייתי חפץ שהתלמידים הגדולים שלמדו בישיבת תומכי תמימים, אלו שאפשר שיצא מהם תועלת להרבצת התורה, הייתי חפץ לתת להם מקומות לעבודה, מי לר"מ, מי למשגיח מי למדריך, והייתי חפץ לבקשו אשר יכתוב לי בפרטות מאלו התלמידים שלמדו במשך זמן היותו בהישיבה מה שיודע מכל אחד ועם מי הוא בא בכתובים.

⁷ פנימיה לישיבה.

זכרון הרש"ז גורארי' יא

חושב אני שבודאי תבין הרמז שלי אשר צריכים לבא בכתובים עם מכיריו ולדעת מהם מהנעשה. הדו"ש

יב

מהרש"ז, אפשרויות פתיחת ישיבה בקאוועל

ב"ה יום ד' ראה [כ"ב מנ"א תרצ"א]

קובל

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנה ע"ד התייסדות ישיבה בפה הי' אסיפה בבית הרב דפה ביום א', ואחר אשר הסבירו להם כי אין מבקשים מעות הסכימו והרבה עוד חפצים שיהי' ישיבה, ואקוה שיכול לבוא הדבר לידי פועל. וע"ד תלמידים, אף שמפה נערים יותר גדולים שיוכלו ללמוד עמם כל התוספות ישנם רק אחדים, כ"א המתחילים בכלל ללמוד גמרא בערך זה, אך היות שאסע אי"ה למחר ללודמיר להיות שם בש"ק ואח"כ על ש"ק הבא ללוקאשץ, הייתי יכול אפשר להביא עמי משם נערים יותר גדולים, איזה, למען ביחד עם מפה, יהי' שייך לקרוא ע"ז שם ישיבה. וע"ד הקטנים המתחילים כאשר יהי' שם ישיבה יהי' יותר בקל לקבלם אם יסכים כ"ק. ואם אפי' לא אוכל להביא ומפה לא יהי' כ"א המתחילים, אם יסכים כ"ק על ההתחלה שיהי' רק מהם עד שאח"כ אי"ה יתגדל ויבואו מסביב יותר גדולים יהי' כן. גם ראיתי את הר' ר' לעמעל אצל הרב סיעראצקין ובקשתיו ג"כ שישלח נערים יותר גדולים, וההספקה יהי' שיאכלו אצל בעה"ב, ומבטיחים שיהי' אצל מי לאכול, ועל הלינה ישכרו עבורם. אך על איזה אופן שישכים כ"ק יהי' יכול להיות בעזרתו ית'.

אך עוד לא קרבותי לעשות צעדים יותר קרובים הנוגעים לפועל, כמו לקבוע מודעות ולבחון תלמידים, היות שע"ד הרשיון, בראותי כי בפה א"א לע"ע לפועל, ובלא רשיון אומרים כי לא טוב להתחיל, כי כאשר יקבעו מודעות ובכלל לעשות ולייסד דבר יוכל להתפרסם עבורי, ואחרי השאלה והתשובה של הפקיד ולעשות היפוך רצונו יכול הדבר לבוא לידי גדולות, ולזאת מנעתי מלעשות דברים הנוגעים לפועל.

ונסעתי ביום א' בערב ללוצק להרב סיעראצקין, מלפנים רב בזעטלע, עסקן גדול וגדול בעיני השרים, גם מלפנים עבד אודות שיפטרו רבנים מצבא המלך, לבקש מאליו שיפעול עבורי בלוצק בהגובערנאטערסטווע דשם שיצוו להפקיד דפה ליתן לי רשיון. ועבד עבורי הרבה, אף שהי' אז על נאות דשא סמוך ללוצק, אך בצירוף עם עוד ענינים אשר הי' צריך להיות בלוצק הי' אתמול אצל הגובערנאטערסטווא, וכתבתי מכתב בקשה להגובערנאטערסטווע, היות שהפקיד דפה לא נתן לי רשיון ואני צריך לבוא רק אודות ענינים דתיים נחוצים שיצוה ליתן לי רשיון, והרב הלך עם בקשתי ואמר כי זאת שלחו לו מאגודת ישראל שיבקש עבורי, וענו לו כי עפ"י החוק בקשה כזו צריך לילך להגובערנאטאר ע"י הפקיד דפה ולא ישר לשם ונאסר להם לקבל בקשה כזו, אך למען הרב אם רק יהי' האופן שיוכלו לעשו' יעשו. והיום הי' בפה הרב והר'

אברהם נחמן נ"י אצל הפקיד דפה לבקש שיתן רשיון, ולכה"פ שישאול בלוצק כי אז בודאי יצוו לו ליתן, ולא רצה ועומד בתקפו לבל ליתן, ואיני יודע מה יהי הסוף אם ישלחו מלוצק לפה, ואם לאו אם יפעלו אח"כ כאשר יבוא הפקיד הראשי כאשר הממלא מקום עומד חזק בדעתו ויוכל לקלקל.

ועד אשר אין לי, ואין לי ידיעה מכ"ק, כי אף אם לא יהי רשיון כ"א על סמך מעטריקא זו אתחיל לייסד דבר, כאשר מפילים עלי פחד. והיות שעד שאבוא בחזרה מלוקאשץ יתברר הדבר, אף שיהי הפסד במה שלא אוכל להביא עמי תלמידים, אך היות שאין לי עצה אחרת, הנני מחכה, ורק אדבר בלודמיר ובלוקאשץ, ואראה שכאשר אכתוב שישלחו בחורים, שישלחו. והנני נבון עתה מאד כי רואה אני שבעהשי"ת יוכל הדבר מצ"ע לבוא לידי פועל, ולמה יתבטל לע"ע עבור ענינים כאלו.

ולזאת אבקש מכ"ק שיענה לי לפה, ואף אם לא אהי אז בפה ישלחו לי ללודמיר, ר' אברהם נחמן נ"י, אם אחרי כל השתדלות לא יהי לי רשיון, אם לייסד ישיבה או לנסוע חזרה לורשה או למקום אחר. ואם לייסד, אם לא יהי על מי ליקראות שם ישיבה כ"א על המתחילים גמרא, אם להתחיל בהם, ואם יהי יותר גדולים אם לקבל גם הקטנים. וכאשר אקבל התשובה מכ"ק אדע מה לעשות אי"ה, והשי"ת יעזור לי וישמריני מידי זרים וישלח לי הצלחה.

כי בדבר הרשיון הסיבה היתה רק העדר ההצלחה, כי באם שהי' מגיע המכתב הראשון מר' יחזקאל פייגין אז הי' הפקיד הראשי בפה, אפשר הי' פועל ר' אברהם נחמן נ"י. ובכלל כאשר שואלים אם ליתן רשיון נותנים להכל, ובפה הפקיד אומר כי לכך אינו חפץ ליתן כי הוא מתיירא אפשר שאסוף מעות מהגליל דפה, ובזמן כזה אין לעשות כן כאשר הכל במצב לא טוב, ואם הי' עוזר השי"ת במעט הצלחה לא הי' כל המניעות.

עוד באתי לבקש מכ"ק אודות מעות, אשר המעות שהי' אצלי כמעט שכלו, ואף שלא הייתי חפץ לכתוב לכ"ק אודות זה, אך ר' יחזקאל נ"י פייגין בהיותו בווארשא צוה לכתוב לכ"ק אודות מעות. חשבון פרטי מהמעות שהי' אצלי אשלח אי"ה לר' יחזקאל פייגין לריגא, המכתב השני ממנו נתקבל

המעתיר

שניאור זלמן בן אסתר

אדרעס...

יג

מהרש"ז להר"י פייגין, בענין הנ"ל

ב"ה יום ה' ראה [תרצ"א]

קובל

כבוד ידידי הנכבד הנעלה אי"א וו"ח וכו' וכו' מהור"ר נ"י יחזקאל

ביום ועש"ק כתבתי לכבודו גלוי' ע"ד לכתוב לר' אברהם נחמן נ"י וע"ד מעות. המכתב ששלח כבודו לר' אברהם נחמן נ"י נתקבל ביום ב. וע"ד התייסדות ישיבה בפה מתחילה הי' הכל בדעה אחת כי הוא דבר אי אפשרי. גם כי הי' בפה הישיבה דנווארדאקער (מוסרניקעס) אשר הוכרחו להעתיקה ללודמיר כי לא פה המקום ע"ז ועוד ועוד, עד כי ר' אברהם נחמן נ"י אמר לי כי אין צריך אני לעבוד כ"כ עבור הרשיון, עד שאראה שיש בדבר ממש, כי לפ"ד הדבר הוא כמעט מופרך. ואח"כ כשנתיישב אצלם בכלל כי אין מבקשים מעות, כי עבורי לא יוצרך וגם עבור התלמידים שמהעיר בודאי לא יוצרך, ואף גם מה שמהגליל יאכלו אצל בעה"ב אשר לא יוצרך כ"א מעות מעט שאין בו ממש עבור האכסניא, והסיבה שהישיבה הנ"ל העתיקה הוא מפני מעות שנחסר להם. וסוף דבר כי הוחלט שיכול הדבר לידי פועל, רק החסרון יהי' רק שלא יהי' תלמידים היות שמפה אין כ"א רק אחדים ממש יותר מעט גדולים, והשאר רק בערך התחלת הגמרא. ואמרתי שמסכים אנכי גם ע"ז. ובליבי חשבתי כאשר אכתוב.

וסוף דבר הי' שנחלט לעשות אסיפה מהעיר, היות שאנ"ש דפה הם רק אחדים כמו האחים גיטילעס, וי"ש אך אין דבריהם נשמעים, ועוד שנים, מלבד ר' אברהם נחמן נ"י, אשר דבריו נשמעים במאד אך הוא איש קר כי הוא רק יכול לעשות טובה באם שאחר יעשה ויהי' על שמו (לא למען שחפץ בזה) או עמו ביחד, היינו שהעוסק יהי' אחר וגם שמו פועל שיהי' נשמעים לדברי המתעסק. ולזאת ראיתי כי צריך שיהי' אסיפה אחד מכל מנין והאסיפה תהי' בבית הרב, ואף שלפועל יהי' המנהלים היינו הועד רק שלנו, ואם אחד מהחוץ ג"כ מי שיהי' ציית אך עכ"פ יותר טוב כאשר יהי' בהסכם מהעיר ומהרב.

וכן הוה שקראו על יום א' אסיפה בבית הרב, על האסיפה לא הייתי כי כן רצה הרב למען טעמים שטותים, כי אמר שחפץ להגיד כי עוד לא באתי, ויהי' לכתחלה, ועוד טעמים, והעיקר כי הי' ירא היות שאין לי רשיון אם יודע ויש לו שונאים ומנגדים ומוסרים וחשש לדבר, וסוף דבר הי', כי על האסיפה נחלט שיהי' ישיבה ויש אדרבה שחפצים בדבר, אך היות שמחמת הפחד שהטילו עלי כי אפשר שיודע ובפרט ארגאניזאטאר ועוד ועוד, לזאת יעצו לו שאסע ללוצק כי שם הרב הוא סיעראצקין מלפנים בזעטלע עסקן גדול וגדול בעיני השררה. ובלוצק שם הגובערניע מוואהלין, ויפעול שיצוו להפקיד דפה ליתן.

ונסעתי אליו והי' אז בנאות דשא סמוך ללוצק, והי' לי מכתב מהרב דפה אליו ונסעתי לנאות דשא (שם ראיתי את ר' לעמעל שבא ג"כ אליו), וסוף דבר כי נסעתי עמו ללוצק ביום ג' והי' שם עם בקשתי להגובערנא, היות שלא חפץ הפקיד וכו' שיצוה לו וכו'. וסוף דבר כי עומד הדבר עתה עוד באויר ובמשך שבוע יתברר, כי אף אם לא יפעולו ע"י לוצק אפשר שכאשר יבוא הפקיד הראשי דפה יפעלו אצלו, אף שהוא דבר לא קרוב אל השכל, היות שאתמול הי' הרב דפה עם ר' אברהם נחמן אצל הממלא מקום הפקיד דפה לבקשו

ממנו עוד הפעם, ולכה"פ שישאול בלוצק אם ליתן, ולא פעלו, ואינו חפץ ליתן באמרו כי ירא הוא פן אסוף מעות מהגליל דפה. ובזמן שהמצב כזה אינו חפץ. ומסתמא יקלקל אצל הראשי ג"כ. והיות שלע"ע עומד הדבר באויר לא מייעצים לי שאייסד לע"ע דבר, כי אחרי השאלה אפשר כשיתודע הדבר יבוא לידי גדולות.

ועתה אני נוסע אי"ה ללודמיר ומשם ללוקאשץ, כפי שפקד עלי כ"ק, וחשבתי מתחלה שכאשר אהי' שם אביא עמי תלמידים יותר גדולים מעט למען שיהי' שייך שם ישיבה, אך לע"ע לא אביא, כ"א אראה שכאשר יכתבו להם שישלחו.

ושלחתי מכתב לכ"ק לשאול אם לא יהי' לי רשיון אם לייסד או לנסוע חזרה, ואם לייסד אם לא יהי' כ"א הקטנים אם לייסד בהם. אך אם לא הי' המניעה מהרשיון הי' אפשר לבוא לידי פועל בעהשי"ת.

ועתה אשלח לכבודו החשבון מהמעות. והנני שולח את המכתב בבואי ללודמיר והחשבון הוא עד יום ה' ראה. הרבה הוצאות הלכו אצלי על הרשיון ועוד אין לי.

וגם מפה כנראה בהשקפה הראשונה יכול להביא מפה בחורים. וגם אפשר יש מקום לייסד בפה. גם אדמו"ר מראדזין יבוא לפה מחר וג"כ יסייע אצל חסידיו בכל שיהי' לו אפשרות.

ועתה אבקש מכבודו שיראה שישלחו לי לקאוועל מעות, היות שיש לי עתה רק 15 זלאטעס מהמאה ועשרה שקבלתי, ואי"ה לאחר ש"ק אכתוב לכבודו עוד מכתב.

ידידו דו"ש מברכו בכט"ו.

שניאור זלמן גורארי'

100	עבור הכתי' הבקשה להסטתרא'
450	עבור מארקעס על הבקשה
740	עבור הטעלעגר'.....
175	עבור מכתב לטאבאקהענדלער עקספרעס
95	עוד עקספרעס לו בשלחו הטעלעגר'
300	והיות שהייתי צריך להיות שייך לפקיד מהגליל והייתי צריך להכתב באטוואצק מארקעס ע"ז
870	הנסיעה לווארשא שני פעמים עבור הרשיון עם טראנוואי וטיעליפאן
1960	ביליעט לקאוועל

300	איזווארציק עם נוסע
1200	הנסיעה ללוצק להרב סיעראצקין והי' על הדאציע והוצרכתי לנסוע לשם וחזרה
430	הכתי' בקשה להוואיעוואדע עם מארקעס
200	השארתי להרב לדבר בטיעליפאן
500	הנסיעה ללודמיר
100	איזוואשציק
1000	אכסני' עד ים ה' כשבאתי ללודמיר

8420	
1100	עבור אכי' שלי עד לודמיר והוצ"ק בערך

י

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קסב.

ב"ה כ"ו מנ"א תרצ"א

מאריענבאד

אל התלמיד הנכבד והנעלה מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

מכתבו מיום ד' ראה נתקבל, ובודאי אשר בלא רשיון אינו שייך שישאר שם, אבל אני חושב אשר בודאי מוקדם או מאוחר יסתדר הדבר דבר הרשיון. וכבר כתבתי במכתבי הקודם אשר אני מחכה לידיעות פרטיות ממנו, לאחר שיהי' במקומות שכתבתי. ואני חוזר עוד הפעם בנדון הבנין במצויב. ולמותר להגיד לו אשר כל המכתבים מכאן הם רק לו לבדו, ואין לזרים אתו, וא"צ לדבר בנדון מצויב וההצעה בכלל, רק יכתוב לי כל הפרטים בנדון הבנין, אם אפשר להשיג פלאן מה טוב או פאטאגרפי, אבל כ"ז בחשאי, ולאחר שיהי' אצלי הפרטים אתן לו הוראות בנדון זה.

בנדון מעות אשלח לו אי"ה בקרוב, אבל צריך לכתוב אדרעס מדויק על שלוח מעות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

טו

מהרש"ז, אפשרויות פתיחת ישיבה בלודמיר

ב"ה א' שופטים [כ"ו מנ"א תרצ"א]

פה לודמיר

כ"ק אדמו"ר שליט"א

באתי לפה לשלום בעהשי"ת יום ה', בבואי הי' בדעתי כי אודות ישיבה בפה כמעט מופרך היות שיש בפה ישיבה מהמוסרניקעס, אך עכ"פ שאלתי שאולי אפשר לעשות, ונתודע לי היות שכל העיר אינם חפצים בהישיבה שיש, באמרם כי אין שם סדר ועוד חסרונות, וכאשר התחלתי לדבר אודות לעשות ישיבה תומכי תמימים, הכל חפצים בזה, והעיקר חסידי ראדזין דפה הם חפצים במאד. גם האדמו"ר מראדזין בא ביום עש"ק לפה על שבוע, וג"כ חפץ בזה, ומצוה להם לסייע בכל מה דאפשר. גם מאנ"ש הי' אסיפה וג"כ חפצים בזה. ואף שבספרי אשר בעת הראשון ההספקה של הישיבה תהי' ממה שהתלמידים יאכלו אצל בעה"ב רק אכסניא ללון ישכרו להם, מספרים הכל כי זה לא טוב, כי הישיבה הזאת שיש בפה הוא על אופן זה, ורואים איך שזה גורם אשר בני העיר יביטו עליהם בעין לא טוב, כי הוא במצב שפל, אך היות שאין עצה אחרת כי העיר לא תקח התחייבות על ב"ת [הת] [בשיל], עבורם, מוכרח להסכים ע"ז.

בכלל המצב דאנ"ש שלנו בפה הוא באופן נעלה הרבה במאד מבקאוועל, כי בפה בלמדי בש"ק קודם התפלה לקו"ת את המאמר "אחרי ה'" אות הראשון הי' לערך שתי מנינים שמבינים ואפשר עוד יותר, וכן הסדר בכל ש"ק בבקר, וישנו עם מי לדבר. בכלל, הסיבה לזה איני יודע אם מפני כי בפה יש תמים הנק' בערצע כץ, והוא לומד לקוט"ת בש"ק, ובכלל אפשר שהוא המחזק, או מפני כי בכלל לודמיר הוא עיר מחסידים וחרדים, לפי"ע וואהלן הוא כמו ירושלים, כי הרבה בתי חסידים נמצאים בפה ואדמו"רים שלהם באים בפה לפרקים לבקר והוא סמוך לקאנגרעס פוילען, ובפה הרבה הולכים בלבושי פוילען היינו (הנק' פוילישע היטעלעך) אשר הוא סימן לחרידים.

בכלל כשבאתי לקאוועל הייתי צריך להסביר שנחוץ ישיבה, ואחרי כ"ז הוא בקרירות גדול אצלם, ובפה אשר צריך ישיבה וגם טובה הוא במוסכם כולם, אשר אין צריך כלל לדבר עבור זה. ואפשר שע"ז גורם מעט מה שיש ישיבה בפה.

התלמוד תורה דקאוועל שם לומדים עד שעה חצי אחר שנים עשר, ואח"כ לומד עמם עברי לשון פולני, והוא הנק' גיענדעקטער, אשר מספרים אשר הוא פועל על התלמידים קרירות ואפשר גם אפיקורסות, עד חצי אחר שעה שני, ואח"כ אין לומדים כלל. ועוד מדברים לשון הרע על התלמוד תורה. אך היות שבעת הייתי שם הי' הישיבה חפשי על שני שבועות, לא יכולתי לכונוס בפנימיות הדבר. התלמוד תורה בפה לומדים כל היום, ולשון פוילען כלל לא, ובמצב טוב אין ערוך, ובקאוועל אין הנק' צוואנג, ובפה ישנו אפי', מ"מ אין

לומדים לשון פולני. אך דברתי עם האדמו"ר מראדזין וסיפר לי היות שחפץ לפעול באלו השבועות שינהיגו שילמדו לשון פולני שם בהתל"ת, למען שלא יהא היתר לאלה שנותנים בניהם לבתי ספר מהמלוכה, היות שבמעט יש בפה צוואנג כנ"ל.

ובכלל על ישיבה בפה הי' מקום ראוי יותר מבקאוועל באין ערוך. גם מהתלמידים שלא יהי' אין בפה ע"ז לחשוש, כי אדרבה בפה יהי' רב, עד שלא יהי' להם ליתן אצל מי לאכול, כי מפה בלבד ג"כ לא יהי' הרבה, אך בפה לומדים מהגליל, ובהישיבה שיש בפה לומדים לערך שלשים או יותר מפני כי לה שם טוב, כי בעת הראשון הי' להם לערך מא. ואם יהי' ישיבת תומכי תמימים בפה, יוכל להיות בעהשי"ת ישיבה גדולה במאד בעהשי"ת, אם הי' לה הספקה. ובכל העיר הי' בכלל ההבטה על ישיבה בעין יותר טוב מבקאוועל, אשר שם מביטים ע"ז בעין זר.

גם אודות עוד ענין אשר איני יודע עוד אך אפשר הוא אצלי, היות שהתלמידים יוצרכו לאכול אצל בעה"ב, היות שכתבתי שבפה העיר הוא לפ"ע קאוועל חרדי באין ערוך, אם לא יהי' שם יותר קשה להשיג אצל מי לאכול כשרות, דהיינו שאף שהזקנים גם שם חרדים אך מאכלי חלב אפשר שבפה יהי' בזה יותר טוב.

אך יש מעלה בקאוועל היות ששם אין כלל ישיבה ואין שם בכלל מי שישגיח על העיר אודות עניני דתיים, בפנימיות, אם הי' שם ישיבה, אף שיהי' יותר קשה להנהיג שם, אך יהי' תועלת יותר להעיר. והעיקר היות שכתבתי שהישיבה דפה הוא בעיני העיר לא חשוב, ואדרבה הם אינם שבע רצון כלל מזה, ואפשר גורם גם מה שבפה עיר מחסידים ואינם חפצים ישיבה דמתנגדים, אם יהי' ישיבת תומכי תמימים הישיבה שלהם יתבטל, כן הכל אומרים. וגם היות שיש להם ראש ישיבה אשר הוא כל פרנסתו, ואומרים, וגם בשמו, כי באם שיהי' ישיבה ויתבטל הישיבה שלהם הוא הסגת גבול. והיות שבהעיר יצא שם אשר חושבים לייסד ישיבה תו"ת, ובא אלי בחור מהראשי ישיבה שלהם לדבר עמי, ואמרתי לו כי בכלל אצלי הוא דבר אי מוסכמי, ובכלל מה חרה להם, הלא תלמידים יהי' לשני הישיבות, וכל כוונתם הלא ג"כ הוא רק להרביץ תורה, מה איכפת להם אם יהי' עוד ישיבה, ואמר לי היות שהישיבה שלהם יתבטל מפני אשר העיר הוא מחסידים וירצו הכל רק בהישיבה שלנו. ואמרתי לו כי לא כן הדבר כי לא יתבטל, אף שבליבי ידעתי כי יתבטל מסתמא, אם לא כי יעשו סדר נכון ועוד תיקונים, ואז אפשר יוכלו להיות שניהם, אך איני יודע אם יהי', אם יהי' שניהם אצל מי לאכול, כי אם לא יקבלו בישיבתינו כ"א לערך שלשים תלמידים או מעט יותר, וגם היום אדבר עם איזה בחורים שלהם. ולאנ"ש אמרתי הסוף דבר כי אשאול מכ"ק אם לעשות ישיבה בפה או בקאוועל.

וע"כ הנני שואל מכ"ק איך לעשות, אם בפה, אף שיהי' היזק להישיבה שלהם בכלל ולהראש ישיבה בפרנסה, או לא לעשות בפה כ"א בקאוועל. אך בנקל הרבה הוא בפה. ואבקש מכ"ק שיענה לי שאקבל על שבת המכתב, כי

אקוה ביום א' בבקר לחזור אי"ה לפה, וכאשר אקבל המכתב אדע אם בפה אזי אשאר בפה, ואם בקאוועל אזי צריך אני להביא עמי בחורים מפה, אם ירצו לנסוע, למען יהי' במה להתחיל, אם לא כי כ"ק יצוה שלא לעשות עד חדש תשרי בין הזמנים שאז הזמן ע"ז, ועכ"ז הנני בשאלתי, ואם לא אקבל תשוב' בש"ק אחכה בפה אי"ה על יום ב' על תשובה.

אודות הרשיון לע"ע עוד אין לי ידיעה מקאוועל אם פעלו עבורי ע"י לוצק, אך למחר ילך הרב בפה להפקיד דפה לבקש עבורי, למען כי באם שישאר בפה בודאי צריך אני לזה, ואף אם לא ג"כ אני חפץ בזה, כי אולי לא יהי' לי רשיון על קאוועל, אם יהי' לי על פה, אם ימצאו אותי שם אפי' אין חשש בדבר, כי מווארשא ללודמיר צריך לנסוע דרך קאוועל, ובכלל יהי' יותר בקל אז כאשר יש לי דריסת הרגל על וואהלין. ואומר הרב כי בודאי יפעול בעהשי"ת והשי"ת יעזור.

במוצש"ק העבר כתבתי מכתב לכ"ק וכן ביום ד' מקאוועל, אם אפשר הדבר לשלוח עקספרעס למען אגיע בבירור עד ש"ק.

המעתיר

שניאור זלמן בן אסתר

טז

מהרש"ז, בענין הנ"ל

ב"ה יום ד' ער"ח אלול [תרצ"א]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בזה הנני להודיע לכ"ק כי היום פעל עבורי הרב דפה מארגענשטערין נכד האדמו"ר מקאצק, רשיון, להיות בפה על ארבעה עשר יום מיום שאכתב, ואח"כ להרחיב הזמן אקוה שיוכלו לפעול בקל, ונתנו לו על יד כתב כי מרשים המה לבוא לי לפה, עוד טרם שאלו מהם הפקיד דורשה.

וע"ד התייסדות ישיבה כתבתי מכתב לכ"ק עבור זה ביום א'. ואתמול שלחו מביה"ח⁸ שלנו. ובכלל כל העיר חפצים מאד בזה, רק שהבטחתי שעל אכסניא ללון ישכרו להם, היינו שכ"ק יתן ע"ז מעות, ואקוה שכאשר רק יהי' ישיבה אח"כ יהי' מהעיר מעות ע"ז, רק צריך בעת הראשון, ובפה מקום אשר יוכל בעהשי"ת להתגדל מאד, רק השאלה הוא, שהיות שהישיבה שלהם תצרוך להעתיק למקום אחר, וכן אמר לי הראש ישיבה שלהם, אף שהחסידי ראדזין ועוד אומרים שאין להם להביט ע"ז, אך כאשר אקבל מכ"ק שליט"א התשובה אודות זה אדע איך לעשות.

ואקוה ביום א' אי"ה לחזור מלוקאץ, ואם עוד לא יהי' מענה מכ"ק אחכה עד שיהי'.

⁸ מבית החברה (?)

מקובל עוד אין לי שום ידיעה אם יש עבורי רשיון לשם, וג"כ באלו הימים יתברר אי"ה, בפה בביה"ח שלנו נעשה שיעור ללמוד בכ"י אחר תפלת מעריב פרק תניא. באלו הימים אני לומד עמהם, ואח"כ אם לא אהי' בפה, ילמוד עמהם ר' דוב כץ. חפצתי להנהיג שילמדו עין יעקב בין מנחה למעריב זמן מעט, כי זמן רב אין, כי מתפללים מנחה בעת שהוא ערב, והסכימו ע"ז, אך אין להם הספרי עין יעקב ומבטיחים בקרוב לקנות, וללמוד.

שמעתי כי בביה"ח שלנו עושים בימים טובים מי שברך עבור "קרן קיימת" למי שרוצה. בביה"ח דראדזין דפה, ג"כ חפצו להנהיג בפה, אך הי' קנאים ולא עזבו שיהי' כן.

מקובל שלחתי לכ"ק שני מכתבים.

המעטיר

שניאור זלמן בן אסתר

הכתובת שלי...

י'ז

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חי"א ע' קסג.

ב"ה ב' דר"ח אלול תרצ"א

מאריענבאד

אל התלמיד החשוב והכי נעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

בס"ה עד עכשיו נתקבלו ממנו:

א. מכתב מקאוועל, מוצש"ק עקב

ב. מכתב מקאוועל, ד' ראה

ג. מכתב מלאדמיר, א' שופטים

ד. מכתב מלאדמיר, ער"ח [ח] אלול.

כתבתי לו עד עכשיו:

א. מכתב קצר, י"ג מנ"א

ב. מכתב בהוראות כ"ב מנ"א

ג. כנ"ל כ"ו מנ"א

מטרת נסיעתו היתה כדי לבקר את הגליל הזה ולהכיר מצב אנ"ש שי' שמה, ולברר באיזה מקום בגליל הוא נוח יותר ליסד ישיבת תו"ת בעזה"י, ואשר ע"כ הוא צריך לברר כל הפרטים בענין התלמידים שי' הן הגדולים והן

הקטנים, וכן מצב הישיבות שכבר ישנם שם, ואין כוונתי ח"ו בשו"א להפריע לאיזה ישיבה שהיא הקיימת מכבר, או להתחרות עם איזה ישיבה שתחי', וחפץ אני להזהר מזה ככל האפשר. ובחתי הזמן לזה עכשיו כדי שלהתחלת הזמן יהיו כבר ידיעות מפורטות מזה. מקאוועל ולאדמיר כבר כתב, ובטח יכתוב גם מלוקאטש ושאר ערי הסביבה, וההחלטה תהי' אי"ה על ר"ה הבע"ל או בין כסא לעשור.

בטח קבל המכתב בנדון מאציוב, ובד"כ צריכים למעט בדבור ולהרבות בשמיעה, ולא לעשות דבר שיצא מזה העדר שביעת רצון.

הנני מצרף בזה מכתב תשובה לאנ"ש שי' דלאדמיר שכתבו בנדון הישיבה ובבקשה למסור להם.

תמה אני שלא כתב כלום בהנוגע למצב אנ"ש שי' אם לומדים דא"ח ואם חזר איזה מאמרים ואיזה, ובכלל אם לומדים בבתי הכנסיות ואם יש חברות תפארת בחורים, שכ"ז מענין אותי לדעת.

משבוע הבע"ל יכתוב ישר לריגא.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

יח

מאדמו"ר, לאנ"ש בלודמיר, מטרת שליחות הרש"ז

ב"ה, בדרכי אלול, תרצ"א

מאריענבאד

אל ידידינו אנ"ש שי' אשר בעי"ת לאדמו"ר יע"א, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם הגבאים מבית התפלה חב"ד בשם אנ"ש שי' על אדות התיסדות הישיבה במחנם, הנה מטרת שילוח הציר תלמידנו החשוב והכי נעלה הרב מוה"ר שניאור זלמן שי' היתה לבקר את ידידינו אנ"ש שי' ומוסדות התורה שבערי וואהלין ולקבץ ידיעות פרטיות איזה מקום מתאים ביותר ליסד שם ישיבת תו"ת, ולא היתה כוונתי חלילה לנגוע באיזה ישיבה שתהי' הקיימת מכבר, וכל עבודתינו היא רק להגדיל תורה ולהאדירה.

והשי"ת ישפיע להם שפעת חיים וברכה מרובה בתוך כלל ידידינו אנ"ש שי' ובתוך כלל אחב"י שי'.

הדו"ש ומברכם.

יט

מהרש"ז, אפשרויות פתיחת ישיבה בלוקאטש

ב"ה אור ליום ג' תצא [ה' אלול תרצ"א]

קובל

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בש"ק הייתי בלוקאץ, וחזרתי שם דא"ח בליל ש"ק ואחר התפלה בבקר בש"ק ולשלוש סעוד'. בכלל המצב דאנ"ש שם הוא אינו במעלה, ולפנים שם ה' הרבה חסידים. הביהמ"ד שלנו הוא בנוי שם וגדול יותר מביהמ"ד חב"ד דלודמיר וקאוועל, כי מכבר שם ה' יותר חסידים מלודמיר וקאוועל, אך כהיום הם בקרירות, כי הראשונים אינם, וכנראה שהחסרון העיקרי הוא שם כי אין שם אחד שיעורר ויחזק (כי בלודמיר כתבתי כי לבד שהאנ"ש בכלל דשם הם יותר בעלי תורה (כי בלוקאץ הם פשוטים) ויותר מקושרים, לבד זאת יש שם איזה אברכים כמו ר' אברהם משה שאפיר ור' אברהם האפמאן י"ש והעיקר ר' דוב טשקאץ, אשר הוא המחזק תמיד והוא המעורר והוא לומד בש"ק בבקר לקו"ת, ועתה ילמוד עמהם תניא, גם התחילו ללמוד עין יעקב, אך איני יודע אם יתקיים כי כתבתי כי אין להם הספרי עין יעקב (כפולים).

מתחלה ה' שם ר' בעריל, איני זוכר הכינוי שלו, הוא מלמד והוא ה' איזה שנים בווארשא, והוא ה' המנהיג בעיניי אלו, וכהיום הוא מלמד בעיר אחרת, ואין שם מי לעורר. יש שם אברך שו"ב אשר נעשה חתן לאחד מאנ"ש ז"ל, והוא מקושר במעט, והוא ה' עתה אצל אדמו"ר שליט"א על ימי חג הגאולה, והוא י"ש וחפץ לפעול בזולת, אך לקו"ת או תניא ללמוד אינו יכול, ומבלעדו אין שם מי לעורר. ובכלל העיר דשם הוא חפשי במאד, כולם ציונים, אין שם תלמוד תורה גם מלמד כמעט שאין, ויש שם בתי ספר, לבד דהמלוכה הנק' גימנאזיום, שני בתי ספר מ"תרבות". ועוד חסרון כי ה"תרבות" דשם הוא אינו כמו בכל ערי פוילין וואהלין אשר התלמידים הם פורקי עול לגמרי, אך בשם הם במעט נוטים לחרידי', וע"כ כל העיר גם הזקנים והפני דביהמ"ד שלנו ג"כ מסורים לזה. וחשבתי אפשר לדבר אודות תלמוד תורה, לעשות אך יראתי כי החרדים אפי' דאנ"ש הם ג"כ כמעט המנהיגים דזה, וכולם מסורים לאהבת הארץ, אתרוג אינם חפצים כ"א מא"י, וכתבתי עבורם מכתב לר' אלטר נ"י כפי שפקד להם אדמו"ר שליט"א ע"י השו"ב.

בין מנחה למעריב לומדים שם משניות, אך באים רק מעט כי אינם מבינים. דברתי עם השו"ב שילמוד מעט עין יעקב למען למשוך לב דאנ"ש.

אודות ישיבה שם דברתי רק מעט מעט, היות שהעיר הוא קטנה, גם באן אין הולך לשם, ולאכו' אצל בעה"ב צריכים הרבה בעה"ב, אם ה' שם תמים אחד או אברך שלמד בתו"ת ה' יכול לפעול לעורר אותם. וחשבתי היות שמישיבתנו איזה בחורים חפצים ללמוד אומנות שו"ב ובקאנגרעס פוילין

קשה להם ללמוד, אפשר שיהי' סברא שילמדו בלודמיר ובלוקאץ, ויהי' טובה גם להאנ"ש.

אודות לודמיר כתבתי כי בכלל מצב דאנ"ש שם לפי"ע השארי ערי וואהלן הוא שם היותר מעולה, יש שם בכלל בעלי תורה וחרדים, אחדים לומדים בפ"ע בכל בקר ובש"ק, אך ברבים אין שיעור בביהמ"ד שלנו כ"א הלקו"ת שבת, ועתה יהי' גם תניא בכל ערב אחר מעריב. בהעיר אין תפ"ב, כ"א כמעט בכל בתי החסידים דשם לומדים שיעור, ובכלל יש שם בחורים ונערים אשר מבינים גמרא לבד מה שלומדים בהשיבה דשם. חזרתי שם דא"ח בש"ק שהייתי בערב קודם קבלת שבת ולשלוש סעודו', לבד הלקו"ת שלמדתי קודם התפלה, ובאמצע השבוע למדתי עמם רק תניא, ובכלל שם גם לדא"ח בפרט הם יותר בחמימות מבלוקאץ, אשר שם הוא בקרירות גדולה, ומובן שאם הי' בחור שם משיבתינו גם בלודמיר הי' יכול לפעול יותר, הבערצע טשקאץ הוא גם בהתלמוד תורה עסקן וכן בהחברה קדישא, אך בפרטים ג"כ צריכים לחממן, במקצת, ובכלל כל העיר הוא נחשב לחרידי' לגבי וואהלן, ואפשר הטעם כי הוא יותר סמוכה לקאנגרעס פוילין.

ע"ד התלמוד תורה דשם עשה אדמו"ר מראדזין אסיפה ונחלט כי באלו הימים יתחילו ללמוד לשון פולני ותהי' פטורה מהצוואנג.

אודות ישיבה קבלתי היום המכתב מכ"ק, ונסעתי משם ע"ד שלא לעשות, ואף שבהעיר מתחלה יצא קול שאפשר שתהי', וכנראה שכ"ק בכלל אינו שבע רצון מהרעש. אך האמת שאפשר שהייתי בעצמי מגלה לכל אודות זה, כי הייתי צריך לידע דעתם, אך הדבר הי' לא כן, כי תיכף כשבאתי נשאלתי בביהמ"ד שלנו על אפשר, תיכף יצא הקול ותיכף באו כולם והפצירו שיהי', והייתי מוכרח אז לדבר וג"כ אמרתי כי רק הוא ספק. ואף שאפשר שהרעש גרם הפסד מעט להשיבה דשם כשהי' מחשבה אודות ישיבה אחרת אך לא בי האשם, כי הקול הי' הולך מעצמו והעיקר ע"י חסידי ראדזין שבקשו מאד בהדבר.

למחר בבקר אסע אי"ה למאציעוו, ולבד ר' אברהם נחמן ור' שלמה נ"י גיטליס אשר ידעו אודות זה כשבא המכתב הראשון ושלחו לי לשם, אף שצויתי לבל לפתוח, לא ידע אי"ה כלום מזה והם לא יגידו לשום איש, שם אם יהי' הבעה"ב אם לדבר עמו בפרט איני יודע, ומסתמא לא אדבר עמו עד אקבל תשוב' מכ"ק, כי הוא סמוך לקאוועל, ואם ירצה כ"ק אוכל לנסוע לשם אי"ה עוד הפעם לדבר עמו, אך אראה שם.

אקוה להיות במציוו יום או איזה ימים עד ש"ק, ועל ש"ק אהי' בפה, ואצפה על מכתב מכ"ק בהנוגע להבא, כי בכלל טעיתי בחשבי היות שכ"ק חפץ שאייסד הישיבה עתה, וכפה"נ שלא על עתה חפץ כ"ק, והיות שחפץ ומקוה אני על ר"ה להיות אצל כ"ק בורשה או באטוואצק, ע"כ אני מחכה על תשובת כ"ק אם להשתקע בפה או לנסוע, ואקוה שכ"ק יענה לי מיד.

מעות לויתי עשר דולאר, אפשר לשלוח בקרוב, כי הבטחתי בקרוב לפורעם לאחי צבי נ"י לורשה והוא יפרע עבורי.

בקאוועל חזרתי דא"ח ג"כ בליל ש"ק ולשלש סעודות. ע"ד סדרים ללמוד לא דברתי כי חשבתי להשאר בפה וחשבתי ללמוד עמהם. אודות התפארת בחורים דפה אכתוב עוד לכ"ק.

אפשר לענות לי לפה על אדרעס הכתוב מטה, ולא לפתח, ולשלוח ג"כ מעות אם צריך. למחר אי"ה ילך עבורי ר' אברהם נחמן נ"י להפקיד לבקש עוד הפעם. כאשר לא הייתי בפה ולא עוררתיה לא הלך. והשי"ת יעזור שיהי' בהצלחה. המכתבים מכ"ק קבלתי כולם.

שניאור זלמן גורארי'

כ

מהרש"ז, אפשרויות פתיחת ישיבה במאציוב

ב"ה יום ג' תצא

קובל

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הייתי היום במאציעוו, והיות ששם בהגיע להם (היינו תלמידי דהישיבה, אשר ישנם שם שני אברכים אשר למדו בישיבתינו בהקיבוץ ומקושרים, ובחור אחד נכדו של ר' ישעי' סופר גיטיליס דפה, אשר למד מכבר בישיבתינו ואח"כ בקאמיניץ, אחיו הבכור אשר למד מלפנים בלויבאוויץ וכעת במיר, והוא בחור בר דעת ובעל כשרונות, אינו לומד כעת בישיבתינו מפני שהוא בחור לא צעיר, אם הי' אפשר לקרבו וליתן לו משרה הי' יכול להיות לכלי מפואר, כי יש לו כשרונו' טובים, אך הוא כבד פה במעט. וכן יש שם שני בחורים אשר למדו בישיבתינו בהכתות והם מסייעים במעט להסתדרות הציונות. אביו של אחד מהם שמו יחיאל ליעווין הוא מהועד של הבנין במאציעוו, והוא העיקרי בהועד, וגם הוא אחד שעל שמו נכתב הבנין) המכתב הראשון מיצחק מאנדעלבוים שאסע לוואהלין אודות ישיבה התחילו לחשוב אודות הבנין דשם, ואח"כ כתבו לו, ובהגיע להם המכתב מיצחק בהעתק המכתב שכת' כ"ק לו, קראו אסיפה מהועד ביום הראשון דשבוע זו, והם עוסקים בדבר זה, ויצחק כתב להם כי באם שיהי' דבר אהי' במאציעוו, ולזאת בבואי לשם, שאלו אותי הכל אם באתי אודות זה, והיות שכ"ק צוה לי שלהיות הדבר בחשאי, וגם כן הי' צריך להיות למען לא יהי' פרסום גדול כי בהעיר יודעים שהי' אסיפה, מהועד, ע"כ אמרתי שבאתי על איזה שעות אודות ענין עצמי, ובקשו שיראו לי הבנין ולא חפצתי לילך עמהם ואמרתי שאיני חפץ לעסוק כלל בענין זה, וע"כ לא עכבתי שם יותר כי בע"כ הייתי מוכרח להמשך בהענין, כי בהעיר מחכים ע"ז, אך כאשר אמרתי כנ"ל ונסעתי במהרה לא הרגישו שיש לי שייכות לדבר.

אך בעצמי הלכתי לראות הבנין, והנה הבנין הוא בעל קומה אחת, בהמדור התחתון הוא כמו שציירתי, יש ארבעה חדרים שני חדרים מצד אחד ושני חדרים מצד אחר, מצד אחד יש קאלידאר באמצע ע"כ רחבן הוא מועט מבשני חדרים שבצד האחר. בהצד שבקאלידאר בארכן יש שלשה חלונות סמוכים, וברחבן חלון אחד, ובהשני חדרים שבצד השני, חדר הרביעי לא ראיתיו אך הוא כמו החדר השלישי, כי השני חדרים שבצד הקאלידאר הם שוים, וכן השניים שוים, אך בחדר הג' בארכן שלשה חלונות וברחבו כמדומה שניים, ויותר לא יש שם, והוא נגמר בשלימות. על הקומה שם האורך ורוחב שוים אך שם לא יהי' הן הקאלידאר הגדול והן הקאלידאר שבאמצע כ"א קטנים, וע"כ החדרים יהי' יותר גדולים, אך יהי' אפשר לעשות יותר וקטנים, ומקום לבישול. הקומה עוד לא נגמרה, גג יש אך צריך עוד טינקעווען. גם דלתיים וחלונות ודרגא לעלות אין לע"ע, וע"כ לא יכולתי לעלות ולראות. אומרים כי אין יודעים אם יהי' ביכולת בחורף לסיים, וכן חפצים לעשות ממעל איזה חדר' בצורת בידעם, אך לע"ע עוד לא נגמר. בהדירה התחתונה שנגמרה שם, שני חדרים שייך להתלמוד תורה (אך אפשר יהי' לישן שם).

זאת הוא צורת הבית, לא יכולתי לעשות כעת פלאן או פאטאגראפיע, כי העיר קטנה במאד והי' נתפרסם, כי בחור בזקן כשבא לעיר תיכף מתיידע.

הבעל הבנין הוא באמעריקא, אדרסתו לא יכולתי להודע, שמו ר' זלמן סילק הוא בנויארק או בברוקלין, נתן הבנין על התלמוד תורה וגם על ישיבה חפץ ליתן, היינו כי לו אין נפקותא מה יהי', אך הוא עשה ועד שיעסוק, וגם כתב את הבנין על שם שלשה. על הבנין כבר עסקו שיתנו להם הישיבה דנווארדאק דלודמיר, והעיקר מלוצק, אשר שם יש ישיבה ג"כ מהם (בהיותי בלוצק ראיתי כי שם יש בנין גדול עבור התל"ת, והתל"ת דשם הוא גדולה במאד עם הרבה כתות, אם לומדים שם לשון פולני איני יודע, ושם יש חדר גדול להישיבה, אשר יש שם קיבוץ, וכתות הישיבה דשם היא נחשבת ליותר גדולה מבלודמיר, בהיותי שם הי' שם ארבעים בערך תלמידים כן ירבו אך אמרו כי הוא לסיבת הקיץ אשר הרבה נמצאים על דאציע), והם מתעסקים עבור הבנין, וכפי הנשמע מקרוב כתבו גם מכתב לר' זלמן, אך הועד והעיר אינם חפצים בהישיבה דמוסרניקעס.

הטעם שלא גמרו הקומה, כפי הנשמע הוא מפני היות שהתרבות דשם חפץ בע"כ לכנוס לשם, וע"כ יראו הועד לגמור כי הם חרדים, למען אם יהי' בנין אשר אין משתמשים בו יכנסו, אך אומרים שכאשר יכנוס הישיבה אף באלו השני חדרים אח"כ לא יכנסו, כי הישיבה תהי' מוחזקה. אך לפ"ד צריך לזרז בדבר, היות שהיתה אסיפ' כנ"ל ונחלט אצלם לכתוב מכתב לכ"ק כי נותנים על ישיבה. אם יוודע בעיר יעשו התרבות רעש, והעיר כולם ציונים ויוכלו לגבור ח"ו.

תמיכה אם יתן ר' זלמן הוא אינו ידוע, כי חפצים הועד שיתן על התלמוד תורה דשם, כי עתה נותן.

עוד שמעתי, כי טעם עוד שלא חפצו בהשיבה דנווארדאק כי לא חפצו מהעיר ליתן תמיכה להם, והם רצו שיתנו תמיכה, אם יהי' שם ישיבה יוצרך להיות על אופן אחר, שיהי' בי[ת] הת[בשיל] ולהרבה בחורים, אך תמיכה צריכה להיות מהגליל. זאת מה שהנני כותב הוא כפי ששמעתי, אך ממני לא ידע כלום. ושמעתי כי בימים אלו ישלחו מכתב לכ"ק.

במאציעוו יש תפ"ב ובאים לערך עשרה, אך בהחברה כתובים יותר.

עתה הנני מצפה על תשובת אדמו"ר שליט"א מה לי לעשות, כי אודות ישיבה בפה לע"ע לא אעשה דבר, אודות פה עוד אכתוב אי"ה לכ"ק.

היום הי' עבד ר' אברהם נחמן נ"י אצל הפקיד (והעלימו ממני כל הזמן כי לא הלך להפקיד בעצמו ולא להממלא מקומו כ"א להממונה עד"ז, ומודה שהוא חסרון, כי הראשי הוא תמיד יותר נוטה לחסד אך עתה אומר שאינו יכול לילך אליו) לבקש עוד הפעם והראה לו הקאפיס מהרשיון דלודמיר, ולא רצה ליתן בשו"א, והראה כי בא אליו מהגובערנאטארס' דלוצק הבקשתי לשם ושאלו ממנו הטעמים למה לא נתן רשיון, וישיב היות ששאל להרב דפה והשיב שאינו יודע מזה, ולפ"ד אין צריך ליתן, כן ישיב. ואף שהר' אברהם נחמן שאל מאתו, הלא הרב אח"כ בקש עבדו, אמר שאח"כ, הוא אינו כלום. אך אקוה היות שבלוצק חפצים להתעסק בדבר זה, אכתוב אי"ה מכתב להרב ר' זלמן סיעראצקין שיראה שכאשר יבוא לשם התשובה דפה יראה שיצוו לו ליתן, כי זה ביכולתם, ואם לא על דרך זה איני רואה דרך שיוכלו לפעול, כי אף שהפקיד הראשי הוא עתה בפה, אך ר' אברהם נחמן נ"י אומר כי עתה אחרי שהלך להממונה על דברים אלו אין לכנוס להראשי.

הר' אברהם נחמן בכלל הוא איש ישר יכול לפעול הרבה כי הוא איש מכובד, וזמן יש לו רב לעשות, אך הוא בעצמו אינו עושה כ"א צריכים לעוררו.

בלודמיר ראיתי איש אחד אברך למד בליובאוויץ, ובעת שהי' אדמו"ר בפעם הראשון בורשה הי' בורשה, אך לא כנס, כמדומה כי הי' ירא, והוא עתה סר במעט מן הדרך, אומר' שהוא אינו זהיר גם בתפילין, אך הוא לפנינו אינו חפץ לפרוק עול, בש"ק הוא בא לביה"ח שלנו. שמו איני זוכר בבירור, כמדומה ... אך הכינוי שלו הוא ... או במעט בשינוי.

שניאור זלמן בן אסתר

כא

מהרש"ז, למזכיר הרי"ח פייגין, בענין רשיון שהותו בוואהלין

ב"ה אור ליום ד' [תצא תרצ"א]

קובל

כבוד ידידי הרה"ח י"א וו"ח וכו' וכו' מהור"ר יחזקאל נ"י פייגין

שלום וברכה.

בהיותי אצל הרב סיעראצקין בקש ממני ליתן לו אדרעס מצערניגעו אודות עגונה אשר צריך לעסוק, והבטחתי לו לכתוב לכתוב אודות זה, אם יחפץ כבודו לכתוב ישר לו, האדרעס שלו הוא מעבר השני.

כן אבקש לשאול מכ"ק אם אפשר הי' סברא שיכתבו אליו מכתב עבור אודות הרשיון בשם אדמו"ר, אך כ"ק כמדומה כתב אליו מכתב אודות הר' ח' לעמעל והוא אומר לי עבורו כי אצלו שניהם שוים, ולע"ע עד אחרי הוואהל⁹ שיהי' שם אודות מי יהי' רב, ויראה אחרי מי נוטים רוב הקהל, לא יעשה כלום עבורם. והוא מכיר את כ"ק בטוב מהאסיפות שהי' מלפנים ברוסלאנד, ע"כ אני יודע אם לכתוב אליו, ועכ"פ יודיעני אדרעס מהרב או מאחד י"ש. ואבקשו לראות לבקשות מכ"ק שיענה לי מיד כי אין לי בפה מה לעשות ומחכה אני על תשובה.

ידידו דו"ש

שניאור זלמן

כב

מהרש"ז, סיכום המצב בעיירות בוואהל

ב"ה אור ליום ה' תצא

קובל

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בבואי לפה שלחתי לכ"ק שני מכתבים, וכתבתי הצעה כי בהעיר מאלו השלשה אשר לא יהי' שם ישיבה יהי' שם תמים אשר חפץ ללמוד אומנות השו"ב, ויראה ללמוד בבית"ח שלנו ולחזק את כל הענינים הצריכים חיזוק, וכן התלמוד תורה, כי בפה הוא מאד נעזב, כי אין מי להשגיח. נוסף לזה הנני חפץ להודיע כי בפה יש שו"ב מאנ"ש שמו שמואל בן אברהם צבי גבירץ, לא ראיתיו עוד, כי הוא מתפלל בבית"ד אחר רחוק משלנו, והוא בודאי הי' לומד את הבחור אם כי הי' כותבים אליו בשם כ"ק וגם הי' נותנים לו קצת תמיכה להבחור מבית"ח שלנו. ודיברתי עם ר' אברהם נחמן נ"י וג"כ הוטב מאד בעיניו הצעתי. ועוד הי' צריכים בפה, לבד זה, כי באם לא תהי' הישיבה בפה, שיהי' אחד שילמוד עם נערים בערך התחלת גמרא, כי הרבה יש בפה אשר לא יסעו ובפה אם לא ילמוד מלמד בלא כסף ויהי' מסור לזה, ילכו ח"ו לתרבות רעה, כי העיר הוא בפה מאד חפשית, ובהתלמוד תורה אין על התחלת גמרא תועלת בלימודים, כי בהכת אפי' היותר עליונה לומדים באיזה שבועות מעט גמרא, כי כתבתי כי התל"ת הוא נעזבת במאד בפה ולומדי' שם רק איזה שעות ואח"כ לשון פולני, וחצי יום האחרון אינם לומדים כלל.

⁹ בחירות.

בישיבתינו בורשה הי' חסרון גדול כי לא הי' מי שיתן על הבחורים השגחה פרטיות להיות מסור ונתון להבחורים בכלל כ"א ההשגחה היתה על כללות הישיבה שתתנהג, אך לא על בחור בפרט, ויותר נגע החסרון לאלה הבחורים שנתרחקו מהישיבה, כי בכלל התלמידים שלמדו בישיבתינו, ובפרט בשנים הראשונות, גם אלה שלמדו אפי' בהכתות, וגם אף שלמדו אח"כ בישיבו' אחרות אך עכ"ז נשארו מקושרים בעבותות אהבה לדרך החסידות, אך בהיותם מרוחקים ובדודים הם מתקוררים, ואם הי' מי שיכתוב להם לפרקים מכתב המעורר (ר' אלטר נ"י הי' שייך לזה כשהי' בישיבתינו) הי' מתעוררים במאד, ואני ראיתי זאת במוחש מכבר, ובזמן האחרון אין כלל מי שיכתוב מכתב כזה, וגם אין נחשבים כלל לתלמידים מישיבתינו, בעיני ההנהלה, וזאת הוא טעות, כי כל אחד מחזיק עצמו לתלמיד וחפץ בזה, אף שהוא דבר שאינו שייך בכלל לי וכ"ש למכתבי עתה, אך הנני חפץ זאת להודיע לכ"ק.

היום נעשה בביה"ח שלנו בפה קביעות ללמוד עין יעקב בין מנחה למעריב. בפעם הראשונה כשהייתי בפה לא רציתי לדבר בארוכה עד"ז, כי חשבתי בודאי להשאר בפה אודות ישיבה, והיות שעתה אין החלט ע"כ חפצתי להנהיג זה, והימים שאהי' בפה אלמוד אי"ה עמהם ואח"כ ילמוד עמהם ר' אברהם נחמן נ"י, אם לא יתבטל, כי גם ספרי עין יעקב חסר בפה, והוא הבטיח ללמוד.

הר' אברהם נחמן נ"י כבר כתבתי במכתביי כי הוא איש י"ש, לומד בכל בקר עם ר' יהושע דוב בעקער אחר התפילה בביה"ח שלנו גמרא (ויותר אין מי שילמוד בקביעות כמעט, שיעור דא"ח אין בכלל), והוא איש נכבד וזמן יש לו רב, יכול ליתן אפי' כל היום על עניני תורה, אך יש לו חסרון כי הוא איש אשר לא יעשה מעצמו דבר בלתי אם מעוררים אותו, וגם יש ענינים שיכול לפעול במאד כי הוא הראש הקהל, אך הוא בעל פחדן מזולת. אם הוא הי' משגיח על התלמוד תור', או בעיניני שחיטה, או בעיניני מקוה (אשר בפה יש שני מקוואות אשר שייכים להקהלה, אחת מושכרת לאחד ואחת ברשות הקהלה, מחיר לוואנע עם מקוה לכל זלאט על מעותינו, ויש אשר להם בעיר לא גדול הוא מעות רב, האמת אפשר אשר בהיותו ראש הקהל הי' יכול לעשות, כי לאותה שבאה אודות מקוה שלא תתן יותר מחצי זלאט, וזה יהי' המחיר לכל, אך אפי' לא זה, אך יראה לתקן כי מי שאינה יכולה ליתן תתן פחות, וגם אודות זה לא נתתקן הדבר בטוב, ותלוי בידו הכל). גם בענין לימוד הרבים אין בפה בביה"ח שלנו מבלעדו שיוכל ללמוד לפני רבים. ואפשר יתרשל במשך זמן מעט.

אודות התייסדות ישיבה, אחת היא בכל הערים מאלו שתהי' (לבד מבלודמיר במעט הוא אינו כלל) אין מהעיר תלמידים שיהי' שייך מהם לקרוא שם ישיבה כ"א אחדים, ועל ישיבה אפי' לא גדולה צריך להיות באופן שיבואו מהגליל, אך אקוה אי"ה שיבואו ומזה לא הי' מניעה (ובפרט זה ג"כ הי' בטוב יותר בלודמיר אם לא הי' שם ישיבה, כי הוא סמוך לקאנגרעס פוילען והי'

באים גם משם, אשר לא יבואו לעיר אחרת מבוואהלין) אך יצרכו לאכול אצל בעה"ב, ואף שלא יהי' חסרון אי"ה כמדומה שיחסר אצל מי לאכול, אך הוא דבר, אשר בעיני ההמון אשר אין מכירים המס"נ דהבחור, דבר בזוי להישיבה בזאת בעיני ההמון לא ימצא רב חן, לא כן הוא אם הי' בעהשי"ת יכולת אף בתחלה (כי על אח"כ אקוה שאיך שיהי' יוכל להסתדר אודות זה) יהי' בי[ת] הת[בשיל] הי' בודאי טוב.

בביה"ח שלנו דהערים האלו הוא המנהג אשר באמצע השבוע ובפרט על מנחה ומעריב, אינם באים כ"א הפשוטים הי"ש, ועל ש"ק באים כולם, ובש"ק בבקר לתפלה באים גם הגילוחים וכדומה, מתבוללים אשר אבותיהם הי' שייכים לחב"ד, ואף מי שלא הי' שייך כלל אך עפ"י מקרה, בא לפה ומתפלל בפנה. אך בלודמיר שם יש באמצע השבוע יותר גם מהאנשים היותר במעלה בעיני עצמם (כי בפנה ובלוקאץ באמצע השבוע ובפרט על מנחה אין כ"א לערך שני מנינים לא יותר) אך מי שבאים המעלה הוא כי הם הכל שייכים ללימוד עין יעקב, או משניות, כי הם יר"ש.

ע"ד התפ"ב שבפנה, בהחברה יש נכתבים בערך יותר מארבעים, אך באים בכ"י ללימוד לערך יותר מעשרה עד חמשה עשר, כן נהוג אצלם כי כל אחד אומר שבוע, המעלה בזה כי כל אחד הוא יודע שהחברה הוא שלו לא רק שצריך לבוא ולשמוע, אף שמוכן שאין לומדים ומבינים כמו שאם הי' אחד מי שיודע בטוב אומר, וקודם הלימוד הוא מכין עצמו לזה, ונעשה אשר מי שהי' רחוקים מאד מלימו' ובכלל אפשר שבמשך הזמן הי' מתרחקים גם מיהדות, נתקברו ומבינים במעט, ובעת הלימוד שואלים וחפצים לידע בשטחות מאד עכ"פ. ובמאציעוו הנהוג אשר אחד אומר.

בפנה ובלוקאץ ובמאציעוו (לבד מלוצק אשר שם זכר במעט יש) אין אגודה, בלודמיר יש שם אגודה אך אין לה שום ממשות, ובכלל כל וואהלין הוא התגברות הציונים במאד.

ישיבות בוואהלין, יש בקארעץ אשר סמוך לראוונע. אם בראוונע ג"כ יש איני יכול להודע בבירור, במעזריטש איני יודע אם הוא וואהלין, שם יש ישיבה דנווארדאק שם היא גדולה, ובכלל יש להם הרבה ישיבות בפוילען והם נותנים להם הספקתה רק אצל בעה"ב לבד. בהישיבות היותר גדולות שלהם יש בי[ת] הת[בשיל] להבחורים היותר גדולים, וע"כ יש להם הרבה ישיבות כי אין להם הוצאות גדולים, שני בחורים מהם נוסעים לעיר ועושים ישיבה, אך ההנהגה אין אצלם כדבעי, אין להם סדר והשגחה בכל המקומות כמעט. גם במוסר אינם עובדים באלו הישיבות כ"א במעט לבד, הבחורים יחידים הגדולים שלהם אשר נמצאים בכל ישיבה.

הב' ... אשר למד בליובאוויץ, אותו לע"ע איני יכול להכירו הולך בלא זקן לגמרי ע"י מאשינקע, אומר לי כי לאחר שיעשה חתן לא ישחית זקנו, כשהי' אצל כ"ק בפעם הראשונה שהי' כ"ק בורשה לא אמר על יחידות כי למד בליובאוויץ, ובכלל איני יכול להכירו, עוד,

המכתב הזה הוא השלישי מחזרתי לפה, והנני כעת מחכה על תשובת כ"ק אודות מה לעשות על להבא כי אין לי כעת בפה מה לעשות.

שניאור זלמן בן אסתר

כג

מאדמו"ר, השליחות לקארעץ וראוונא ומעזריטש

נדפסה באג"ק ח"א ע' קסד.

לא נודע לנו אם אמנם נסע אז לעיירות קארעץ, ראוונא ומעזריטש. אמנם נראה שלחודש החגים תרצ"ב חזר לווארשא, ובחודש מ"ח תרצ"ב נשלח שוב למשך חדשי החורף, כדלקמן באגרות הבאות.

ב"ה מוצש"ק תצא [תרצ"א]

ריגא

אל התלמיד החשוב והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתביו מאור ליום ג' תצא, ומיום ג' תצא, ומאור ליום ה' קבלתי בבואי לריגא, והנה בעצם ענין התיסדות הישיבה הלא ידוע לו מהמכתבים הקודמים אשר נסיעתו היתה רק לברר המקום היותר מוכשר ומסוגל לזה. ובהנוגע להתלמידים הנה ממכתביו איני יודע עדיין איזה בחורים נמצאים ומספרם, ואני חושב אשר כשנתראה אי"ה נוכל לברר דבר זה.

בנדון מעות כתבו לי מווארשא ששלחו לו, ובטח כבר קבל.

הייתי חפץ שישתמש בזמן הקצר שנשאר לו להיות בקארעץ וראוונא (אבל בתנאי אם אינו קשור בהוצאות יתרות). ואם לא יכבד עליו אזי יהי גם במעזריטש, אם היא סמוכה, וצריך להתענין לברר כל מה שאפשר, הן בהנוגע לתפ"ב והן אם ישנם בחורים יחידים הלומדים בבמד"ר וכדומה.

בהיותו בראוונא יתראה עם ר' אהרן פערציק שהי' אצלי במאריענבאד, הוא הי' גבאי הישיבה ושבח לפני תלמיד אחד בשם מנשה שי' ואשר ע"כ אם יזדמן לו ישתדל להכירו מי הוא.

ובכלל הי' צריך לדעת מכל מקומות הסביבה והמצב שם ולקבץ כל החומר ולחזור לאטוואצק.

בעזבו את המקומות צריך לסדר שיבא אח"כ בקישור כתובים עם כל מקום ומקום שבקר.

יחקור בהסביבה אם נמצאים מתלמידי תו"ת, הן אלו שלמדו משכבר הימים והן מזמן קרוב בישיבות תו"ת שבפולין.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

כד

מאדמו"ר, הנסיעה לשיבת קאמעניץ להכניס רוח החסידות

נדפסה באג"ק חי"א ע' קסו.

ההתכתבות ב-15 האגרות שלפנינו, נכתבו במשך
החדשים כסלו – אד"ש תרצ"ב, בהם שלח אדמו"ר
את הרש"ז לעיירות קאמעניץ ומיר, ללמוד
בישיבות שם ולקרב את התלמידים שם ללימוד
החסידות.

ב"ה ה' כסלו תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד החשוב מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מכ"ה מרחשון נתקבל, והנני שבע רצון שכותב בפרטות לפ"ע
מהתלמידים שבשם, ומאלו החשובים הן בלימוד והן בהנהגה טובה הייתי
חפץ לדעת גם את שמותיהם ובפרט אלו שמגזע החסידים.

כפה"נ שלא תפסת היטב כוונתי בנסיעתך. כוונתי לא היתה שתעשה אצלם
רצון לנסוע לווארשא, רק כוונתי היתה בשני דברים, הא' אם אמת נכון הדבר
שיכול ללמוד הנה בזה לבד הי' מרים שם ישיבת ווארשא אשר צריכים
להתעסק בזה לפאר ולרומם ולהודיע ברבים את התלמידים הטובים
הנמצאים שם, שזה צ"ל מרגלא בפומי' של כל תלמיד. והשנית היתה כוונתי
אשר עם מי שאפשר ללמוד דא"ח ושיחות חסידים, אשר בכדי לפעול על
הזולת שילמוד דא"ח הוא ע"י שלומדים בעצמו און מען האלט דערביי, שזה
ניכר בעבודה בפועל. אינך ילד קטן וכבר הגיע הזמן לעמוד על הבסיס הנכון
בשקידה עצומה לבלי לרמות א"ע ולדעת אשר כל יום צריך לתת את פרו
בלימוד הנגלה והדא"ח, ולהיות בכח להכנס בויכוחים עם הצעירים השוקדים
בלימוד להראות ההכרח ללמוד דא"ח וענינו בעבודה.

בבקשה לכתוב לי כמה עיר זו רחוקה מבריסק, וכמה עולה הוצאות הנסיעה
מבריסק לשם.

ילמוד שם עוד חדש וחצי לערך ולפחות כל עשרה ימים יכתוב לי מה
שנתחדש בהנוגע להכירות עם התלמידים.

הייתי חפץ לדעת מה הנך לומד בעצמך מה התחלת ללמוד הן בנגלה והן
בדא"ח, ובכל מכתב תכתוב היכן הנך עומד הן בנגלה והן בדא"ח.

ימים אלו תקבל תשעים זהובים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

כה

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה י"ג כסלו תרצ"ב

ריגא

ידידי התלמיד החשוב והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מז' כסלו קבלתי, ובטח קבל בינתיים את מכתבי מה' כסלו שבו בארתי כוונתי בישיבתו שם, ובודאי ימלא מה שבקשתי לכתוב לי לפרקים קרובים.

ומה שכותב בנדון אלו שהולכים בלא זקן רק שמבטיחים שכאשר יהיו בהישיבה דווארשא אזי יגדלו זקנם, הנה הוא א"א לבא להישיבה דווארשא בלא זקן, כי שם עלולים להתקבל רק אלו שבהנהגתם החיצונית ג"כ מתנהגים כראוי. ובכלל הנני חושב אשר בכל ישיבה וישיבה יש רק מספר ידוע של תלמידים שיכולים ללמוד באמת, ולפי ערך זה יש גם בתו"ת, והחילוק הוא רק שהתלמידים שלנו אינם עוסקים בזה להראות הדבר אל הזולת ואינם עוסקים לפעול על הזולת אשר הוא מחסור גדול העדר השימת לב לפעול בהזולת. אמנם מקוה אני אשר במשך הזמן יתוקן דבר זה.

כפי שכתבתי במכתבי הקודם ישהה שם לערך חדש וחצי, ובמשך הזמן הזה יספיק לאגד חברים כאלו אשר יוכלו ללמוד בעצמם איזה ענין בדא"ח כמו פרק תניא או מאמר בלקו"ת או מהקונטרסים הקלים שנתן להם. ובטח יהיו לו איזה מהם אשר יוכל לבא עמהם בכתובים כאשר יסע ולפעול עליהם אשר יעבדו בהישיבה בהנוגע להתעוררות ללמוד החסידות וידיעת החסידות. ובכדי אשר אלו האחדים שחושבים לזמן הבא לבא לווארשא יוכלו להתקבל נחוץ אשר יעשו בזה דבר מה.

וגם נחוץ לדעת מצבם בלימוד הנגלה, והנני חושב אשר במשך השנה שבועות יוכל לפעול דבר זה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

כו

מהרש"ז, בענין הנ"ל

תוכן האגרת שנרשם במזכירות: ההפרש בסדר הלימוד של בחורי הישיבה דשם ובין בחורי ישיבת תולדות דווארשא. חרקטריסטיקה של איזה מהתלמידים מגזע החסידים. בנדון כוונת נסיעתו.

ב"ה אור ליום ג' י"ד כסלו [תרצ"ב]

פה קאמיעניץ

כ"ק אדמו"ר שליט"א

המכתב מה' לח"ז קבלתי. וכן התשעים זהובי'. ע"ד כמה רחוקה עיר זו מבריסק. לערך ארבעים וויארסט, דמי הנסיעה לשם ארבעה זהובי'. והוא על דרך ורשה. כשנסעים לורשה מוכרחים לנסוע בריסק.

אני לומד מסכת ב"ב בסדר הישיבה. כעת התחלתי ללמוד פרק חזקת הבתים. כשבאתי התחלתי המסכת מהראש. דא"ח אני לומד המשך בשעה שהקדימו ס"ג ואני לומד כעת המאמר השני. מסיבת שאני לומד עם בחורים דא"ח לא הי' לי פנאי ללמוד בעצמי יותר.

הדרך הלימוד בפה הוא באופן אחר לגמרי מבישיבתנו בורשה. בורשה שם נותנים א"ע הרבה (וכמעט שע"ז העיקר) על השקלא וטריא של מקשן ותרצן, ובתוספות הקושי' והתירוץ, אף בתוספות כאלו שאין חילוק להענין, והאמת שהטובים, רוב הקשיות שיש בהענין (אויפין ארט) מקשים בעצמם, והלימוד אויפין ארט לוקח זמן רב, אשר לבד שבזמן כמו בחורף או בקיץ למדו מערך ארבעים דפים עד היותר רב ששים בלבד. עוד זאת אשר אין זמן ללמוד אפי' ספרי אחרונים וכ"ש ראשונים, ולבד זה הי' חסרון שלא ידעו ענינים, ובקיאות חסר בכלל, מלבד אחדים אשר זה קנו לעצמם שלא בישיבתנו, וגם קשה לדבר בכלל בלימוד כי כל היגיעה הוא על לתרץ וליישב שהסוגי' בגמרא או תוספו' ילך בטוב, ולא בענינים, בכלל או לתרץ רמב"ם קשה וכדומה.

ובישיבות אלו לבד שלומדים גמרא הרבה, כי אין נותנים א"ע על הלימוד אויפין ארט כלל שזה חסר לגמרי, אך המעלה הוא שיודעים גמרא הרבה כי לכל הפחות לומדים בזמן מסכת, ובהענינים שלה מדברים זע"ז, וזוכרים הענינים. ולבד זאת מונחים הבחורים לחדש, ומי שמבקש אמת רואה בכלל שהענינים יהי' מסודרים אצלו עפ"י האמת, ולומד שיטות בענינים והחידושים רואה שיהי' ג"כ אמיתים קצת. והמעלה שבכלל מהחידושים שיש להם חיות לפי"ע בלימוד. ולומדים בכלל אחרונים וגם ראשונים, והסדר הוא, כי בכל שלשה שנים לערך לומדים את כל המסכות שלומדים בהישיבות, וחוזרים עוד הפעם, והענינים יודעים יותר טוב מאשר בישיבתנו, ולהכל יש במה לדבר בלימוד. והאמת שבהבנה בחורים שלנו הם יותר טובים אפי' מהתלמידים הטובים שבפה, אך בבקיאות, האלו יותר טובים בערך, וזה

גורם בישיבתינו כי החיות בלימוד ג"כ נופל, היינו בזכרם כי מהגמרא שלמדו בזמן העבר אין זוכרים וידיעות אינו באות חדשות, עד שאפשר לומר כי מי שלמד יותר שנה או שנתיים, מלבד מה שנתוסף לו בהבנה לא נתוסף לו.

וזה הי' ג"כ אצלי. האמת הוא כי הזמן שלמדתי הייתי לומד בהתמדה (ואיני חפץ ח"ו לרמות את כ"ק כי מה שאני כותב הוא עפ"י השערתי כמו שנדמה לי שהוא האמת) ובלמוד גופא לא הייתי מרמה אותי והייתי לומד בהבנה, אך בקיאות כלל כמעט שאין לי בגמרא, לבד מבפוסק, שאף שלקח זה זמן רב אצלי, אך ב"ה זה אני יודע, והייתי ג"כ אצל גיסי¹⁰ על שימוש.

בהישיבה דפה יש חלק רב מגזע החסידים, אך לבד מחסידי סלאנים שמהם יש בישיבה גם אחדים בזקן ובכלל הם יותר י"ש וגם אדוקים, ובחור אחד מהם מפה שמו דוד ליעווין הוא בר דעת י"ש בזקן גדול וגם למדן, ומלבד אלו החסידים, הם קרים במאד בהנוגע לחסידות, ואין להם כלל אמונה בהאדמורי"ם שלהם, ושואלים מה יתן להם אם יסעו לאדמו"ר ויחטפו שיריים. והדרך אומרים ג"כ כי מה הוא. וע"כ אומרים כי יותר טוב הוא דרך המוסר, וגם הולכים בלא זקן. אך לחסידות דחב"ד, מי שמקשיב לזה מודה כי יש דרך, וזהו הדרך הוא טוב.

מאלו שאני לומד עמהם דא"ח שלשה מהם מגזע חסידים, ואחד מהם שמו משה מעיר דומאציעוו מחסידי פארציעוו הוא בר דעת, וגם בלימוד הוא ג"כ מהבינונים, היינו לא מהיותר מובחרים ממש, כי היותר מובחרים בלימוד ממש הם כעת לפ"ד רק שלשה, אשר אחד שמו ישעי' שימאנאוויץ בחור מופלג ובשכל עמוק נסע עתה להישיבה מראדין מסיבת רוע המצב בגשמיות בפה, ובחור אחד בשם [...] אשר כתבתי אודותיו לכ"ק כי נתפעל מדא"ח מההשכלה פעם, אך הוא קל במאד בדעת, אם הוא ג"כ לא שלם בהאמונה איני יכול עוד לידע בבירור אך הוא פורק עול אינו חפץ לשאת עליו עול, והוא מפורסם בזה, אך הוא בלימוד מופלג בקי גדול כמעט בש"ס וראשונים עם כשרונות נעלים.

ועוד בחור הוא לא כמו השנים הראשונים, אך הוא בעל מחדש, מגזע דחב"ד, ממינסק, שמו נח שימאנאוויץ, אחיו בא לריגא מרוסא, וביר"ש הוא כמו כל בחורי ובפרט הזקנים דפה, היינו כי חושבים בעצמם מעט אודות זה, והקולא שאפשר להקל מקילים ודבר חמור אינם עוברים (מלבד בכלל בעינים כמו בראי' אסורה, אשר מתנגדים אינם תופסים לחמור זה). ועוד יש אחד אשר אני לומד ג"כ עמו, והוא בעל מוסר, למד מתחלה בבאראנוביץ, ובזמן שהי' בפה נתקרה, כי כבר כתבתי לכ"ק כי במוסר בפה הוא אינו כדבעי כלל, ועתה בלמדו דא"ח ודרך חיים¹¹ נתעורר, ובדעתו לנסוע לורשה, אך איך יהי' הסוף דבר מזה אני יודע.

¹⁰ הרב אליעזר קרסיק.

¹¹ ראה לעיל אגרת ה.

וע"ד מה שכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א כי לא תפסתי הכונה בנסיעתי, אמת הוא שחשבתי מהדברים שכ"ק אמר לי בדברי אודות גרודנע, כי שם המצב בגשמיות לא טוב והריסה גדולה נולד מזה בלימוד, וכ"ק אמר לי שאדרבה וכו'. והאמת שגם בעצמי הייתי חפץ בזה, כי כבר כתבתי שבאם הי' נוסעים אחדים הי' אח"כ באים הרבה, כאשר אלו הי' מתקרבים בפנימיות, ובפרט בזה הזמן אשר באלו הישיבות המצב הוא דחוק במאד. ובחורי ליטא כשמתקרבים לדא"ח הם לפ"ד יותר מסורים ויותר שייכים לדא"ח, ובכלל הם יותר בעלי דעת, אף שהבחורים דפה הם אינם מונחים לחשוב אודות ענין ודבר, כי גם הקלים ממש שבהם הם אינם מונחים בהשכלה ולהגות בספרי השכלה, והקלות שיהי' נגרם מהעדר אמונה, כ"א פורקי עול, ואף שקוראים בספרי חיצונים, אך לא בהשכלה, ואף גם בדברי וספרי מיאוס, אך במילי דעלמא ניכרים שהם בעלי דעת, וגם לפעול אח"כ בהזולת הם ג"כ יותר יהי' טובים. אך לבד שאיני יודע אם אפעול בזה, שאלתי מכ"ק ע"ד מה שאינם הולכים בזקן וכשיבואו לישיבתינו יהי' בהיכר לכולם מזה.

עוד יש בפה בחורים מגזע דחב"ד אחדים צעירים, אך עוד איני מכיר אותם בטוב. מהטובים בהנהגה טובה בפה, הוא אחד שלמד בבאראנוביץ שמו מלכיל מעיר וויסאקי (אשר מוויסאקי הי' בחור י"ש מופלג אצל כ"ק באטוואצק למד בדומיר). הוא לא בר דעת גדול אך י"ש מופלג בזקן גדול, ומונח בלימוד מסיבת היר"ש שלו, והוא עוד אפי' מצעירים, ובישיבה הוא נחשב כמו לצדיק, בעל מוסר. גדלי' מורשה אייזמאן, למד מתחלה בקלעצק, מחסידי אלכסנדער, אשר הוא אינו חפץ לשמוע לחסידות, והוא ג"כ בעל מוסר במעט וי"ש, והוא לא מהצעירים, ודוד ליעווין הנ"ל. ועוד אחד מוויסאקי שמו יהושע יפה, ג"כ בעל מוסר במעט ובעל הרגש מעט בר דעת וג"כ אדוק בהתנגדות שלו, ואקוה אי"ה לכתוב לכ"ק רשימה מיותר בחורים, היינו לא מהמובחרים ממש כ"א בכלל מהיותר טובים היינו מבינונים בלימוד, ובכלל אם אודע יותר מפרט, אך אחשוב שטוב יותר שאכתוב זאת בסוף ואוכל לכתוב מכולם בפעם.

אתמול עשו הבחורים דפה שטרייק שלא לבוא אפי' אחד מהם ללימוד, מסיבת הגשמיות, היות שחפצו ליתן להם עבור האכסניא לישן ולאכול (כי פה אין בית התבשיל כ"א חבורה קטנה אוכלים אצל אכסניא), ולחם ובשר אשר לוקחים זה בחנות ע"ח הישיבה עם שמונה זהובים לחודש, עד היום בצהרים, כי הוכרחו ההנהלה למלא מבוקשם.

כבר כתבתי לכ"ק כי אני לומד עם אחדים בזמנים שונים דא"ח, ובכלל אני מדבר עם אפי' שאינם לומדים, ואני מראה השיחות וקונטרסים קלים, ועם מי שאני לומד דא"ח אני מדבר אודות העבודה, והשי"ת יעזור שאוכל לפעול עוד יותר. גם בנגלה אני רואה לדבר לפ"ע. בהישיבה עוד חסרון אשר הגדולים אינם מונחים בלימוד, כ"א הצעירים. וכבר כתבתי לכ"ק ובקשתי שבאם שכ"ק חפץ שאענה אודות עוד דברים יכתבו לי אודות מה.

שניאור זלמן גורארי'

לה

זכרון הרש"ז גורארי'

כז

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קע.

ב"ה כ"א כסלו תרצ"ב

ריגא

ידידי התלמיד החשוב והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מי"ז כסלו נתקבל. ובהנוגע לזמן ישיבתו שם הנה כוונתי היתה ששה שבועות מיום כתיבת מכתבי ההוא, ובהנוגע לשאלתו להיכן יסע אחרי כלות הזמן הזה הנני חושב אשר עוד נתדבר במשך הזמן הזה.

ובנדון התלמיד מר אברהם שי' מביסטריץ שחפץ לנסוע לווארשא הנה אנכי חשבתי אחרת, אשר סברא כזו שאיזה מהתלמידים חפץ לנסוע לווארשא הי' צריך מקודם לבא בכתובים בנדון זה עם ידידנו הרה"ג ר' יודא שי' עבר.

הנני מחכה לעוד ידיעות ממנו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

כח

מהרש"ז, בענין הנ"ל

תוכן האגרת שנרשם במזכירות: עבודתו לפעול בלימוד דא"ח הולכת בהצלחה. ואלו אשר לומד עמיהם יפעלו אח"כ על אחרים. בי"ט כסלו עשה סעודה מיחידים. מלימודו בעצמו.

ב"ה ב' דחנוכה [תרצ"ב]

קאמיעניץ

כ"ק אדמו"ר שליט"א

המכתב מכ"ק מכ"א לח"ז במענה על מכתבי מי"ז לח"ז קבלתי ב"ה היום ובודאי נתקבל לכ"ק גם מכתבי מי"ג כסלו.

וזאת אודיע לכ"ק, כי עבודתי אודות לפעול בלימוד דא"ח הולך ב"ה בהצלחה, ואקוה שאלו אשר אני לומד עמם לבד שילמדו בעצמם גם אחרי נסיעתי מפה עוד יפעלו על אחרים כפי שיהי' ביכולתם. בי"ט כסלו עשינו מעט סעודה מיחידים, וכה יוסיף השי"ת הצלחה על העתיד. ומתחלה לא השערתי שיהי' ביכולתי לפעול כה. גם בנגלה אני רואה לדבר עם בחורים, ומישיבה דתו"ת וליבאוויץ נתפרסם ויודעים הכל ובשם טוב.

מכללות התלמידים כבר כתבתי לכ"ק. ומפרטיות השמות אשוב למותר לכתוב עתה, כי אקוה אי"ה לכתוב בסוף רשימה, גם מאלו שאני לומד עמם.

ואודותי בלימוד הדא"ח, אני ממעט כעת, כי אני לומד איזה פעמים ביום עמם, כי א"א ללמוד עמם בפעם. בלימוד הנגלה אני לומד ב"ה בטוב לפ"ע, וכעת אני לומד בדף ל"ה בב"ב, והשי"ת יעזור לי ויצליח בגו"ר.

שניאור זלמן בן אסתר

כט

מהרש"ז, בענין הנ"ל

תוכן האגרת שנרשם במזכירות: אינו רואה יותר נחיצות בישיבתו שם. ממה שאפשר פעל שם. בהנוגע לו לעצמו יש לו תשוקה לישיב זמן מה במנוחה בישיבה וללמוד. סמוך לשם עיר קאברין, ישיבה מנ"ה בחורים. בבאדאנאוויץ מלבד הישיבה דמתנגדים יש ישיבה של חסידי סלאנים, הבחורים הם י"ש מאד וכל הלומדים שם נעשים חסידי סלאנים.

ב"ה אור ליום ד' ו' טבת [תרצ"ב]

פה קאמיעניץ

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בשבוע העברה שלחתי מכתב לכ"ק ובודאי נתקבל, ובזה הנני להודיע, כי בזמן היותי פה עד הנה, הנה מה שהי' באפשרותי, ועם מי שהי' אפשר לפעול, פעלתי ב"ה. וגם לפ"ע עלה בידי בעהשי"ת, כאשר כתבתי, מה שלא שערתי ע"ז מתחלה. עם אחדים למדתי גם בכ"י, ואקוה שאחרי נסיעתי יפעלו לפ"ע גם על אחרים וילמדו בפ"ע בהקונטרסים הקלים אשר אשאר בפה, גם בספרי תניא אשר מכרתי להם, אך לקו"ת לא יהי' להם, ואבוא אי"ה בכתובים עמהם.

ומעתה בישיבתי פה בענין זה איני רואה נחיצות, לבד מה שאודותי בפרט בלימוד הי' תועלת לישיב במקום אחד אשר נסתדרתי בחברים ובמסכת, וכאשר אצריך ליסע מפה אף לישיבה אחרת, יוגרם הריסה בלימוד. ובכלל מהזמן שהייתי בפה עוד נתגדלה תשוקתי שיעזור לי השי"ת עתה שאוכל לישיב זמן מה וללמוד במנוחה בישיבה, ואשוב שיהי' לי תועלת גדול בלימוד, ועכ"פ אם לא בישיבה, עכ"פ שאומר שיעור לבחורים הלומדים כל התוספו', ואשוב שהייתי יכול לומר שיעור טוב. אך עכ"פ בהנוגע לפועל אני מבטל דעתי ורצוני למה שיגזור אומר כ"ק הן בכלל והן בהנוגע כמה זמן לישיב בפה, ורק הנני חפץ לגלות דעתי אשר הוא באמיתית אצלי.

בסמוך לפה (כארבעה זלאט) יש ישיבה בעיר קאברין, קיבוץ מחמישים וששים בחורים עם ראש ישיבה, המשגיח דשם שמו ר' יוסף ליב, הוא

מפורסם בהשמועסען שלו (בישיבות אלו כבר כתבתי כי הרוח הרגש הוא תלוי בהמשגיח שמכניס זאת) ומשבחים אותו במאד. וכן הבחורים דשם בעבודת המוסר במעט.

בבארנוביץ מלבד הישיבה דמתנגדים אשר בשם עם הר"מ ר' אלחנן וואסערמאן, עוד נמצא שם ישיבה דחסידי סלאנים, אשר הבחורים דשם הם בעלי יר"ש מאד, וכמעט כולם הלומדים שם נעשים חסידי סלאנים ואדוקים במאד, בפה החסידי סלאנים אשר בישיבה, הם מה שלמדו שם, ושנים מהם הם בעלי מעלה ומצוינים, האחד שמו דוד ליעווין מפה אשר כבר כתבתי לכ"ק אודותיו הוא בחור בר דעת ויר"ש וחסיד וגם בלימוד הוא מהטובים, ועוד אחד אברהם רובין מסלאנים בלימוד הוא לא בהפלגה אך הוא אחסידישער בחור בתכלית, וכמעט כל הבחורים שלמדו שם אשר בפה הם הולכים בזקן. וגם כתבתי, כי גם בישיבה דמתנגדים דשם הבחורים דשם הם ג"כ יר"ש בעלי מוסר.

שניאור זלמן בן אסתר

ל

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קעג.

ב"ה כ"ז טבת תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד הנכבד מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מי"ז טבת נתקבל, ובטח הוא מבין בעצמו אשר כל זמן שלא יקבל ידיעה אשר יסע משם יוכל לשבת שם וללמוד, ויכתוב לפרקים מהנעשה וכאשר יגיע הזמן שיסע משם אז יכתבו לו.

בטח קבל מעות ששלחו לו מווארשא ויטיב לאשר קבלתם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

לא

מאדמו"ר, הנסיעה לישיבת מיר להכניס רוח החסידות

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קעג.

ב"ה י' שבט תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד החשוב מוה[ר] ש"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מו' שבט נתקבל, ובדבר בריאותו לא יחשוש, והשי"ת יעזר לו ויהי בריא.

הסבה מדוע לא קבל עדיין המעות מווארשא אינני יודע, ואולי אפשר נאבד המכתב אשר כתבתי בנדון זה לווארשא, או לא נתקבל במועדו, בכל אופן אברר הדבר.

הנני חושב אשר על הזמן ג' חדשים שעוד נשאר עד חה"פ הבע"ל יסע לעיר מיר, אם אין אצלו מניעות לזה. אך טרם יסע יראה לסדר אשר ישאר לו קישור עם אלו האחדים שכתב, שיבא עמהם בחליפות כתובים לדעת בכל עת ממצבם וכן ממצב השאר.

נתקבל כאן גלוי' לידידנו הרי"פ שי' משלשה תלמידים שמבקשים כתבים ובטח ימלא בקשתם.

יכתוב לי מיד אם יוכל לנסוע למיר, אמנם אפשר אשר יהי' לו מניעה מצד שלא קבל המעות עדיין, ובשביל זה לא יוכל לנסוע מיד, בכל אופן הלא יקבלם סכ"ס, וגם בשבוע הבע"ל הנני חושב אי"ה לכתוב אשר ישלחו לו גם בעד שבט. ואשר ע"כ יכתוב לי מיד אם ישאר שם עד יום כ"ב שבט אזי עוד יוכלו המעות להתקבל, ובאם יסע קודם אזי אראה אשר ישלחו לו המעות למיר.

ונכון הדבר אשר אם יסע משם למיר, הנה חוץ מזה אשר יכתוב מיד אלי יכתוב עוד מכתב גלוי' לאטוואצק רחוב גליניעצקא 4 מענדיל הארענשטיין, אשר אדרעסותו נשתנה...

וכאשר יסע למיר אז אכתוב לו ביחוד מה יהי' מעשהו שמה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

לב

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קעד.

ב"ה כ' שבט תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד החשוב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתביו מי"ב וי"ג שבט נתקבלו, ובנדון הגענעראל סעקרעטאר של התפ"ב נכון מאד שכותב לי מזה בפרטות, אבל איני מוצא לנכון שאפנה אליו בהצעה שיסע על הגלילות, אם היו יכולים לפנות אליו בנדון זה מן הצד שלא משמי הי' נכון הדבר.

הנני חושב אשר התמימים שי' היו יכולים לפעול יותר לו היו כל אחד בדעה מוחלטת אשר צריכים ומחויבים לפעול, ואליך בפרט הנני חפץ לומר, ראה כמה נותן כאשר מוסרים עצמם לעבודה, ובשום אופן איני יכול לחשוב אשר אחד מתפ"ב, לו יהא אפילו מטיף היותר מצוין או בעל כשרון גדול, יוכל לפעול יותר מתמים, והנפקא מינה הוא רק במסירה לעבודה. ויכולים לקחת מוסר מפעולותיהם של הצעירים ותפ"ב והדומה שמסורים לעבודתם.

כשאקבל ידיעה שהנך מוכן לנסיעה אז אכתוב לך.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

לג

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חיי"א ע' קעה.

ב"ה ג' אד"ר תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד החשוב והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה,

מכתבו ממיר מיום ב' משפטים נתקבל, והנני חושב אשר במשך הימים הללו כבר הספיק להכיר מעט מהנעשה שמה, ויכול לכתוב לי.

חלק מהבחורים שבשם הם מגזע אנ"ש שי' ובטח יראה שם א' התלמידים מר אליעזר שי' תרשיש, הוא בעצמו מאמריקא ובאים אתו בכתובים וגם שלחו לו קונטרסים הנדפסים. ובטח כבר יוכל לכתוב לי השקפה כללית מהמצב שמה.

מזה שדברתי עמדו הוא בודאי מבין בעצמו בנדון מטרת נסיעתו, וכן ממה שעשה בקאמענעץ (ואפשר שבחלק ידוע הביא לפועל בקאמענעץ), אשר העיקר הוא שיהי' לו הכרה בהבחורים הלומדים ואשר צריך לענינם בלימוד החסידות ולהכניס בהם הכרה אשר בזמן הזה הוא דבר המוכרח, והנני חושב אשר עם אלו האחדים שבקאמענעץ בטח יעמוד בקשרי כתובים ולא יעזבם.

ומה שנתאחר שלוח המעות הוא משום שמכתב אחד שכתבתי בנדון זה נאבד, ועד שנודע הדבר וכתבתי מכתב אחר עבר זמן ארוך, וע"כ קבל בבת אחת 145 זהובים.

ומה ששואל בנדון קצבת משכורתו הנה הוא מ75 עד 80 זהובים לחדש.

והנני מחכה לקבל מאתו מכתב פרטי.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

לד

מאדמו"ר, משלוח המעות

ב"ה מוצש"ק, ו' אד"ר תרצ"ב

ריגא

כבוד ידידי התלמיד החשוב מר שניאור זלמן שי' גורארי'

שלום וברכה!

יקבל נא סך 80 זהובים ע"ח חדש אדר הראשון, ומטובו לאשר קבלתם מיד.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליברמאן

לה

מאדמו"ר, הפעילות בישיבת מיר

נדפסה באג"ק ח"א ע' קענ.

ב"ה ט' אד"ר תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד החשוב והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מז' אדר בארוכה ובפרטות קבלתי, ובטח יכתוב גם להבא בפרטות.

בלי ספק יעשה היכרות עם ר' ירוחם¹² ג"כ. ומה שכותב בנדון מסירתם של התלמידים להר"י, הנה אצלי אין זה פלא כל כך, שהרי כך צריך להיות. רק הנני חושב אשר עליך בפרט דבר זה צריך לעשות רושם נכון, כפי הידוע אשר הבעש"ט ז"ל הי' שולח את תלמידיו כפעם בפעם למקומות שונים להתלמד מדות טובות, פעם הי' שולח לישובניק פלוני ללמד מדת הבטחון ופעם אחר הי' שולח לישובניק אחר ללמד מדה אחרת, והנני חושב אשר כמעט אפשר לעשות לפתגם אשר להתלמד להתפלל צריכים לנסוע למיר או לטעלז, ולהתלמד ללמוד אפשר אשר להבא יצטרכו לנסוע להישיבות של חסידים.

יכתוב נא מה הוא לומד עכשיו, ויזכור אשר הוא צריך להשתמש בהזמן הזה ללמוד בהתמדה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

¹² ליבוביץ, משגיח ישיבת מיר.

לו

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה ט"ז אדר"ר תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד החשוב מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה

מכתבו מי"ב לח"ז הגיעני, וטוב מאד אשר בא בכתובים עם מר בערנשטיין שי', ואשר בא בדברים עם מר וויינגארטען שי'. והנני מחכה למכתביו עוד שיכתוב בפרטות מהכל.

בהנוגע לספרי התניא יכתוב כמה נחוצים לו, לע"ע צויתי לשלוח לו 15 ספרי תניא, ויוכל למכרם על מקח זהוב אחד וחצי, ואם ימצא לנחוץ יכול למכור גם בעד זהוב אחד.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א מזכיר

ח ליברמאן

לז

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה, כ"ח אדר"ר תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד הנכבד והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מכ"א לח"ז הגיעני,

את הר"י שי' הערמאן אני יודע מי הוא, ואת חתנו שי' הנני מכיר שהי' אצלי טרם נסעו למיר,

את התניות בטח יקבל, ואם נחוץ לו עוד אקזמפלרים יכתוב וישלחו לו, הנני חושב אי"ה שבוע זו לנסוע לעיר פאסטאו, ויכתוב לי להתם על אדרעס: הרה"ג דשם...

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח ליברמאן

לח

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חי"א ע' קענח.

ב"ה שושן פורים תרצ"ב

ריגא

אל התלמיד הנכבד והנעלה מר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מוויילנא קבלתי, והנני חושב אשר בחזירתו למיר יחדש העבודה ביתר שאת, ויכתוב לי בפרטיות מהכל.

הי' נחוץ אשר המאמרים וידעת ודעו יחזור בע"פ כמה פעמים לפני התלמידים.

ובנדון התלמיד מר גיטעליס¹³ שי' הנני חפץ מאד לחשוב ע"ד זמן הבע"ל, ובא בכתובים בזה עם ידידנו הר"א שי' ווייץ, בכל אופן הנני חפץ מאד אשר יתחיל ללמוד דא"ח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

לט

מאדמו"ר, המשך הפעילות

ב"ה כח ניסן תרצ"ב

ריגא

ידידי התלמיד החשוב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

מכתבו מכ"ה ניסן הגיעני, ואי"ה בשבוע הבע"ל יכתבו לו מה שעליו לעשות. ובטח הזמן שהוא בווארשא אינו הולך בטל, שאחרי כל הענינים הלא צריך ללמוד בעצמו ג"כ.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליברמאן

¹³ ראה לעיל אגרת ט.

מ

מאדמו"ר, התעסקות ברפואות והעמדת תלמידים טובים

ב"ה כ"ז אייר תרצ"ג

ריגא

ידידנו הנכבד ונעלה וו"ח אי"א מוה' שניאור זלמן שי' גורארי',
ווארשא

שלום וברכה,

מענת כ"ק אדמו"ר שליט"א על מכתבו:

"הרפואות שנתן לו הרופא יכול לקחת, אבל לא להרהר בזה, ואין דרוש קורארט, כ"א להתענג בתורה ולימוד דא"ח ע"מ לקיים בפועל בעבודה שבלב ולכנוס בחנות של בושם המדות טובות בקבע"ו תחלה עכ"פ, והשי"ת ישלח לו רפו"ש שיהי' בריא בגו"ר ויצליח לו במלאכתו בהעמדת תלמידים שי' טובים ושוקדים בלימוד".

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

יחזקאל פייגין

מא

מאדמו"ר, יסוד איגוד התמימים

נדפסה באג"ק ח"ג ע' קח.

בחמש השנים הבאות עמד הרש"ז בראש איגוד התמימים, התעסק בהו"ל קובץ "התמיים" (ראה לקמן אגרת מב ואילך), ואחרי שעברה הישיבה לאטוואצק, בתחילת שנת תרצ"ו, אף ניהל את המכינה של ישיבת תומכי תמימים בווארשא (ראה לקמן אגרת מח). ובזה דנות רוב אגרות תקופה זאת.

ב"ה כ"ח אייר תרצ"ד

ורשה

אל התלמידים התמימים הנכבדים שי'

שלום וברכה!

ראיתי כל האמור על אדות איגוד התלמידים התמימים שי', ונהייתי במאד מהתעוררותם הטובה באהבת-רעים שהיא אחת מיסודי ישיבת תומכי תמימים יצ"ו.

ובזה הנני נותן להם את ברכתי כי פועל ידם ירצה ה', ועל ידם הנני שולח פרישת שלום לכל החברים הנעימים תלמידי התמימים שיחיו.

הדו"ש ומברכם בגו"ר.

מב

מאדמו"ר, איגוד התמימים והו"ל קובץ "התמים"

נדפסה באג"ק ח"א ע' רמה.

ב"ה כד מנחם אב מארינבאד תרצ"ד

אל התלמיד הנעלה הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, נהייתי מתהלכות עניני האיגוד, ופועל ידם ירצה השם יתברך שיבא התועלת הנרצה בהרבצת תורה ויראת שמים ולימוד תורת החסידות.

טוב הדבר שמתקבץ חומר בשביל ירחון, ויתן השם יתברך ויבא מהכח אל פועל טוב, ואין טוב אלא תורה תמימה נגלה ודא"ח.

ע"ד המאמרים קונט' ושיחות הנה צייתי לתת בהקפה להאיגוד כל אשר יודרש להם בספרי תניא לקו"ת מאמרים קונטרסים ושיחות.

ע"ד ההשתמשות בזמן הפנוי אתבונן בזה ואראה אי"ה מה שאפשר להעשות בזה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

יחזקאל פייגין

מג**מאדמו"ר, מטרת איגוד התמימים**

נדפסה באג"ק ח"ג ע' קלא.

בי,ה כ"ב אלול תרצ"ד

ווארשא

אל ועד הנהלת איגוד התמימים, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נהייתי לקרא מכתב חבר הועד ההנהלה הר"ז שי' אשר כבר נגשו לעבודה של פועל לשלוח מכתבי התעוררות וקונטרסי דא"ח לכל החברים שי'.

ובבקשה לערוך רשימה מפורטת מהחברים התלמידים התמימים שי' למקומותיהם ובאופן האפשרי גם ממצבם למען לסדר בעזה"י עבודה פורי'.

באיגוד התמימים רואה אני תועלת גדולה כפולה ומשולשת וכל החושב ענין זה לבלתי חשוב הוא מחסרון הרגש ודעה, ואין להתחשב עמו כלל, כי ישנם כאלו אשר כל ענינם הוא לבטל עבודה מסודרת אשר ראשיתה מצער, ושואפים ללכת רק בגדולות ונפלאות, בדרך שאין לה יסוד כלל,

עבודה מסודרת מובילה בנתיב האמת ובאורח ישר בדרך המיצוע, ובאה בתעמולה רבה, צעד אחר צעד, ולכל לראש צריכים לאחד כל החברים שי' ולקשרם בעבודות אהבה לעבודה של הרבצת תורה וחזקת היהדות, כל אחד במקומו.

זאת אומרת אשר לבד ענינם הפרטי של חסידי חב"ד ותלמידי התמימים, ה' עליהם יחיו, ליסד קביעות שעורי לימוד החסידות ברבים והתעסקות בהרבצת החסידות, הנה עוד זאת עליהם – על התלמידים התמימים יחיו – כל אחד במקומו – לעמוד בשורה הראשונה בין העוסקים בהרבצת תורה וחזקת היהדות ולקחת חלק בראש כל עבודה ופועל טוב כגון בחברות "תפארת-בחורים", "שומרי-שבת", "טהרת בני"י" וכו', לעזור למנהלי ישיבות, חדרים ות"ת וכו'.

[המשך האגרת באריכות גדולה, נדפסה באג"ק שם]

וזאת היא עבודת ועד מרכז איגוד התמימים לעורר את החברים שי' לעמוד בשורה הראשונה של עבודה ותעמולה בהרבצת תורה וסיוע לכל העוסקים בהחזקת היהדות ולהשתתף עמהם מבלי התחשב עם הבדל מפלגה ושאיפה כי כלנו כאחד לבבנו תמים עם ה' להגדיל תורה ולהאדירה ולהרים קרנם של אחב"י שי' וקרן התורה והעבודה.

ועד הנהלת איגוד התמימים צריך לבא בקישור מכתבים עם כל החברים שי' אשר ייסדו שעורי למודים בהמקומות שבקר שם משולחי הרר"י שי' מגידסאהן, לחזקם בדברים ולמלאות צרכיהם בספרים.

מברכם בהצלחה בעבודתם בגו"ר

יוסף יצחק

מד

מאדמו"ר, קובץ התמים

נדפסה באג"ק ח"ג ע' קנב.

ב"ה ה' כסלו תרצ"ה

ווארשא

אל ועד הנהלת איגוד התמימים, ה' עליהם יחיו!

שלום וברכה,

במענה על הצעתם אשר איגוד תלמידי התמימים יוציא מזמן לזמן לאור קובץ בשם "התמים" בשש מערכות, א. אגרות-קדש. ב. שערי חסידות. ג. שער-תורה. ד. דברי ימי החסידים. ה. שלוש-אחים. ו. שונות. הצעתם נכונה במאד.

אהבת ישראל היא יסוד מוסד במצות השי"ת ע"פ תורתנו הקדושה, והאהבה ורעות הן דרך סלולה בדרכי ההסידות והן הן היסוד למנהג ההתועדות הנהוג בתוככי החסידים בזמנים קבועים למועדי שמחה, אשר מנהג זה הביא ומביא בכל עת רוב טובה בהתעוררות להתחזק בקביעות עתים לתורה ברבים, ולבאר עניני העבודה בהטבת ההנהגה באהבת רעים.

ימי המלחמה העולמית וימי המהפכה - ירחם השם - גרמו הרבה לפיזור ידידינו אנ"ש ותלמידי התמימים - ה' עליהם יחיו - למדינות שונות בכל מרחבי תבל - יברכם השי"ת בכל מקום שהם בתוך כלל אחב"י שי' בכל טוב בגו"ר - וכל אחד במקום שבתו ומגורו כוסף ומשתוקק לדעת משלום אחיו וחבריו, ממעמדם ומצבם.

ההתקשרות האמיתית בין אנ"ש וחברי תלמידי התמימים היא על ידי אמצעית התורה וזכרון ימי קדם, ימי האור באהבת רעים ומדות טובות המקרבים את הלבבות, ומגבירים את האהבה הבלתי נפסקת בהגבלת תחומי מדינות וריחוק המקום.

בטח יעזרו להם תלמידי הישיבות תומכי-תמימים, תורת אמת יצ"ו, רבני אנ"ש ואנ"ש שי' במשלוח באורים בד"ת ודא"ח ואיש את רעהו ידברו ויודיעו על ידו מהקביעות עתים לתורה, וכל דבר המענין בזכרונות ימי קדם.

ואני תפלה אשר מפעלם זה יביא בעזרתו ית' רב טוב באור כי טוב, ויחיש השי"ת את גאולתנו ופדות נפשנו ויקבץ פזורנו בחדס וברחמים ע"י גו"צ בב"א.

הדו"ש ומברכם בגו"ר

יוסף יצחק

מה

מאדמו"ר, רפואה וברכה

ב"ה ז' ניסן תרצ"ו

אטואצק

אל התלמיד החשוב הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, צריך לקחת הסמי מרפא של הדר' לעווינסאהן בהוספת איינגעלמאן והשם יתברך ישלח לו רפואה ויהי' כשורה ובנקל, ויהי' בריא אולם ויזמין לו השם יתברך בקרוב שידוך טוב שיהי' באהלה של תורה ויסתדר בסדר חיים מאושרים.

ידידו הדוש ומברכו בגו"ר

יוסף יצחק**מו**

מאדמו"ר, הסתדרות באהלה של תורה

ב"ה א' אייר תרצ"ו

אטואצק

אל התלמיד החשוב ידידי מחו¹⁴ מוהרש"ז שי'

שלום וברכה,

ת"ל שעבר כשורה, והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזקוה ויאמצוהו בגו"ר, ויעזרהו בקרוב להסתדר באהלה של תורה, הדו"ש ומברכו בגו"ר,

יוסף יצחק**מז**

מאדמו"ר, הוראות בהדפסת קובץ התמים

נדפסה באג"ק חי"א ע' שו.

ב"ה ר"ח מנ"א רצ"ו

אל ידידי מחות' התלמיד החשוב והנעלה מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה

במענה על מכתבו מכז' לחדש העבר, ההעתיקה ממה שכתב ידידנו רא"ח שי' כתובה בכתב ברור ואין צריכים להעתיקה.

¹⁴ מחותני (שכן דודו הרב שמריהו גורארי' הוא חדב"נ).

העתונות אין צריכים להעתיק.

המאשין יותן לו.

התמונה צריכים לעשות הכל שיצא בטוב יותר.

כמדובר קודם נסיעתי, אשר כחדש בערך אחר שתצא חוברת ג' יתחילו הוצאת חוברת ד', וחשבו אשר חוברת ד' תוגמר בחצי אלול בערך, וכן צריך להיות בפועל. וצריכים להדפיס אותו המספר אשר הדפיסו הקודמים.

המכתבים מהגניזה בשביל חוברת ד' יתן רמ"ל¹⁵ שי'.

להיות בעזרו בגאראנטיע אשתדל בעזה"י והשי"ת יהי בעזרו בגו"ר.

ידידו מחות' הדו"ש ומברכו בגו"ר

יוסף יצחק

תקונים בחוברת "התמים" ג, דאי אפשר בלאה"כ.

ע' י"ד בהג"ה ג', צ"ל: ג) עם מענה הרב המגיד מאם הדרך

ע' כ' שיטה ממאסקווא, צ"ל: ממאסקווא לבריסק - פרסא

ע' כ"ה בהג"ה, (לברר השנה ולכתבה בהג"ה. – ישנם ספרים מיוחדים לימי ההילולא, או בשה"ג החדש, אוצר ישראל וכה"ג)

ע' ל"ד, שיטה הבארון, צ"ל: הרה"ג הרי"א

שם, שיטה וכן הנהו, צ"ל: אחד מהשבעה בועד המארגן והמנהל שעל יד האסיפה; בשנת תרע"ה (בשיטה בשנת)

ע' ל"ה, שיטה מאמרים תרס"ד. להשמיט המלות "קונט' ד"ה ומעין"

שם, שיטה מערכה ה, צ"ל: כוללת ארבעה קונטרסים:

שם, שיטה ג. קונטרס, צ"ל: העבודה. ד. קונט' ד"ה ומעין. (אם אפשר בקל צריך למנות הקונט' על סדר השנים, ומה טוב גם בהוראת השנה)

בנוגע להניגונים ותוי הנגינה, הנה בכל אופן אין זה נוגע לחוברת שלישית.

¹⁵ המזכיר ר' משה ליב רוטשטיין.

מח**מאדמו"ר, ניהול המכינה דישיבת תות"ל ווארשא**

נדפסה באג"ק חי"א ע' שט.

בקיץ תרצ"ה העתיק אדמו"ר את מגורו מווארשא לאטוואצק, ובתחלת שנת תרצ"ו הועברה גם הישיבה מווארשא לאטוואצק, בווארשא נשארו כתות המכינה, בניהולם של הרש"ז עם הרב משה פנחס כ"ץ. ובזה דנה האגרת שלפנינו.

ב"ה כ"ד מ"ח תרצ"ז

אטוואצק

ידידי מחות' תלמידי הרב מו"ה שניאור זלמן שי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו המודיע מסדר הנהגת המכינה דישיבת תומכי תמימים דליובאוויטש בווארשא יע"א אשר תחת הנהגתו, נהייתי לשמוע מטיב ההנהגה והלימוד, השי"ת יחזק את לב התלמידים שי' אשר ישקדו ויתמידו בלימודם ויהיו יראי אלקים חסידים ולומדים. השי"ת יעזרהו להסתדר בסדר חיים מאושרים באהלה של תורה ויצליחהו בכל המצטרך לו בגו"ר.

ידידו מחות' הדו"ש ומברכו בגו"ר

יוסף יצחק

חברי הנהלת הישיבה. הרש"ז גורארי' – במרכז השורה התחתונה

הרש"ז גורארי' נותן שיעור בישיבה בווארשא

מט**מאדמו"ר, מאמרו של החכם הלל צייטלין**

בהמשך לזה, ראה לקמן אגרת נא.

ב"ה ד, כג טבת תרצ"ז

פריס

שלום וברכה.

במענה על מכתבך מ"ז לחדש זה.

א. אם מוכרח הדבר לקרוא בשם זשארגאני, אז יקרא; רייד.

ב. עבור הששה מאמרים¹⁶ שולם כמדובר במפורש ולא ברמיזה. ובתשלומין אלו הודבר ג"כ במפורש ולא בסתום אודות מאמר שביעי אשר לדעתו יהי' אז דבר שלם. ואודות הדפסתו, כנים הדברים שהגדתי לו, אשר בבוא מועד ההדפסה, הנה נמצא האופנים הדרושים, באופן אשר לו לא יעלה שום הוצאה. וגם על פרנסה לא יחשוב. וההצעה להדפיס במכ"ע, היא הצעה נכונה.

ג. לא לך להתערב בענינים כלו, ואם בינות לך הי' לך לענות; כי ליובאוויטש איננה כורעת ברך לקול אצבע צרדה של חנופה. ואיננה יראה מהרמת אגרוף של הפחדה. ולא בטון כזה מדברים, עם ליובאוויטש, ואודות ליובאוויטש.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א המזכיר

מ. ש. ¹⁷

נ**מאדמו"ר, הו"ל קובץ התמים**

נדפסה באג"ק חי"א ע' שי.

ב"ה א, ה שבט צ"ז

פאריס

ידידי התלמיד הנעלה והנכבד הרב מו"ה שניאור זלמן שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מיום כ"ז לחדש העבר. הנה נכון הגיעני קובץ התמים חוברת רביעית, ועשה עלי רושם טוב. יתן הש"י ויביא התועלת הנרצה

¹⁶ של החכם הנודע מר הלל צייטלין (נדפסו בשם "שמועסן איבער דער חב"דישער וועלט-באנעהמונג"; השקפת-העולם של חסידות חב"ד בצורת שיחת בית, שכל המשפחה נוטלת חלק בו).
¹⁷ מנחם שניאורסאהן (כ"ק אדמו"ר היה אתו עמו בעת שהותו בפריז, ושימש כמזכיר).

להגדיל תורת החסידות ולהאדירה, וברכות יחולו על ראש העוסקים בזה, בכל מקצעותיו ושעריו.

על כל שאלותיו במכתבו זה אשיב אי"ה על ידי משרדי במכתבים הבאים.
הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

נא

מאדמו"ר, מאמרו של החכם הלל צייטלין

נדפסה באג"ק חי"א ע' שיא.

ב"ה כ"ו שבט תרצ"ז

פאריס

להרב רשז"ג שי'

שלום וברכה.

א) אודות האמור במכ' - מי"ז טבת - בענין הצעת החכם הנודע מר צייטלין ר"ה שי' אודות העיון תפלה יכתוב עוד ג' מאמרים (להששה הקודמים) ויהי' עד"מ א' המספר בביתו אודות הס' עיון תפלה, וגם קוראו (ובודאי גם מתרגמו ומדגישו באיזה מקומות הדרושים), הנה ההצעה נכונה היא.

ועתה אתה שמע. על הנ"ל (כפי המדובר מכבר) לכתוב מאמר שביעי (כן הי' המדובר אז לכתוב ז' מאמרים - וזה יהי' ח"א - ובעדמ ביקש 150 ז. מה ששלמתי כמדובר לשלם בשיעורים). ואם יכתוב עתה ג' מאמרים בתור הקדמה, או מבוא להעיון תפלה, וגם יתקן את הששה מאמרים אשר כבר כתבם ואת השביעי אשר יכתוב יהיו כולם מתאימים להעיון תפלה, הנה בעד ג' מאמרים החדשים אשר יכתוב, יקבל 60 ז. 20 ז. בעד כל מאמר, ובכלל זה הוא לעשות הערות קטנות - מתחת הגליון - בגוף העיון תפלה, הן בהנוגע בהלשון, - כי מאז ועד עתה נשתנה הלשון - והן בפירוש המלות, והכוונה. ובאופן הזה יכול לגמור עמו, אבל בתנאי כפול ומשולש - יאמר לו מעצמו, ולא בשמי - כי כל אלו הארבעה מאמרים - היינו המאמר השביעי שצריך להשלים להששה הקודמים, והשלשה מאמרים החדשים שיכתוב, וההערות להעיון תפלה - הנה הכל כאשר לכל הוא כולו ברשותינו להוציאו לאור בכל אופן הוצאה שיהי' בחפצינו אם בחוברת מיוחדת או בירחון או קובץ או מכתב עתי יומי, בכל מדינה שהוא, בשם מחברו (שיהי' נדפס שהוא של מר צייטלין) או בהעלם שמו.

מענה על מכ' דכ"ג שבט אשלח אי"ה ימים אלו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

נב

מאדמו"ר, הוראות בעריכת קובץ התמים

נדפסה באג"ק ח"א ע' שיב.

ב"ה י"א אדר תרצ"ז

פרעכטאלדסדארף

להרב רש"ז שי' גורארי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו מה' לחדש זה (דרך פאריס).

(א) הקארעקטין מהתמים חוברת ה' והשיחה נתקבלו.

(ב) כמדומה לי שיש שינוי בסדר ההדפסה מכמו בקובצים הקודמים, ואם כן הוא, יתוקן.

(ג) אודות השיחה כבר עניתי, כנראה נאבד, כי את זו צריכים לחלק לשנים, והשני' שישנה כבר בכתובים - רק צריכה תיקון קל - תהי' חלק ג'. ואפשר יהי' עוד איזה חלקים. את זאת נראה במשך הזמן.

(ד) אודות השני הגהות עניתי כבר בהנאבד, כי ההגהות צריכים להיות בפנים (ולא מתחת הגליון) ואם אפשר שיהי' בזרגון טוב יותר, וענין החילוק של השיחה לשני חלקים, באיזה מקום יהי' ההפסק בין חלק א' לב' ישאלו אצל חתני הרב רמ"מ שליט"א.

(ה) בסעודת והתועדות שמחת הבר מצוה של נכדו מר שלום דובער שי' בן בתו הבכירה מ' חנה תי' וחתנו הר"ש שי' כ"ה שבט תרצ"ו¹⁸.

(ו) יכולים לכתוב הקדמה ובטח ישלחו לי לראות תחלה.

(ז) מסתמא גיווען היפש מעהר ווי א בן מאה.

(ח) החוברת החמישית הוא של י"ט כסלו, האיחור אינו נוגע כלל¹⁹.

(ט) בהנוגע למכתביי הלא ישנם אצלם איזה מכתבים שלי, כן אפשר נמצא אצל הרי"פ שי' הראוים להתפרסם. יקבצום ויודיעוני, ואענה אי"ה, ובהנוגע למאמר אבות החסידות, התחלתי לסדרו.

(י) אודות מאמרי ר"ה שי' צייטלין כבר כתבתי לרי"פ שי'. בכל אופן צריכים להשתדל כי יודפס בההיינט דריגא, ובהשתדלות הנה קרוב הדבר, אשר ישלמו מה, ולא יודרש לשלם בעד מה שיכתוב, בטח יודיעוני, מענת ההיינט.

¹⁸ נדפסו בלקוטי דבורים ח"ב ע' 448 ואילך.

¹⁹ שלא נדפס עד אדר.

מה נעשה עם הבנין של ציור המקדש²⁰, צריכים לעשות גמר.
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

יחזקאל פייגן

נג

מאדמו"ר, תקנון, בחינת התלמידים

נדפסה באג"ק ח"א ע' שיד.

בהמשך לנושא התקנון, ראה לקמן אגרת סד.

ב"ה י"ח אדר תרצ"ז

פרעכטאלדסדארף אצל ויען

ידידי התלמיד החשוב הרב רש"ז שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מי"ז לחד"ז.

א) אודות הסטאטוט בכלל צריכים אשר תהי' רק ברשות היחיד ולא ברשות הרבים. ובכלל[ו]ת הנה טוב יותר הסטאטוט הגדול. וטוב יותר לחכות על בואי צלחה - אם אינ[ו] דבר האבוד. ואז לכתוב לי טעמי וחלקי הבנין והסתירה.

ב) ההצעה לשלוח לבחון את תלמידי ערי השדה, נכונה היא במאד, ויציע זאת להר"מ הראשי הרר"י²¹ והבוחן הכללי הרד"ג²² יחיו ויצטרף עמהם בהעידה את מי לשלוח, והוצא[ו]תיו ע"ח המרכז. החלטתם יודיעני בהקדם.

ג) אודות הוספת כתה וחדרים, נדבר בעזהש"י בבואי צלחה.

ד) תמונות האדמו"רים קבלתי - אך שלחם שלא בזהירות או עס איז שטארק צוקנייטשט - יקנה גם את התמונה הגדולה (בטח הם בזול) ויהיו שמורים אצלו עד בואי צלחה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, המזכיר

מ. ש.

²⁰ חיקוי של מודל שהובא באותה שעה לפולין.

²¹ הר"ר יהודה עבער.

²² הרב דובער גארפינקל (קורניצער).

נד

מאדמו"ר, בעינים הנ"ל

ב"ה כ"ב אדר צ"ז

פערקטאלדסדארף

אל התלמיד החשוב והנעלה הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו המהיר אשר הגיע רק עתה אחר שכבר הלך הפוסטה. הנני שולח מל' עבור הבוחן הר"מ שי' גלאזמאן. ועל הוצאות נסיעתו הנה כפי שיאמר הרי"פ²³ שי' יותן. כן למלאות בקשתו בסך 20 לאט על בגד. ובטח יאמרו להר"מ שי' אשר יתענין כי הבחינה תהי' בחינה טובה.

המכתבים להרבנים שי' אודות הרב ר"י שי' מאנדעלבוים, שלחתי מהירים. ובודאי יבקרום כאמור במכתבו.

נכון הדבר אשר הרי"מ שי' יבוא בעצמו להעת ההיא לוארשא.

את אשר כתב התלמיד מר יוסף אברהם²⁴ שי' אודות הבר מצוה הנה בכללותו טוב הוא.

אודות המגיע לו עבור ההדפסות או הנדפסים הנה בטח ימים אלו ישוה הרי"פ שי' החשבון.

אודות הביקור בלודז, וילנא, גלובאקע, יכתוב רי"פ שי'.

חתני הרב רממ"ש שליט"א, הנהו בפאריז, ובטח יענה לו על שאלתו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

מ. ש

מצורף בזה מכתב מענה להתלמיד מוהרי"י שי' באש. בבקשה למסור תיכף.

נה

מאדמו"ר, עיני איגוד תלמידי התמימים

נדפסה באג"ק ח"י"א ע' שיז.

ב"ה ח"י תמוז תרצ"ז

פערקטאלדסדארף

אל איגוד תלמידי התמימים, את"ה יצ"ו, ווארשא, יע"א

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מט"ז לח"ז על אדות לימוד אומנות, הנה חתני הר"ש שי' גורארי' התראה [עם] מר אבראמסאן שי', הוא היו"ר של "ארט" המרכזי

²³ הרב יחזקאל פייגין.

²⁴ קאגאן.

בפאריז, ולפי דבריו הבטיח לכתוב אל הסניף בווארשא בבקשה - לא בצווי ופקודה - , כי כל ס[נ]יף עומד ברשות מנהליו המקומיים, אשר ילמדו חנם אין כסף את תלמידי ישיבת תומכי-תמימים את האומנות אשר יבחרו, ומר אבראמסאן חושב אשר מנהלי הסניף דווארשא ימלאו בקשתו בהידור, ועל כן צריכים להיות בהנהלת ה"ארט" בווארשא ולעוררם על זה, כמוכן בנימוס ולא בדרך תביעה, ומהראוי להתראות עם ועד ההנהלה ולא עם המזכיר בלבד.

ובהנוגע לידידנו התמים הר"א שי' באמבערג הנה בכל אופן יכולים ללמוד ואם יודרש לשלם ישלמו עבורו, והשי"ת יעזרם להתלמד מהרה ושתהי' אומנתם זו כלי טובה לפרנסה בריוח שיוכלו לקבוע עתים לתורה בנגלה ובדא"ח.

הנהלת האיגוד צריכה להתענין בדבר לימוד אומנות לאלו הצריכים לזה, לבא בכתובים עם החברים לדעת מי מהם החפצים ללמוד אומנות ובאיזה אופנים ולהתענין ע"ד לימוד עריכת ספרים - בוכהאלטריא - ולהציע לי איזה הצעות בזה, כי מאד חפצי ורצוני להיות בעזרת הסתדרות התלמידים שי' בעיני אומנות ויגיע כפים, וכאשר האיגוד יתענין בזה, כפי החוב המוטל עליו, אז הנה בעזרתו ית' יביא תועלת כפולה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ח. ליבערמאן

נו

מאדמו"ר, הצעת שידוך והסתדרות בארה"ב

אודות עניני הויזה לארה"ב, ראה לקמן אגרת סה.

ב"ה, כ' תמוז, תרצ"ז

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אדות עניני נכבדות הנה בכל עת היו צריכים להשתדלות וחריצות נכונה בזה ובפרט בזמן האחרון שצריכים עוד ביתר שאת. ההצעה להסתדר בעזה"י בארצה"ב היא נכונה, ובשביל זה ראוי לותר הרבה ואפשר בעזה"י להסתדר שם בכי טוב ואם דרוש לזה איזה זמן הנה צריכים סבלנות וראוי שיתקרב לההצעה, והשי"ת יעזר לו להסתדר בחיי משפחה בסדר טוב משובח ונעלה בגשמי' וברוחניות.

הדו"ש ומברכו בגו"ר

יוסף יצחק

נז

מאדמו"ר, עניני איגוד תלמידי התמימים

נדפסה באג"ק ח"א ע' שיח.

ב"ה ו' מנ"א תרצ"ז

פערקטאלדסדארף

אל איגוד תלמידי התמימים בווארשא יצ"ו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכ"ו תמוז בדבר הפצת השיחות, הנה מספר האמור במכתבם מעט הוא מאד, כי אפילו אם הי' מספר זה בווארשא לבדה לא הי' במה להתפאר, וכל זאת תקרא עבודה במרץ, אתמהה.

בדבר לימוד אומנות ומלאכת יד צריכים בזה תעמולה לבאר ולהסביר שהוא דבר טוב יותר מכמו מסחר וקנין.

ומ"ש שצריכים רגילות ומביאים רא' מאלו שאינם יכולים לצייר ומשו"ז חפצו להפסיק לימוד האומנות, הנה אין מביאים רא' מן השוטים הבלתי חפצים להרגיל עצמם בעבודת מלאכה ומלבישים זה בלבוש יר"ש וכדומה, ובכגון דא אמרו תכבד העבודה וגו', והשי"ת יזמין להם פרנסתם בריוח שיוכלו לקבוע עתים לתורה בנגלה ובדא"ח.

אדות לימוד אומנות של בני הישיבה שי' בסמוך להישיבה הנה דבר זה צריך ישוב גדול בכללות הדבר בההן והלאו ואי אפשר להחליט בזה רק כאשר אה' בביתי אי"ה צלחה.

בדבר אדרעסים לרוסיא הנה בעזה"י ינתנו לו.

על אדות שיחה חדשה יודיעו לו בקרוב.

אדות בחינות הישיבות כבר כתבתי מזה להמרכז.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

נח

מאדמו"ר, הנהלת המכינות ונסיעה הרש"ז לאטוואצק

ב"ה ו' מנ"א תרצ"ז

פערקטאלדסדארף

אל הנהלת מכינות תו"ת בווארשא יצ"ו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מכ"ו תמוז ע"ד הטאז, הנה צריכים לעשות שיהיו תחת השגחתם בעניני רפואה, אם אפשר בחנם טוב יותר, וליכא בזה משום אסיא דמגן כו' ואם א"א אז סכום זה א"צ להיות למניעה, וההשגחה על הנקיות

היא מעלה גדולה. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נבג"מ זי"ע אמר לאחד אשר קודם רחיצת הפה שחרית אין לברך - מלבד בימי התעניות - ברכות השחר, והאריך לייסר את מי שהי' לו ריח הפה ואמר לו אשר המלאכים היוצאים מדבורי תפלתך ותורתך המה מסריחים, והוא היפך גמור מענין הקרבנות שצריכים להיות ריח ניחוח.

רשומה אצלי פקודה אחת של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק נבג"מ זי"ע להנהלת תו"ת בחדש אייר שנת תרס"ט על אדות אחד התלמידים שהי' ריח פיו נודף ואחד המשגיחים צוה אותו לאמר שילך אל רופא שנים לנקותם ולא רצה, וכאשר הודיעוני מזה קראתיו והוכחתיו, וגם אותי - בתור מנהל פועל - לא שמע. כעבור איזה זמן קראתיו שנית והוכחתיו ועוד הפעם לא שמע, ולפי חקי תו"ת הנה בההרצאה החדשית שהרצאתי לכ"ק אאמו"ר נבג"מ זי"ע נשיא תו"ת הוכרתי להודיע גם מזה.

על כל פרטי ההרצאות הי' הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק רושם התשובה לפעמים בכת"ק ולפעמים הי' אומר לי בע"פ, ואני כותב, וכשהגיע לענין הזה הואיל כ"ק אאמו"ר לרשום בכת"ק לאמר:

ריח הפה הוא מהמומין שכופין להוציא, ומי שעושה כן במזיד אין להתחשב עם זה שהוא מהתלמידים החשובים ולהתרות בו אשר אם לא יתקן הדבר ירחיקוהו מהשיבה.

קראתי את התלמיד עוד הפעם והראיתי לו הפקודה, ובו ביום הלך אל הרופא והי' ככל האדם הבריאים.

אדות בקשת הרש"ז שי' לנוח באטוואצק שבוע אחת נכון הדבר, אבל ישיג - בשכר - מי שימלא מקומו להגיד השיעור וישגיח על התלמידים למען שלא יחסר המזג בת"ת דרבים.

השי"ת יחזק בריאותם ובריאות תלמידיהם שי'. ישקדו בלימודם ויצליחו ויהיו יראי-אלקים חסידים ולומדים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

נט

מאדמו"ר, נסיעה לארה"ב ולא לארה"ק

ב"ה ו' כסלו תרח"ץ

אטוואצק

ידידי הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבך אודות אה"ק ת"ו, אין מה לחשוב. ואודות נסיעה טוריסטית לארצה"ב צריכים לבוא בכתובים עם הרב דזייקובסאן בזה.

והשי"ת יהי' בעזרך להסתדר בסדר משפח[ת]י בטוב גשמי ורוחני ולחיות באהלה של תורה,

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

o

מאדמו"ר, עניני קובץ התמים ואיגוד התמימים

נדפסה באג"ק חי"א ע' שיט.

ב"ה כ"ט טבת תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"ה הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מכ"ו לחדש זה:

א) אדות החסיד ר' גבריאל נ"ע, שהוא אות מ' דיאיר נתיב של הפאקסימילי דאגה"ק של חוברת ו', הנני שולח הדפים שהעתיקו למשרדי עם הוראות ע"ד ההדפסה, אשר ביאיר נתיב אות מ' ידפוסו, עיין לקמן בתולדות אנשי שם או בדברי ימי החסידים - כמו שקראו למדור זה בחוברות הקודמות.

ממכתבו אין ברור לי אם החסיד ר"ג יהי' נדפס בהתולדות - שכן אמרתי להרי"פ שי' שימסור לו כך -, או שהתולדות כבר נדפסו ואז צריכים להדפיס בהיאיר נתיב אות מ' יבא אדותו אי"ה בתולדות כו' או בדברי ימי כו' בחוברת שביעית החסיד ר' גבריאל נושא חן.

ב) אדות המכתבים, גם אדות מאמרי י"ב תמוז כתבתי למשרדי.

ג) אדות הגמ"ח ת"ק זהובים כתבתי, ויכול לקבלם להצלחה בכל עת שיודרשו.

ד) טוב הדבר שתקנו שגיאת ההעתקה דאגה"ק שהוא בהפקסימילי בשם אחר.

ה) קודם נסיעתי כתב לי על אדות אחד האברכים שלמד האומנות - כמדומה ר"א²⁵ שי', ודרוש לו בשביל פראקטיקא סכום של ב' מאות זהובים, הנני להלוות להאיגוד סכום זה אשר ישלמו לי במשך הזמן בתשלומים קטנים וכתבתי מזה למשרדי.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

אס

מאדמו"ר, עריכת קובץ התמים

נדפסה באג"ק חי"א ע' שכ.

ב"ה ז' שבט תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א הרב רש"ז שי'

שלום וברכה.

הקארעקטן משערי תורה והתחלת שערי ישיבה נתקבלו, בטח כבר קבל את המאמר "החסיד ר' גבריאל נושא חן" בשלימות, ובבקשה לשלוח שאר הקארעקטורן.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חי"א ע' שכב.

ב"ה י"ב שבט תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה.

כעת קבלתי הקארעקטורן של היאיר נתיב ודברי ימי החסידים.

בדברי ימי החסידים²⁶ עמוד צ"ז פרק י"ז בהערות נתבלבלו הכוכבים וגם חסרים.

יותר טוב הי' אם היו מציינים באותיות ולא בכוכבים, ואם אפשר לתקן נכון הוא גם אפילו אם יעלה לאיזה הוצאה.

וסדר ההערות כך הוא:

הכוכב הראשון טוב ובמקומו הוא.

הכוכב השני שנסמן למטה חסר ציונו בפנים ומקומו צ"ל בשורה הי' חשוב מאד אצל נציב העיר.

הכוכב השלישי שנסמן למטה הנה בפנים נדפס רק כוכב אחד וצ"ל שלשה כוכבים. כן צריכים לסמן בהערה באיזה פרק מאבות החסידים נזכר הרה"ג הר"א.

²⁶ שבחוברת חוברת ששית.

הכוכב הרביעי שנסמן למטה הנה בפנים רשום רק שני כוכבים וצ"ל ארבעה כוכבים, וטעות זה הוא גם בהחמשי וששי שבפנים נדפס בטעות.

יודיעני בגלוי מקבלת מכתב זה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

יחזקאל

סג

מאדמו"ר, עניני איגוד התמימים וקובץ התמים

נדפסה באג"ק חיי"א ע' שכג.

ב"ה י"ד שבט תרח"ץ

פערסטאלדסדארף

אל איגוד תלמידי התמימים ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מד' לחדש זה, אדו"ר²⁷ שי' כתבתי אל המשרד ובטח יתדברו אתם בזה, וטוב מאד עשה אשר דיבר בנדון זה עם התלמיד מר צבי שי' עטקעס, ובטח יקיים, ואיזה סכום יוסיפו המה ועל איזה סכום יערבו לי, וביני לביני יוושע ר"א שי' הנ"ל בכלי טובה לפרנסה, והשי"ת יזמין לו פרנסתו בריוח.

ובכללות הענין אשר קירב את התלמיד מר צבי שי' הנ"ל, הנה זוהי אחת הפעולות של האיגוד וצריכים לשקוד בזה לחפש ולמצא את התלמידים שיחיו שלמדו לדעת מצבם בגשמיות וברוחניות ובמדה האפשרית לבא לעזרתם בגשם וברוח.

לכשתצא לאור חוברת ו' בטח ישלחו אלי לפה.

מכמה ישיבות ומקומות באונגארן וטשעכען מבקשים את הקובץ ושיחות במחיר ומתאוננים שאינם מקבלים, וטוב הי' אם היו שולחים לידידנו מר שיף²⁸ שי' מספר נכון של קובצים ושיחות, ומכאן מזדמנים נוסעים ולא הי' עולה השילוח בדמים.

בטח קבל מכתבי העבר עם התקונים בעמוד צ"ז.

אדו"ר הדפסת מכתבים²⁹ הנני מתדבר עתה עם חתני הרב רמ"מ שליט"א ובטח יענה לו.

²⁷ באמבערג.

²⁸ יעקב.

²⁹ של רבנו, בקובץ התמים, אשר כ"ק חתנו אדמו"ר היה עורכם לדפוס.

ישלח את כל ששת החוברות של "התמים" לידידנו ש"ב מר מנחם שי' גורארי' לפה ע"פ הכתובת דלמטה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

70

מהרש"ז, התקנון לאיגוד התמימים

לתוכנה ראה לעיל אגרת נג.

ב"ה יום ט"ז לחודש שבט תרצ"ח

כ"ק אדמו"ר שליט"א

זה בערך שנה שאני עוסק בדבר סטאטוט לאגוד התמימים, ע"י העו"ד בלום³⁰, מתחלה התחיל לעבוד אודות סטאטוט קטן. אח"כ עפ"י דברי כ"ק צויתי לו להכין סטאטוט גדול. עשה התחלה ועבד. הראיתי לכ"ק בקיץ מתורגם בשפת אידיש. וצוה כ"ק להתיישב מתחלה עם הרמ"ל והרי"פ³¹ שי'.

בסטאטוט בכלל לא הכניס דברים סותרים. והשאלה היתה או להזכיר הכל בדרך כלל לבד אף שהפרטים יהי' מותרים אח"כ אם לא יפ[ו]רטו. או שיהי' כל העבודות מפורטים. סוף דבר הי' הונח הסטאטוט אצל המשרד, חכינו עד שיבוא הסטאטוט מאגודת חב"ד באה"ב ונתקבל וג"כ לא נוסף הרבה.

לע"ע היות שדיברתי עם הר"מ שי' ראזינמוטער בהיותו פה כי צר לו ממה שאין להם סטאטוט יען הגישו ע"ז ולא קבלו. ואח"כ דברתי עם העו"ד הנ"ל עצה עבורם, ובתוך זה נולד הסברא לעשות סטאטוט כזה שיהי' מותר לנו לפתוח בכל ערי פוילין חברות "תומכי תמימים" בתנאי שכל מקום יהא להם הנהלה מיוחדת. כל ההנהלות יקבצו פעם באיזה שנים (לפחות) ויבחרו צענטראלע שמקום מושבה יהי' בפולין.

ובתוך זה נולד סברא למען מיעוט הוצאות שגם האגוד יוכנס בזה. וגם לו יהי' הנהלה מיוחדת תחת הצענטראלע כנ"ל.

וכתבתי אז לכ"ק הסברא עם החשש שאולי ר"י שי' עבר לא יסכים כי מה איכפת לי' בלא"ה.

והנה עתה אמר לי העו"ד בלום כי היות שלישיבת אטוואצק יש סטאטוט חדש שעשה עבורם. וישיבת ווארשא נשארה על הסטאטוט הישן. לפי שעפ"י הסטאטוט הישן (שאישרו מטעם מיניסטעריום) הי' רק על ווארשא ולא על אטוואצק ומשו"ז עשה לאטוואצק סטאטוט חדש (ואושר מטעם וואיעוודזטווא). אי לזאת אומר ששישיבת אטוואצק תוכל ל[ה]שאר הסטאטוט

³⁰ ה"ר אהרן הי"ד. ראה אודותיו ספריית ליובאוויטש ע' קיד ואילך.

³¹ המזכירים הר"ר משה ליב רוטשטיין וה"ר יחזקאל פייגין.

שלחם כמקדם. ואין הכרח להם להכנס בחברות תו"ת הכללי, ולבד זאת מסאטוט הישן שנשאר לישיבת ווארשא ישנהו לתו"ת כללי כנ"ל.

ושאלתי מכ"ק אם להתעסק בזה. וכ"ק ענה אז כי יכתבו אודות זה לווען והנה העו"ד הנ"ל נוגש אותי לעשות גמר, פשוט כי לא נתתי לו עוד מעות, חשבתי בהגמר, ואדע כמה אשלם. ועתה צריך לעשות עמו גמר אם

א) לבטל העבודתו הקודמת לגמרי לע"ע ולחכות ולשלם סכום לא גדול בעד עבודתו הראשונה עד עתה.

ב) לעשות סטאטוט בעד האיגוד ובזה השאלה אם מה שעשה מספיק, הלא הרי"פ והרמ"ל שי' ראו, וסתירה אין, רק אם צריכים להכניס הכל בדרך פרט צריך למצוא הפרטים. או להראות עוד, ולמי.

ג) אולי להתחיל לעשות הסטאטוט בעד תו"ת ואיגוד כנ"ל. וכמובן שע"ז יודרש סכום בערך ג' מאות זהובים וחלק גדול מזה יהי' על הוצאות המרכז או בדומה לזה.

והיות שהוא נוגש לי לעשות גמר אשאל מה לי לעשות בזה.

שניאור זלמן גורארי'

סה

מאדמו"ר, אופני השגת רשיון כניסה לארה"ב

ב"ה, י"ט שבט, תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז לחד"ז, הנה אם תעודה של שתי שנים רבנות מוכרחת היא צריך הרי"פ שי' להודיע להרב לאבקאווסקי שדבר זה א"א הוא, כן לדעת מאתו איזה דרכים יש לו בזה, ולהסביר לו שטועים הם שמה לחשוב שהוא דבר קל.

כמדומה לי אשר הטעם קרובים, מלבד זאת שאינם מקבלים אלא עוד מקלקל, וכ"ז צריכים לברר פה, ושם מובן הדבר אשר באם רק אפשר הוא ע"י הרב רי"ד³² שי' טוב יותר מאשר ע"י הרב הנ"ל.

אודות אופן של ראש ישיבה, ואם זה יהי' נוגע להרב רי"ע³³ שי', גם זה צריכים לברר.

³² ר' ישראל דזייקאבסאן.

³³ ר' יהודה עבער.

מכתבי זה יהי' לאות לידידנו הרי"פ שי' שהוא צריך להתענין בזה ולכתוב לידידנו הרב רי"ד שי', ובמכתבי הבא להרי"פ שי' אכתוב אי"ה מזה.
יעזר לו השי"ת להסתדר בסדר חיים מאושרים באהלה ש"ת ועבודה.
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

10

מאדמו"ר, עניני קובץ התמים

ב"ה, כ"א שבט, תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

קבלתי תלגרמה מרש"ז שי' מינדלין, יעזר לו השי"ת בהדרוש לו בגשם וברוח. במדה האפשרית אתענין לדעת מהנעשה בהוה.
היום קבלתי את הקובץ חוברת ששית ולמותר הי' שילוחו במהיר. כן הגיעני קובץ ל"ד מכורכים.
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

20

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק חי"א ע' שכד.

ב"ה ג' אדר"ר תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח יעזר השי"ת וימלא בקשתו לטובה ולברכה בגו"ר.
בדבר הקובץ ת"ל שהסתדר בטוב, והשי"ת יעזר על להבא, ובדבר החומר לקובצים הבאים יבקש מרמ"ל³⁴ שי' ובהנוגע לאגרות יבקש מהרב רמ"מ³⁵ שליט"א ובמשך איזה שבועות הנני מקוה שיקבל אי"ה בהנוגע לאבות החסידות כו'.

³⁴ המזכיר ר' משה לייב רוטשטיין.

³⁵ חדב"נ, כ"ק אדמו"ר, שהתעסק בעריכת אגרות קודש חותנו אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

החברות ששלח למר שיף שי' נתקבלו ויואיל לכתוב המחיר אנגרא³⁶
שאפשר לחשוב אם ימסרו למוכר ספרים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

סח

מאדמו"ר, עיני רפואה ושידוך

ב"ה כ"ב אדר"ר, תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

הרפואות לכליות, אם יאמר הרופא שצריך לזה יכול לשתות, אודות החוטם
נכון הדבר שהי' אצל עוד רופא אבל אודות ניתוח אין לחשוב, ובזמן הפנוי
מעבודתו יהי' באטוואצק לנוח, והשי"ת יחזק בריאותו ויזמין לו שדוך טוב
שיסתדר, בעזרתו ית', באהלה של תורה ובפרנסה בריוח.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

סט

מאדמו"ר, קובץ התמים, ושאר ההדפסות

נדפסה באג"ק חיי"א ע' שכה.

ב"ה ה' אדר"ש תרח"ץ

פערקטאלדסדארף

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו מכ"ג אדר"ר על אדות הדפסת חוברות התמים, יכין את
החומר הדרוש לו. ובהנוגע למכתביי, אבות החסידות ותולדות, הנה עד
אשר יקובץ שאר החומר יהי' מוכן גם זה בעזה"י.

אדות שאר השאלות בענין זה פתרון יהי' בעזה"י בבואי צלחה.

על אדות קאנטראקט, לחכות עד אשר ידידנו רי"ע שי' יקבל הויזה והשי"ת
יהי' בעזרו בגו"ר.

בטח עוסק בהדפסת המאמר של ב' ניסן הבע"ל, ישתדל שתהי' הגה'
מדויקת ושהדפסתו וכריכתו - דורכנייען - יוגמרו עד ש"ק למען אשר ביום ב'
הבע"ל יוכלו לשלחו.

³⁶ מכירה סיטונית.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

זה עכשיו נתקבל מכתבו, ומה ששלם למר פראגער שי' בעד ב' חדשים הנני מקבל בחשבון.

בשם הנ"ל.

ע

מאדמו"ר, המצב בהוה

ב"ה, ט"ז אייר תרח"ץ

אטוואצק

ידידנו הנכבד הרב מו"ה שניאור זלמן שי' גורארי'

שלום וברכה,

מכתבו נתקבל, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לרשום: לשאול מהו המצב בהוה והשי"ת ישמרם ויחזקם ויאמצם בגו"ר ויצליחו בלימודם ויהי' יר"ש חסידים ולומדים.

בכבוד וברכה, המזכיר

יחזקאל פייגין

עא

מאדמו"ר, עניני הישיבה והתקנון

ב"ה ז' תמוז, תרח"ץ

אטוואצק

ידידי וו"ח אי"א הרב מו"ה ש' זלמן שי' גורארי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, יציע ענינו לפני חתני הרש"ג שליט"א, אתענין לדעת איך הוא הסדר עתה בחול, ואיך הוא הסדר בשבת, כן מי לומד השיעור גמרא שהי' לומד. ועל אודות הוצאות התקנון, אם ישנם שאר השני שלישים אז אתן.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

עב

מאדמו"ר, קבלת הניירות לארה"ב

ב"ה כ"ז מ"ח תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א הרב מו"ה שניאור זלמן שי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, צריך להשתדל לידע השפה בכדי שיקבל התעודה
הדרושה לו והשי"ת יהי בעזרו בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

עג

ברכת מז"ט מהרבנית שטערנא שרה לקישורי התנאים שלו

ב"ה ע"פ צ"ט

כבוד הרב הנכ' י"א ווח"ס מוה"ר זלמן גורארי' נ"י

קבלתי הפ"ש שלך. אברכך בברכת מז"ט עבור קשורי התנאים. יתן הש"י
שיהי' קשר של קימא ברוב טוב.

וואונשענד חג כשר ושמח, ואי"ה אראותך בקרב פה אטוואצק

דו"ש מלונ"ח

ש"ש

מלך יצ"ע ב"ה כ"ז מ"ח תרצ"ט
למן אטוואצק
על מכתבך ופ"שך. סעפך שפ"ח מו"ה זלמן
יחזקאל פייגין. מן פ"שך לר"ח על התעודה
הדרושה לו. ומהפ"שך מו"ה זלמן, אה"ה
אשר מכתבך פ"ש מו"ה זלמן פ"ש זלמן

עד

מאדמו"ר, קבלת הניירות לארה"ב, ולימוד עם ר"ז דובין

ב"ה, ה' אייר תרצ"ט

אטוואצק

ידידי הרב רש"ז שי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו עניתי לו לחכות, ובטח כתב לידידי מחותנו הרה"ק שליט"א כי יזרז עצמו בשילוח הניירות הדרושות כפי שדורש הקאנסול, ויזרז גם בטע"ג, והשי"ת יעזרהו כי יתקבל כל הדרוש לו לצרכי הנסיעה ויקבל וויזע בנקל, ותהי' החתונה בשעתומ"צ ויסתדר בסדר טוב בגשמיות וברוחניות.

הנני מבקשו ללמוד עם ידידי התלמיד הר"ז שי' דובין מסכת פסחים עד אשר יסע לפה צלחה.

מכתבו בשבח ההתנ[ו]עדות אחות תמימים יחיו הנאני ובודאי נחוץ הי' להרחיב בעזרתו ית' מפעל זה גם בשאר המקומות מושבי אנ"ש שי' והשי"ת יעזרהו בגשמיות וברוחניות,

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

עה

מאדמו"ר, בענין הנ"ל ויסוד אחי תמימים

ב"ה, י"א אייר תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד הרב רש"ז שי' גורארי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו אודות פראטעקציעס, אין לי כאלה. ודבר סידור אחי תמימים הוא דבר טוב נעלה ונכבד במאד, וטוב הדבר שהתענין בזה ויכניס א"ע בזה להעמידו ולכוננו על בסיס נכון בעזה"י. ובדבר מכתב התעוררות בזה, הנה לאחר אשר בעזה"י יסודר הדבר ויודיעני בפרטיות אי"ה אכתוב בזה.

תודה עבור לימודו עם התלמיד הר"ז שי' דובין. ישתדל להכניס בו רוח חיים בלימוד ער זאל קריגן א אינטערעס אין לערנען וישתדל ללמוד עמו בשקידה והשי"ת יעזר לו שיהי' ירא שמים חסיד ולמדן.

ולו יעזר השי"ת שיקבל תעודותיו הדרושות לו לרגלי קבלת וויזע לארצוה"ב הכל בנקל, ותהי' נסיעתו צלחה, ויסתדר בסדר חיים מאושרים בגשמיות וברוחניות

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, המזכיר

יחזקאל פייגין

עו

מאדמו"ר, יסוד אחי תמימים

נדפסה באג"ק חי"א ע' שלג.

ב"ה י"א סיון תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי' גורארי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות התייסדות אחי תמימים³⁷, צריכים תחלה לסדר תכנית עבודה וסדר מיוחד ואז אפשר אי"ה לסדר דבר זה, ובדאי כי ידי"נ הרה"ח הר"י שי' הלוי יעזור בעת הפנוי בזה אבל לא בהתלבשות, ויסדר הדבר והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

עז

מאדמו"ר, קבלת הניירות לארה"ב

ב"ה, כ"ה סיון תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א הרב מוהר"ז שי' גו"א

שלום וברכה,

במענה על שאלתו, טוב לחכות בריגא עד אשר בעזרתו ית' יקבל הויזע למזל טוב ולהצלחה בגשם וברוח, והשי"ת יהי' בעזרתו בהדרוש לו בגשמיות וברוחניות.

איך הוא עם ההוצאה שלו היש לו מה שדרוש לו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, המזכיר

יחזקאל פייגין

³⁷ בעיר לוקאטש. ראה לעיל באגרות קיץ תרצ"א.

עח

מאדמו"ר, לבוא לווארשא

ב"ה, ב' תמוז תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי' גורארי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, לפי הטעמים שכותב צריך הוא לבוא לווארשא צלחה
והשי"ת יעזר לו בגו"ר,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, המזכיר

יחזקאל פייגין

עט

מאדמו"ר, קבלת הניירות לארה"ב

ב"ה, כ"ז תמוז תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי' גו"א

שלום וברכה,

במענה על מכתביו, השי"ת ישלח רפואה לב"ג הכבודה תי' ויחזקה ויאמצה
בגשם וברוח, ויעזרם השי"ת לקבל הוויזעס וכל התעודות הדרושות בנקל
ולהצלחה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, המזכיר

פ

מאדמו"ר, הנסיעה וקביעות זמן החתונה, יסוד אחי תמימים

ב"ה ז' מנ"א תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הרב הנכבד וו"ח אי"א מוהרש"ז שי' גו"א

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, אחר קבלת הוויזעס אז ידעו באיזה זמן להגביל זמן
החתונה למז"ט ועל אודות הנסיעה צלחה יכול הוא לבחור באחת הספינות
מגדינע לארצוה"ב.

נהניתי לשמוע כי נתייסד אחי תמימים, ויתן השי"ת שיהי' בהצלחה בגשם
וברוח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, המזכיר

משה ליב רודשטיין

פא

מאדמו"ר, הויזות, לימוד עם ר"ז דובין, ותמונות אותיות סת"ם

ב"ה כ"ב מנ"א תרצ"ט

אטוואצק

ידידנו הנכבד וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי' גו"א

שלום וברכה!

במענה על מכתבו השי"ת יעזרם לקבל הוויזעס בנקל בשעה טובה ומוצלחת בגו"ר.

תודה וברכה על הידיעה מלימודו עם התלמיד הר"ז שי', ובשורה טובה היא לי על אשר לומד בהתמדה, והשי"ת יהי' בעזרו בגשמיות וברוחניות, והנני מבקשו מזמן לזמן להודיעני מהלימוד בנגלה ודא"ח.

בדבר תמונת האותיות ישאל אצל ידידנו וו"ח אי"א מוה"ר מרדכי שי' שו"ב³⁸ שהי' סופר ובודאי בקי בזה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

בהנוגע להערותו בחידושי הרי"פ³⁹ יכתבו ביחוד היום. בטח קבל השיחה דחג הגאולה,

³⁸ חפץ, מריגא.

³⁹ המזכיר ה"ר יחזקאל פייגין.

פב

מאדמו"ר, מז"ט לנישואין, ומשרתו בישיבת תורה ומלאכה

ב"ה, י"ט שבט ת"ש

ריגא

ידידי הנכבד הרב וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

מכתבו מיום ב' לחד"ז עם הידיעה ע"ד הגבלת זמן החתונה עם ב"ג תחי' למז"ט, הנני בזה לברכו בברכת מז"ט, יתן השי"ת ותהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה ויחיו חיים מאושרים בפרנסה בהרחבה באהלה של תורה.

בעת החתונה

נהייתי לשמע אשר ב"ה יש לו משרה בישיבה "תורה ומלאכה" יצליח לו
השי"ת להעמיד תלמידים יראי אלקים ולומדים ברוחה של תורת החסידות.

הרש"ז גורארי' בישיבת תורה ומלאכה

הנני חושב אשר בודאי הוא לוקח חלק בלימוד דא"ח של התלמידים אחי
התמימים והנני מקוה שבבואי אי"ה צלחה אקבל ממנו הרצאה מפורטה
בענין הרבצת תורה על יסוד הידיעות שרכש במשך זמן היותו שמה.

בבקשה למסור פ"ש וברכת מז"ט לכבוד ידידי הרה"צ מחות' שליט"א.

הדו"ש ומברכו,

מפני שלכ"ק אד"ש כואב קצת ידו הימנית אינו חותם בעצמו, ואני חותם
בשמו, מזכיר

ח. ליבערמאן

פג

מאדמו"ר, מז"ט לחותנו האדמו"ר מקופיטשניץ

נדפסה באג"ק ח"ה ע' לב.

ב"ה ט"ז אדר"ר ת"ש

ריגא

כבוד ידידי עוז הרה"ק, גזע תרשישים בעל מדות תרומיות כש"ת
מוהר"ר אברהם יהושע העשיל שליט"א

שלום וברכה!

במענה על מכתבו (שקבלתיו רק היום) בברכת מז"ט לרגלי בואי צלחה
לפה, הנה כל המברך יתברך ברוב טעם בגשמיות וברוחניות.

בטח קבל הפ"ש שכתבתי לו ע"י ידידי חתנו התלמיד החשוב הרב מוהרש"ז
שי', והנני כופל בזה את ברכתי בברכת מז"ט, יעזר השי"ת שיבנו בית
בישראל על יסודי התורה והמצוה, ועיני כת"ר יראו בהם ובשאר ילידיו שי'
רוב נחת בגו"ר.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

בעת התנאים - עם חותנו האדמו"ר מקופיטשניץ

פד

מאדמו"ר להרש"ז, הצלת אמו ואחיו וב"ב מפולין

בהמשך אליה, ראה אג"ק ח"ה ע' מז.

ב"ה, ט"ז אדר"ת"ש

ריגא

ידידי הנכבד הרב וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

מכתבו מי"ג טבת קבלתי רק היום, ובטח קבל בינתיים את מכתבי מי"ט שבט
בברכת מז"ט, והנני כופל כעת את ברכתי ברכת מז"ט יתן השי"ת ויהי'
בשעטומ"צ ויבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה.

בהנוגע למשפחתו, הנה לאמו תחי' אפשר נכון יותר להשתדל דבר אה"ק ת"ו, אבל לאחיו ידידי הרי"צ⁴⁰ שי' וב"ב יחיו נכון להשתדל דבר אפידעוויט עבורם והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

פה

מהרש"ז, דרכי הצלת הנ"ל, סילוק חוב והשאלת ספרים לאדמו"ר

נכתב על נייר המכתבים שלו, שבכותרתו: ר"מ ד'שיבה תורה ומלאכה בניו יארק [ראה לעיל אגרת פב]. מלפנים ר"מ דמחלקת ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש בווארשא [ראה לעיל אגרת מח].

הכתובת בנייר המכתבים היא: 132 הענרי סטריט. שם גר עד תחלת כסלו תש"ג, כדלקמן אגרת קלב.

⁴⁰ ה"ר יחיאל צבי.

ב"ה, יום כה לח' ניסן [ת"ש]
כ"ק אדמו"ר שליט"א

קבלתי אתמול מכתב מאחותי לאה ת' כי אין להם דרך עבור אמי ת' להביאה לאה"ק כ"א פעלו אצל נחום שי' שיסע בדב"ז לאיטאליע ויקח אותה לע"ע לשם ומשם לאה"ק. ומבקשת לשאול מכ"ק אודות זה ולתן טעלעגראם מענה וכן שאתן מעות ע"ז. לי אין מובן הענין אבל מכבר הי' מכתב מב"א חי' דבורה לכ"ק אודות נסיעתו. איני יודע אם כ"ק מסכים שיסע בעת הזה לאיטאליע. ואם יסע כאשר כעת הדבר נוגע רק לאמי ת' לא בעד חותנו אחי הרי"צ שי'

אם כ"ק הסכים שיסע ואם כ"ק מסכים בעד אמי ת' נא שיענו לי ואשלח טעלעגראם.

מכבר נשארתי חייב. מהלואתי בריגא. לכ"ק סך 350 זלאט שמקודם נסיעתי מריגא מסרתי לר' מרדכי שי' חפץ (לבד ממה שהי' חשבון עמו מכבר) סך 350 [ז]לאט בעד כ"ק אבל לא אמרתי מה המעות רק אמרתי שהם בע"ד כ"ק והנני מודיע כי לפ"ז סלקתי החוב. ובודאי הר"מ שי' מסר בחשבון.

אצלי יש ספרים של גיסי אחי זו' ת' כל ספרי חורב גם שו"ע חורב וכו' אבל הוא בלונדון כבוד חותני שליט"א אומר שלפ"ד אם הי' הוא כאן הי' בודאי משאילם לכ"ק אבל אם מותר ליתן בלי שאלת רשות ממנו בזה אין חפץ חותני שליט"א להתערב. ואם חפץ כ"ק אוכל ליתנם. הפרד"ס והשל"ה ישנם אצל חותני שליט"א וחפץ להשאיל.

שניאור זלמן גורארי'

פו

מאדמו"ר, מענה להנ"ל

ב"ה, כ"ח ניסן, ת"ש
לייקוואוד

ידידי הרב וו"ח אי"א מו"ה שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות אמו תחי' בהצעה שתסע לאיטאליא, איני יכול להתערב ולהגיד בזה כלום כי איני יודע לא האפשרות ולא התועלת מזה, והשי"ת יעזר לה שתוכל לנסוע בקרוב לאה"ק ת"ו.

אודות החוב, הנה הר"מ שי' חפץ שו"ב מסר לי טרם עזבי את ריגא סכום על חשבוננו איני זוכר בפרטי' כמה.

את מכתבו השני קבלתי והשי"ת ישלח לו רפואה.

הספרים שכותב נצרכים לי ויטיב לשלחם לי.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

פז

ברכה מאדמו"ר

ב"ה, בדרכי אייר, ת"ש

לייקוואוד

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

בבקשה לכתוב איך הוא מרגיש א"ע אם עברה האנגינא כולה ובטח הוא שומר עצמו מהתקרר, והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזק בריאותו ובריאות זוגתו תחי' ויתן לו פרנסתו בריוח ובמנוחה שיוכל לשקוד בתורה ועבודה מתוך הרחבה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

פח

מאדמו"ר, הקפדה – איני סוחר במין זה

ב"ה ה' אייר ת"ש

לייקוואוד

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, ת"ל אשר הוטבה בריאותו, והשי"ת יחזקהו ויאמצהו בגשם וברוח.

ואודות עיני הקפדה האמורים במכתבו, הנה אנכי איני סוחר במין זה – איך האנדל ניט מיט דעם ארטיקל – אבל אם הוא יודע שראוי להקפיד עליו אזי צריך לתקן זאת בעבודה בפועל, ובבקשת ברכה לא יתוקן הדבר הדורש תיקון ... והשי"ת בודאי יעזר לו בגשמיות וברוחניות, ויתן לו השי"ת אריכות ימים ושנים, וישמח את לבבו ולבב זוגתו תחי' בזרעא חיא וקימא, ויתן לו פרנסתו בריוח ובמנוחה שיוכל לקבוע עתים לתורה בעיון, ולהתעסק בעבודה אדעתא דנפשי' כמפורש בדא"ח לתקן נפשו וטוב לו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליברמאן

פט

מהרש"ז, רפואתו במעיינות הרפואה

ב"ה יום ד' ראה [ת"ש]

פה סאראטאגא

כ"ק אדמו"ר שליט"א

באתי לפה אתמול צהריים. ואמרו לי כי לשתות מים בפה וכן ליקח מרחץ הכל טוב לשאול בפה מרופא בתחלה. והלכתי תיכף לרופא אחד בשם גורדון שכותב בעיתון מארגען זשורנאל אודות רפואות והוא נחשב בנויארק לרופא חשוב...

והנה יעצו לי שאשאל גם מרופא אחר שמו ווייס. הוא ג"כ נחשב בנויארק לרופא חשוב והוא הי' דר בקארלסבאד וגם כאן הוא 7 שנים הייתי אצלו וסיפרתי לו דברי הד"ר גורדון. אבל הוא אומר שאשתה המים ואדרבה שזה מועיל לי הרבה.

שניאור זלמן בן אסתר

צ

מאדמו"ר, עצה וברכה בהנ"ל

ב"ה, כ"ה מנ"א, ת"ש

נויארק

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אדות שתיית המים, בנוהג שבעולם בכל מעינות הרפואה מתחשבים עם דעתו של הרופא המקומי, כלומר הרופא שמכיר את תנאי המים וסגולתם, וגם הוא יעשה כן וישתה המים, וכעבור איזה ימים לשתיתו יהי' אצל הרופא ויאמר לו איך לעשות הלאה, והשי"ת ישלח לו רפואה בגו"ר.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

צא

מהרש"ז, נסיון קבלת משרה בישיבת ר' יעקב יוסף, ומנהג חב"ד ביולדת

ב"ה יום ב' דר"ח אלול [ת"ש]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מכתב כ"ק העקספרעס קבלתי והתחלתי לעסוק כפי דברי הרופא ווייז. השי"ת ישלח לי רפו"ש...

אתמול הייתי בנויארק יען נודע לי כי לשיבת ר' יעקב יוסף נחוץ עתה ר"מ לכתה. ומשו"ז נסעתי על אתמול לנויארק. דברתי עם הפרינציפאל הרב ה. ווייז שהוא ממכירי חותני שליט"א וחפץ לעשות לו טובה.

אמר לי כי זהו שנחוץ עתה ממש הוא מלמד להתחלת גמרא שע"ז כמובן איני ראוי, אבל דבר הר"מ על הכתה העליונה שרוצים לעשות כתה גדולה עומדת ג"כ על הפרק באלו השבועות. ואודותי אומר כי בעיקרו תלוי במ. "בונים", וגם במעט בהעור"ד קעניגסבערג. אמת שיש עוד הרבה שיכולים לעזור כמו הסענאטער דזאזעף שנשלח לו מכתב מש"ב הרש"ג שליט"א ומ. גאלדינג. אבל בעיקרו במ. בונים. ואומר שבאם שאשיג פראטעקצי למ. בונים אזי אפשר הדבר.

מכבר הבטיח לי מ. ר' ח. ז. קרעמער אודותיו ושלח אליו מכתב אודותי, אבל אתמול אמר לי רח"ז שי' שהיות שלא ענה לו לא יוכל עוד לעשות בזה. ולמ. בונים שלפי דברי ה. ווייז תלוי רק בו, וישנו הרבה קאנדידאטין על המשרה, אמר שישנו אצלו כששים אפליקיישאן אבל בעיקר תלוי רק במ. בונים במי שירצה באמת לעשות לו טובה.

ולי אין שום דרך להשיג פראטעקצי לה. בונים. והנני כבר הפסקתי עם ישיבה תורה ומלאכה. ואיני רואה דרך לפני על פרנסה, כי זמן למינוי ראש-ישיבה הוא רק עתה אם לא עתה הוא עוד שנה עד שיהי' באפשרי לחשוב עוד פעם. בישיבות אחרות אין לי אויסזיכט ורק מה שאפשר לי לחשוב הוא על ישיבה הנ"ל. וגם אין לי מי שיהי' על פארשטעלין מיך. או מכתב שהייתי ר"מ ששה שנים. ועתה למ. בונים אין לי פראטעקצי וע"כ בקשתי באם שיש אפשרות לעזור לי בזה. מ. העו"ד סעם פעמער מכיר בטוב מאד את ה. קעניגסבערג. אבל בעיקר נחוץ לי למ. בונים.

כן אבקש לפתור לי איך המנהג אודות זמן הליבון כי ישנם דיעות חלוקות ה' ימים, ו' ימים, ז' ימים לבד השבעה נקיים חפצתי לידע איך מנהגינו בזה.

כן באם הטבילה ליולדות איך המנהג אם אחר מ' לזכר ופ' לנקבה או אחרי י"ד יום.

מכבר הי' רצון כ"ק לעשות קונטרס אודות מנהגי תפלות של ימים הנוראים. וכ"ק שליט"א דיבר אודות זה במוצאי יו"כ"פ בשנת צ"ח אולי הי' עתה זאת.

ר' שמואל נ"י זלמנוב ענה לי אודות החומר לתמים כי רק מעט יש אצלו וגם זה אינו מסודר.

שניאור זלמן גורארי'

צב

מאדמו"ר, מכתב תמיכה בהנ"ל

נדפסה באג"ק ח"ה ע' קכח.

ב"ה ה' אלול ת"ש

נויארק

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, יחזק השי"ת בריאותו ובריאות זוגתו תחי' וימלא ימי הריונה ותהי' הלידה בעתה ובזמנה בנקל כשורה ולד היא וקימא.

בדבר ישיבת רי"י הנני מסגיר בזה מכתב לידידי מר בונים שי', ואיני יודע איך יתנהג בו אם ישלחנו ע"י דואר או ימסור לו בעצמו, ואם באופן השני אזי הנני מבקשך שתהי' אצלי קודם שתתראה עמדו, והשי"ת יהי' בעזרך להסתדר באהלה של תורה בפרנסה בהרחבה שתוכל לשקוד בתורה ועבודה מתוך הרחבה בגו"ר.

בדבר שאלותיו יפנה לידידי עוז הרה"ג הרה"ח הר"ש שליט"א לעוויטין שהוא בעל הוראה מצוין, והעולה על כולנה שבכמה ענינים שאל את הוד כ"ק הרה"ק זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע.

הדו"ש ומברכו בכוח"ט

יוסף יצחק

צג

מאדמו"ר, המכתב למר בונים

... המכונה אירווינג בונים

שלום וברכה!

שמעתי אשר בישיבת רב יעקב יוסף דרוש ראש ישיבה. הנני בזה להגיד שבחו של ידידי הרב הנכבד והנעלה בעל מרץ מופלא מוה"ר שניאור זלמן שליט"א גורארי', אשר איזה שנים הי' הר"מ והמנהל באחת ישיבות המכינות דישיבת תומכי תמימים בעי"ת ווארשא יע"א, והצטיין בכביר פעולתו הטובה בהעמדת תלמידים הגונים. והנני מבקש שימת לב ידידי לטובתו שהיא בעזה"י טובת הישיבה.

הדו"ש ומברכו בכתובה וחתימה טובה.

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

מהרש"ז, דיווח אודות תלמיד, עפ"י בקשת אדמו"ר

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הבחור ... הוא ואמו וגם אביו שי' הם מחסידי חותני שליט"א הדרים בנוארק. אביו שי' עובד בנוארק והוא למד אצלי בחורף עד קרוב לחג הפסח ואח"כ הוצרך להפסיק לימודו למען לעזור לאביו שי' שהוכרח לעוזרו.

הבחור הוא יר"ש והוא חתן לא אפיציעל מא' מאה"ק שהוא למדן גדול וחפץ שהוא הבחור יוכל ללמוד ג"כ כי אינו חפץ ליתן בתו לע"ה. למד אצלי בהתמדה גדולה וחפץ ללמוד ולקבל אבל לע"ע עומד בלימוד במדריגא לא גדולה תוספות קשה ללמוד עמו אולי רק אחדים הקטנים ביותר. רק גמרא אפשר ללמוד עמו.

אני מכיר גם אמו שי' היא ג"כ חפצה שילמוד והיא כפה"נ יר"ש.

יותר אין לי ידיעה אודותיו.

שניאור זלמן גורארי'

צה

מאדמו"ר, דיווח הנ"ל, והסתדרותו באהלה של תורה

ב"ה, ה' מרחשון, תש"א

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אדות התלמיד מר ... שי' ששאלתי עליו מפני שאחד ממכרי ר' מאיר נתן שי' האפשטיין מוויזען וכעת בירושלים עה"ק תובב"א כותב לי ומפליא את כשרונותיו של הנ"ל ומבקש לקרבו להכניסו לישיבה לכן שאלתי עליו.

אצטער על אשר אין מזדמן לו עבודה הראוי' לו באהלה של תורה, וצערי כפול בהנוגע לו ברוח ובגשם ועל איבוד כח של פועל טוב, והנני חושב אשר החסרון הוא בחלישות החיפוש, והשי"ת יזמין לו בקרוב עבודה ופועל טוב באהלה של תורה ועבודה ויעזרהו בהדרוש לו ולזוגתו תחי' בגשמיות וברחניות.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

צו

מאדמו"ר, תשלום פקדון של הר"מ דובין

ב"ה, ט"ז מרחשון, תש"א

ברוקלין

ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכתב מידידי עוז היקר באנשים, שר החסד והצדקה, וו"ח אי"א מו"הר מרדכי שי' דובין וכותב אשר מגיע לו מאתו סך שלשים ליטרא אנגלים שלוח אצלו בהיותו בריגא ומבקש אותי לקבל את הסכום הנ"ל אצלו ושיהי' בפקדון אצלי, והנני מודיעו ומבקשו להתענין למלאות בקשתו כי נוגע לו לענינו, והשי"ת יהי' בעזרו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

צז

מאדמו"ר, אישור קבלת פקדון הנ"ל

ב"ה, כ' מרחשון, תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

הסך £30 (שלשים לי"ש) שמסר לפקדון בעד ידידנו הנכבד וו"ח אי"א מוהר"מ שי' דובין נתקבל.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

צח

מהמזכירות, ניירות לר' יצחק קראמינקאוו

ב"ה, ה' כסלו, תש"א

ברוקלין

ידידי הרה"ג וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

נתקבל מכתב מריגא אודות יצחק מווארשא, וכותבים שכבודו כבר התחיל לפעול עבורו ומבקשים להשפיע על דודו שישלח עבורו ניירות בהקדם, כ"ק אד"ש מבקש את כבודו להטריח לכתוב לו בכתב, מי הוא האיש הנ"ל ומה עשה עבורו ומה אפשר לעשות עבורו.

ודרך אגב יואיל נא לכתוב לי בפרטיות מה צריכים לכתוב לאויסטראליא⁴¹.

מזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א

ח. ליבערמאן

צט

מהרש"ז, בהנ"ל, ועזרה לגיסו החבוש באוסטרליה

בהמשך אליה, ראה אג"ק ח"ה ע' רח. לקמן אגרת קו. קטז-קז.

ב"ה יום א' וישלח [ח' כסלו] תש"א לפ"ק

כ"ק אדמו"ר שליט"א

⁴¹ אודות גיסו החבוש שם. ראה אגרת הבאה.

קבלתי מכתב מכ"ק שאכתוב בנידון ר' יצחק נ"י קראמניקאו מריגא אודות הניירות שלו.

הנה עוד בקיץ העבר כתבתי לכ"ק כי עסקתי בדבר זה. והוא היות יש לו בכאן אחות זוגתו ת' אשר היא אינה אמידה וא"א לה לשלוח ממנה אפידעוועד עבורו, אבל יש לו בעיר באמעריקא (שמה בבירור איני זוכר כעת) דוד אמיד ובאפשר לו לשלוח אבל אינו חפץ, וכבר כתבו לו הם וגם אני כתבתי ואינו חפץ. כתבתי לו עוד בקיץ כי אם חפץ שאסע על הוצאותיו שיעלו לשם וחזרה בערך \$30 אוכל לנסוע ואנסה אולי אוכל לפעול, וכתבתי זאת לכ"ק ג"כ בקיץ העבר, ונמסר הדבר אז לידידנו ר' דוב נ"י חסקינד וג"כ דיבר אז עם אחות זוג'. וכפי השמועה הרש"ג שי' שלח עבורו ויזע טוריסטין ויותר מאז אין לי שום ידיעה.

בנידון גיסי באוסטרליע. הנה הוא בקעמף פירוש בתור אסור, כי הוא נתיני אשכנזי הכתובת מסרתי ג"כ, וכאשר הוא חבוש שאינו יכול להתיר עצמו ואין באפשרותו ג"כ למצוא אכילה כשרה, אולי, כי אף שלא כתב כלום אבל יכול להיות כן, ואף שמעות לא יחסר לו אם יהי' האפשריות לשלחו לו, כי רק פעם אחת כתב שאפשר לקבל לו רק £7 ושלחו לו, אולי יוכל הא' מאנ"ש שבשם לעזור לו הן בעיני כשרות והן בהשגת מעות אם יחסר לו, היינו שחותני שליט"א ישלח לו והוא אולי יוכל למסור לו וכה"ג בדברים כאלו, כי אין לנו ידיעה אם בעיר ההיא נמצאים יהודים ואולי יוכל לעזור, אם יש לו מכירות להקיל לו העבודה, כי עליו כל היום לעבוד.

שניאור זלמן גורארי'

ק

מאדמו"ר, התרשמות חותנו, האדמו"ר מקופיטשניץ, מהקריאה והקדושה

ב"ה, כ"ב כסלו, תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

חתני הרש"ג שליט"א אמר לי בשמו, אשר כ"ק חותנו ידידי הרה"צ שליט"א הגיד לו שהוא ירא לקרות את הקריאה והקדושה. אם אמת הדבר יואיל נא לברר - בנועם ובמועצות - מה פסול מצא בו הדורש תקון.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קא

מהרש"ז, לידת בן זכר, קשיים בברית מילה כדין

ב"ה, [כ' טבת תש"א]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

כבר ביום ה' בלילה תלפנתי להרש"ג שימסור לכ"ק, ובודאי מסר, כי ת"ל נולד לנו בן זכר ות"ל שלום לאם ולילד. ואי"ה ביום עש"ק יהי' הב"מ, ואבקש ברכת כ"ק לרפו"ש לאם ולילד ולאריכות ימים, ויתגדל בנקל, ויהי' יר"ש.

ועתה הנני בשאלתי, כאשר באמערקא המנהג שהיולדות הם בהאספיטאל עד יום העשירי, שלפי החשבון צריכה להיות שם עד יום א', והב"מ עושים בהאספיטאל, ושאלתי להרופא אם מותר לקחתה לביתנו על הב"מ, אומר כי אף שאין חשש ח"ו אבל טוב יותר שתהי' עוד שני ימים בהאספיטאל, כי הסביבה והשקט משני ימים פועל הרבה לטוב, גם כי טוב להילד שיהי' אחר הב"מ בהאספיטאל, אבל אני יודע כי בווארשא היו הולכים היולדות ליום ח' לביתם. וכאשר בהאספיטאל הב"מ אף שפריעה יוכל לעשות כדין אבל מוהל צריך להיות משלהם, וגם שאלת המציצה כי מוהל שלהם אסור לו לעשות מציצה בפה, אף ע"י גלעזעל, גם ע"י וואטע איני יודע ברור. ואי"ה מחר ילך חותני שליט"א לבקש מהדירעקטאר שירשו לעשות מוהל שלנו ואזי הוא יעשה הכל בטוב, אבל מסופקני אם יפעול על המוהל, ואם לא יפעול אזי מוהל שלהם לא יוכל לעשות המציצה בפה. ושאלתי אם לקחתה לביתה על יום ח' בקר, ויהי' אז הב"מ בביתנו אם לא יסכים על מוהל שלנו.

הלידה בכלל היתה לפ"ע בטוב עד הסוף כי הי' מוכרח לצאנגין. אבל אח"כ ב"ה הכל כשורה, אם אפשר אבקש התשובה עתה, ע"י מכתב.

שניאור זלמן בן אסתר

שם זוגתי ת' חוה בת שרה ברכה.

קב

מהרש"ז, בקשת גמ"ח

ב"ה, יום ה' בשלח [ט' שבט תש"א]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנני לבקש אם לא יכביד הדבר ללוות לי גמ"ח על שבע שבועות בסך \$150. ואי"ה לזמן הנ"ל אשלם בל"נ.

שניאור זלמן גורארי

קג

מאדמו"ר, גמ"ח

ב"ה, יו"ד שבט תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו,

הנני מסגיר בזה המחאה על סך \$150 גמ"ח על הזמן שכותב במכתבו, והשי"ת יהי בעזרו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קד

מאדמו"ר, פירעון הגמ"ח וברכה לפרנסה

ב"ה, י"ב אדר תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, יעזר השי"ת שיקבל את הסחורה בעתה ובזמנה וירויח היטב, ויחזק השי"ת את בריאותו בגו"ר.

ההמחאה בסך מאה וחמשים שקל לפרעון הגמ"ח נתקבלה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קה

מאדמו"ר, עניני מו"מ וגמ"ח

ב"ה, כ"ה אדר תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מו"ה שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, יתן השי"ת שיקבל את הסחורה וירויח בה.

בהתאם לבקשתו הנני מצרף בזה המחאה על סך \$180.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קו

מהרש"ז, מצות לגיסו באוסטרליה

לתוכנה ראה לעיל אגרת צט.

הר"שז גו"א שואל בשם חותנו אם יחפוץ כ"ק לתת תלגרמה לפייגלין שיתן שם לבנו מצות ושאר צרכי הפסח, או שדי בזה שכתב כ"ק במכתבו מכבר, שעל סמך מכתב זה כבר יבין שם בעצמו שצריכים לתת לו.

קז

מאדמו"ר, קניית ביטוח

ב"ה, חוהמ"פ תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על שאלתו אודות הבטחה באחריות, יעשה כעצת חז"ל פוק חזי מאי עמא דבר ואימליך בדביתו תחי'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קח

מאדמו"ר, דו"ח מהתעסקות התלמידים בשבת

נדפסה באג"ק חיי"ג ע' שלג.

משנת תש"א עד שנת תש"ו, ניהל הרש"ז את מחלקת הכתות בישיבה, ואף לימד אחת הכתות. ובזה דנות רבות מאגרות השנים אלו.

לקמן אגרת קמד נזכר, שהתחלת הלימוד עם כתתו היתה בה' שבט תש"א.

אגרת בתוכן דומה – לקמן אגרת קיג. ואולי יש טעות בתאריך אחד מהם.

[ט"ז סיון תש"א]

אל משרד תו"ת

שלום וברכה!

להודיע להרב גורארי' שי' אשר יצוה את כל תלמידיו שי' שיערכו כל אחד מהם בכתב ידו מה שעשו במשך העת מאז הלכו מהישיבה ביום ועש"ק עד בואם היום יום א' בקר, ויכתבו בפרוטרוט - אויספירליך - משעה לשעה ממש, אי' איפוא התפללו קבלת שבת שחרית מנחה ומעריב ואת התשובות יגישו אלי היום עד שעה ח' ערב.

בשם

הרש"ז נותן שיעור בישיבה ב770

קט

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

נדפסה באג"ק ח"י"ג ע' שלג.

אל משרד תו"ת

שלום וברכה!

להודיע להרב גורארי' שי' הר"מ כי נכון קבלתי מכתבי התלמידים שי' - זולת שתי תלמידים שי' אשר טרם הגישו הרצאותיהם כשאר התלמידים שי' - הנה מלבד שיש להעיר על הנהגותיהם של כל אחד ואחד מהם בהנוגע לו בפרט, וצריך תיקון, הנה הנושא הכללי הוא אשר יום הששי הוא אצלם פרייטאג, רוח חופש, והיום המקודש שבת קודש הוא חולין אצלם, מי שלאפט מי עסט מי שפאצירט מי רעדט זעך אויס - דיבור זה פירושו הכאה - ומבלים את הזמן.

ובזה פונה אל ההנהלה יקראו ועידה היום אשר בה ישתתפו הרש"ל הרי"ד הרמ"מ והרש"ז⁴² יחיו, והר"מ הרש"ז שי' יציע איזה סדר ליום השבת, ויטכסו עצה ביניהם כפי המתאים להתלמידים שי' ויחליטו ויהי הכל בפרטי כל, ואחרי כן יפקוד הר"מ הרש"ז שי' להתלמידים שי' לכל אחד ביחוד את סדר יום השבת - רצוי שיהי' לכל תלמיד סדר כתוב - וביום א'

⁴² הרב שמואל לויטין, הרב ישראל דזייקאבסאן, הרב מרדכי מענטליק, והרב שניאור זלמן [גורארי'].

בקר יוכח הר"מ הרש"ז שי' אם התלמיד שי' קיים כפי שנצטווה והשי"ת יהי בעזרם שיהיו יראי אלקים חסידים ולומדים.
בשם.

ק'י

מאדמו"ר, עצה וברכה לבריאותו

ב"ה, כ' סיון תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות האנאליז, מאחר שהוא מראה שיש אבן צריך לעשות כעצת הרופא להכנס לביה"ח על זמן הנצרך לביקור, ולהתחשב עם דעת המומחה לזה, והשי"ת ישלח לו רפואה שיהי' בריא אולם ויוכל לעסוק בעבודתו בהרבצת התורה ביראת שמים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קיא

מהרש"ז, הליכתו לבית הרפואה

ב"ה, י"ד תמוז [תש"א]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

היום הלכתי לבה"ח מאנט סיני (הר סיני) כי מתחלה עוד לא הי' מקום פנוי עבורי. והיום בקר קבלתי מכתב כי מוכרח לי לבוא עד שעה 1, ובא"ל יקחו המקום עבור אחר, והוכר[ח]תי פתאום לילך וגם לא להיות אצל הסעודה אצל כ"ק.

כפה"נ לא אהי' כאן רק עד יום ה' או יום א', כי איני יודע באיזה יום משניהם הנ"ל נוסע הד"ר. לוויקיישאן. ואז לא אצריך להיות כאן.

בישיבה הי' במקומי מאיר נ"י גרינבערג.

השי"ת ישלח לי רפו"ש

שניאור זלמן בן אסתר

ק"ב

מאדמו"ר, ברכה להנ"ל

ב"ה, ט"ו תמוז תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, טוב הדבר שנכנס לביקור בביה"ח, והשי"ת ישלח לו
רפואה ויחזקהו ויאמצהו בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק**ק"ג**

מאדמו"ר, דיווח התלמידים מהתעסקותם בשבת

תוכן דומה – לעיל אגרת קח. ואולי יש טעות
בתאריך אחד מהם.

ב"ה י"ח תמוז תש"א

ברוקלין

אל הנהלת ישיבת תו"ת יצ"ו

שלום וברכה!

בבקשה להודיע – בכתב – להר"מ הרב רש"ז שי' גורארי', אשר תלמידיו שי'
יגישו לו בכתב במה עסקו מזמן מנחה בעש"ק עד אשר באו אל הלימודים
ביום א' בקר, ולהגיש לי.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ק"ד

מאדמו"ר, ברכה לרפואה ולפעולה בתלמידים

ב"ה, י"ט תמוז תש"א

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אשר ת"ל לא נמצא דבר המזיק והכוליא היא שלמה
ופועלת יפה. יחזקהו השי"ת ויאמצהו שיוכל לעסוק בהרבצת התורה ויראת
שמים מתוך הרחבה ויפעול בהתלמידים שי', הן בידיעות לימודיהם והן
בהנהגתם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמן

קטו

מהרש"ז, לימוד חת"ת עם התלמידים ולעצמו

ב"ה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

כאשר הנני לומד ביום ה' ערב ובעש"ק בקר עם תלמידי כל הסדרה כמעט עם פרש"י, הנני לשאול אם החיוב של למוד בכ"י פרשה חומש עם רש"י הוא עבורי ג"כ, (היינו לבד לימוד הנ"ל) או אוכל לצאת החיוב, בלמוד הנ"ל. ואבקש לענות לי ע"ז.

שניאור זלמן גורארי'

קטז

מהרש"ז, גיסו נסע ללונדון

לתוכנה ראה לעיל אגרת צט.

ב"ה יום א' נח [תש"ב]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

חותני שליט"א בקשני למסור לכ"ק, כי קבל מברק מגיסו בלונדון, כי בנו ישראל (הוא גיס) שמור אתו. שמשמע כי בא ללונדון, וכפה"נ ירא מתחלה להודיע מאוסטראליע כי נוסע הוא יען שהתירא פן יגרום עגמת נפש לחותני עדי ידע כי בא מהדרך המסוכן שלום.

וחותני שליט"א חושב כי כ"ק ידע כי נוסע הוא, כי בהיות חותני אצל כ"ק בן כסא לעשור אמר לו כ"ק כי הי' לו ידיעה מבנו ולא אמר מהו.

שניאור זלמן גורארי'

קיז

מאדמו"ר, הפ"ש מגיסו

ב"ה, ב' מרחשון תש"ב

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, אמרתי אשר בקיץ קבלתי מכתב מידידנו מר פייגלין שי' ובו כותב פ"ש מאת גיסו שי' כי ת"ל שלום לו ויותר לא אדע, והשי"ת ישמרנו בכל מקום שהוא ויצליח לו בגשם וברוח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קיח

מהרש"ז, ביקור אצל הרופא בשבת

ב"ה, יום ד' וירא

כ"ק אדמו"ר שליט"א

כפי שידוע לכ"ק הייתי בקיץ העבר איזה ימים בהאספיטאל בתור בחינה וביקור.

המנהג אצלם למי שיוצא מבה"ח שלהם שהחולה בא אחרי איזה חדשים כמה שמצוים, עוד הפעם, לראות מה נעשה עמו. גם לי נתנו מועד לבוא, ומפני שהי' ש"ק לא הלכתי, ודיברו עמהם מפ"מ נותנים לי רק על ש"ק, ענו שבמדור שהייתי שם, הבאים לביקור אחרי חדשים, יום אחד קבוע אצלם רק ע"ז והוא ש"ק. וכאשר לא באתי אז נתנו לי אפאינטמענט על ש"ק בקר. זה, והנה היות שהוא רחוק מאד מביתי שאין באפשרותי לילך לשם לש"ק, וע"כ אם אהי' שם, מוכרח לי להיות בהש"ק בהאטעל סמוך לשם. וכמובן שהוא דבר מכביד. והעיקר חוששני מפני חילול שבת ח"ו כי אני יודע מה יעשו לי שם. וע"כ הנני שואל מכ"ק מה לי לעשות.

שניאור זלמן גורארי'

קיט

מאדמו"ר, השגחה על התלמידים

נדפסה באג"ק ח"ו ע' רצ.

ב"ה ז' אייר תש"ב

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

אתענין לדעת אם יש השגחה על התלמידים יחיו שעוברים הפרשה שמו"ת, ומי הוא המפקח על אודות הדרך ארץ שלהם בכלל ולהורותם ולחנכם במדות טובות בפרט ולצוות עליהם בענין כבוד או"א.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קכ

מאדמו"ר, עניני הישיבה

ב"ה, י"ז אייר תש"ב

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעניני השיבה הנני נהנה במאד וישר כחו, ובעזה"י יתמלא החסר עדיין, וכן בענין ההשגחה ביר"ש ובד"א. יכתוב הכל באר היטב, והשי"ת יהא בעזרו ויצליח להעמיד תלמידים יראי אלקים ולמדנים חסידים ואנשי מעשה, וירחיב השי"ת בקרוב את גבולינו בתלמידים טובים בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קכא

מהרש"ז, דיווח מהתלמידים והלימודים

הרב אושפאל הנזכר כאן, נתמנה אז להיות ר"מ בישיבה, כמבואר באג"ק חי"ג ע' שנא.

ב"ה יום ה' שלח [תש"ב]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ביום ב' שלחתי מכתב אודות תלמידי. ועתה הנני כותב אודות יתר התלמידים, יען אז לא הי' לי עוד כל הפרטים מיתר התלמידים.

תלמידי לומדים בבמד"ר דכ"ק. ושני הכתות של הרמ"ג⁴³ ובריל בוימגארטען לומדים כנגד בית כ"ק. ושם בחדר אחד ישנים שני תלמידים. ובשני בתים אח"כ שם הדארמיטארע לעוד י"ג תלמידים. וארבעה ישנים בדירות פראיעט.

בבהמ"ד דכ"ק בש"ק על התלמידים שלי משגיח בריל בוימגארטען. על תלמידי הרמ"ג משגיח הר' יצחק קאלאדנע. היינו אלו שבאפשר להם לבוא, הדרים בסמוך. ואצלי בביתי כשש תלמידים שלי, הסמוכים. ועל השאר אין השגחה.

מתלמידי בריל ישנם חלק גדול המחללים ח"ו ש"ק, בפשיטות. אבל אין עוד האפשריות לתקנם.

גם מתלמידי הרמ"ג ישנם שצריך עבודה אודות הנ"ל...

כפי ההחלט עוד כארבעה תלמידים מהקשישים שלי יקבלו למתיבתא בקרוב (לבד החמש). וגם כת הקטנה יקבלו ממני ויתנוהו או להר' יצחק דוב אושפאל או להר' מאיר נ"י. אבל כהיום לומדים אצלי ומהם כתבתי, לע"ע.

אף שכבר אמרתי להרש"ג ולחברי הנהלה. אבל בכתבי אזכיר זאת לכ"ק ג"כ. היות המנהג אמעריקא שהתלמידים בהקיץ נוסעים לקעמפס, וחלק גדול מתלמידי ותלמידי הקטנים אם לא יתנו להם מקום יסעו למקומותיהם,

⁴³ הרב מאיר גרינבערג.

זכרון הרש"ז גורארי' צה

שיכול היות מזה תוצאות לא טובות ח"ו, ומוכרח לשיבתינו לראות אודות זה מראש. ישנם אפשריות ג"כ.

כתבתי לפי שהבנתי שזאת דרש כ"ק ממני לכתוב, ואולי טעיתי בכוונה ואקבל פקודה אחרת אכתוב אי"ה אחרת כי ברור לא ידעתי הכוונה.

קכב

מאדמו"ר, הנהגת התלמידים בשבת

נדפסה באג"ק ח"ו ע' שנ"ט.

ב"ה כ' סיון תש"ב

להר"מ הרש"ז שי' גורארי'

אם הוא יודע בפרטיות הנהגת כל תלמיד ותלמיד ביום השבת, באיזה מסבות הוא משתתף ובכלל מה הוא עושה ביום השבת, באיזה ביהכנ"ס מתפלל ואם הולכים לביהכנ"ס לכל התפלות, אם מתפללים במקום קבוע ומתוך הסדור, אם נזהרים בעניית אמן ואיש"ר ואינם משיחים בשעת התפלה, וצריך לחקור ולדרוש ע"ז גם מאחרים. צריך להזהירם על כיבוד הורים והנהגות דרך ארץ, ואחר ש"ק ישלח לי רשימה מכל התלמידים לשמותיהם וגילם ובאיזה מסבות שבת הוא מדריך או חבר.

קכג

מהרש"ז, קירוב ילדי סקרענטין לשיבה

עפ"י התוכן נראה שהוא משלהי הקיץ. וכיון שהכתובת היא הענרי סטריט (שם גר עד חורף תש"ג), נראה שהיא משלהי קיץ תש"ב.

דו"ח בדבר נסיעתי לסקרענטין

הנה שם יש בערך יותר מעשרים תלמידים אשר לומדים בסקול, ויראת שמים שלהם קטנה מצד העדר הידיעה, והבחור מר פינק הלומד בהמתיבתא וקשור מאד ללויבאוויץ מסקרענטין עשה מהם ומעוד, צעירי אגודה ופרחי אגודה, והכניס בהם מעט יר"ש ועובד מאד אודותם, והוא בחור יקר המציאות לפ"ע יליד אמריקה ובקרוב יכנס לשיבתינו.

והבחור עובד עמהם שיבואו ללמוד בישיבה בכלל (כי לערך 30 תלמידים מסקרענטין לומדים בישיבות) ובפרט לשיבתינו, והתלמידים בכלל מרוצים הם אמנם עדיין לא נגמר העבודה בזה וצריך לעבוד עוד בזה הרבה, והעיקר עם הוריהם שיסכימו ע"ז והחשש העיקרי מאמותיהם. וכן עובד עם י"ב בחורים בערך מאליפענד ועוד מעיר סמוכה. אם העבודה יוגמרה בעהשי"ת בכי טוב אז אפשר לקוות על ערך 40 תלמידים ואולי רק חלק מהם. אבל כנ"ל הדבר עוד לא נגמר ואי אפשר לידע הסוף דבר.

התלמידים הם כבני ט"ו ט"ז הצריכים ללימוד התחלת גמרא, ואין יכולים כמעט אידיש, וצריכים לר"מ שיוכל אנגלית ובר דעת גדול שיוכל לקרובם

ולהתנהג עמם באופן אחר מכמו תלמידים שלנו, וצריך להסביר להם מהו זה תורה ומצוות ודינים. והם ברי דעת, ואם יעלה בידו לפעול במשך זמן קצר יתלמדו ויהי' התועלת (1) להוציא יקר מזולל ופשוט הוא ענין הצלת נפשות. (2) ריבוי תלמידי ישיבתינו (3) כי אם יעלה הדבר להוציא בפועל יש לקות על הרבה תלמידים מסקרענטין והגליל. והעיר יעשה שלנו. ובאפשר ההוצאות במשך הזמן להוציא מסקרענטין.

ולדעתי אודות הגדלת הישיבה בכלל לראות להביא תלמידים מערי השדה שבמעט לא דבר קשה הוא.

והנה חשבתי לדבר בהיותי שם עם התלמידים, ומשו"ז כמעט נסעתי, אבל לא הי' סיפק בידי לראות רק שלשה, השאר לא יכלו לבוא אתמול יען הי' להם הרבה האם ווארק מהאי סקול לעבוד. ומשו"ז הוחלט בתחלה שאשאר שם על ש"ק ולדבר עמם.

והנה הייתי אצל הרב גוטערמאן שהוא למדן אביר וגדול כמעט גאון. והוא ידידי וידיד גדול מחותני שהי' איזה פעמים בסקרענטין, והעיר מכבד מאד את חותני שליט"א. והוא יעצני כאשר סיפרתי לו כי רצוני שתלמידים הנ"ל יבואו על שמח"ת למען יראו החמימות ויתקרבו, יעץ לי שאני לא אדבר עם התלמידים ולא עם הוריהם, וגם הוא לא ידבר אודות ביאה לישיבה כי חושש שהאמותיהם לא יניחו, כ"א שלהזמין על שמח"ת לבד לכאן און מען זאל זיך אפ גיבען עם התלמידים, וליקח הכל על חשבון הישיבה כמובן ולהזמין אכסני' עבורם, וכאשר יבואו ויתחממו וירצו בעצמם באמת לנסוע אזי יפעלו הם על הוריהם שיניחום לנסוע. והוא יעבוד הרבה אודות זה, ועל מוצאי חג הראשון יקרא אסיפה מהוריהם לפעול אודות הנסיעה לכאן, ולא לדבר עמם לע"ע כלל יותר, כ"א הבחור פינק ידבר עמם מן הצד, ומשו"ז יעצני לנסוע לע"ע חזרה ונראה אח"כ.

והשאלה עתה אם הישיבה תסכים על הוצאה הנ"ל, כי לא דבר ברור אם אחרי כל ההכנות האלו יבואו אח"כ, אבל זהו הדרך והכנה, ובכל עסק צריך להניח מעות מתחלה. ובככל בסקרענטין אין התנגדות לישיבתינו.

קכד

מהרש"ז, אודות פתיחת האי סקול, והתחלת זמן לימודי חול

במקור לא מופיע תאריך, ונכתב איזה ימים לפני האגרת דלקמן.

ב"ה [אלול תש"ב]

בזה הנני להעיר אודות פתיחת האי סקול בישיבתינו.

היות שכל הישיבות שישנם מתיבתא (פירוש תלמידים הלומדים האי סקול) ישנו האי סקול. כי בא"ל לא הי' להם מקום ללמוד את הלמודי ה"ס. ואף שאצלינו יש האפשריות ללמוד בישיבת ר' חיים בערלין. אכן ישנו בזה חסרונות. א) כי תלמידינו צריכים ליסע לשם וחזרה. ב) כי בפרטים תלמידינו

סובלים מזה. כי מתנהגים עמם כזרים ... ובכלל הפרסום שיש לנו האי סקול יביא תלמידים.

כונתי בהאי סקול רק 4 טארעמ'ס הראשונים, כפי דברי העו"ד, כי רק זאת אפשר לפתוח בראשונה בנקל ... וכמובן שההחלט מוכרח להיות בהקדם, כי הזמן מאד קצר לקבל טיטשערס ולעשות כל הכנות.

עוד יש שאלה, למתי נפתח הפאבליק סקול שלנו, אם אחרי ר"ה או אחרי חה"ס. ישנם ישיבות שנפתחות אצלם הסקול אחרי ר"ה וישנם אחרי חה"ס, באופן ששני הענינים מותרים הם. אבל יש סברא שלנו כדאי יותר שנפתח מתחלה תיכף אחרי ר"ה, אף שיהי' הוצאה יותר לשלם בעד טיטשער'ס בעד עוד 3 שבועות, וגם בכלל למה ללמוד יותר אנגלית אם אפשר אח"כ, אבל יש סברא היות שלתלמידי הקטנים אין לומדים רק עד שעה 4 ועי"ז יש להם הרבה זמן פנוי.

והעיקר כי בכלל עדי מתחילים למוד אנגלית אין ברור עם הת' החדשים שנשארים אצלנו. כי אז מביאים הטרענספער'ס ואח"כ אין חוזרים, ועדי מביאים הטרענספער'ס אפשר שינוים, וע"כ אולי משו"ז כדאי להתחיל תיכף אחרי ר"ה.

קכה

מאדמו"ר, מענה להנ"ל

נדפסה באג"ק ח"ו ע' תכו.

ב"ה כ"ב אלול תש"ב

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה;

במענה על מכתבו בנדון האי-סקול הנה כתב בהנוגע להמעלות שבזה ברוחניות ובגשמי' אבל לא כתב בנדון ההוצאות שיעלו, כלומר החלוק בהוצאות שעולות עכשיו כשלומדים אצל ישי' ר' חיים ברלין לבין ההוצאות שיעלו בפתיחת האי סקול אצלינו, ויכתוב לי מיד בנדון זה ... ומה שכותב בנדון זמן פתיחת הפאבליק סקול, קשה לי לומר בזה החלטה, וכתבתי לחתני המנהל שי' (לא בשמו) בנדון זה, וכתבתי שצריכים להתחשב עם טובת הישיבה ולא עם ההוצאות בלבד, ואם לטובת הישיבה טוב יותר לפתוח אחר ר"ה אין להתחשב עם ההוצאות. והשי"ת יעזר להם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קכו

מאדמו"ר, הילדים שלא התענו ביוה"כ

נדפסה באג"ק ח"ז ע' ב.

ב"ה י"א תשרי תש"ג

ברוקלין

לידידי עוז הרש"ז שי'

שלום וברכה!

בבקשה לעשות רשימה מהילדים שלא התענו ביוכ"פ, השם, הגיל, אימתי
אכלו ושתו, מה אכלו ומה שתו, ומי השגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה,
ויברכו כדין.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

קכז

מאדמו"ר, כבד לייסד האי סקול

לתוכנה ראה לעיל אגרות קכד-ה.

ב"ה, כ"ו תשרי תש"ג

ברוקלין

להרש"ז שי'

שלום וברכה,

במענה על מכתבו, במצב הכספי בהוה כבד ליסד האי סקוהל. כל הרמי"ם
שי' צריכים למסור ולתת עצמם על עבודתם בקדש וישמרו את הזמן בדיוק
גמור, והשי"ת יצליחם בעבודתם הקדושה בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ל.

קכח

מהרש"ז, דיווח מהאסיפות מבאי כח הישיבות

הדיונים באסיפות אלו, בין באי כח ועד החנוך
של מדינת נ"י. (בארד אף עדיוקיישן), ובין באי כח
הישיבות, הוא בנושא זמני לימודי חול בישיבות.
סקירה על הדיונים והתוצאות, ראה תולדות חב"ד
בארה"ב ע' שסב-ד.

ב"ה, מוצש"ק נח [תש"ג]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בזה הנני להודיע הבאריכט משני האסיפות האחרונות שהי' אני בלבדי משיבתינו. אחרי האסיפה בין כסא לעשור בבית הרב קאטלער מבאי כח הישיבות הגדולות בצירוף הרב סילבער (שהייתי אז עם הרב ר"ש לעוויתין) וחתמנו כולם שאנו נגד לעשות קמיטע וסופערווייזער.

ואח"כ ביום ד' קודם חה"ס הי' אסיפה באגודת הרבנים אודות הנ"ל, אותנו לא קראו, אז לא בא לידי החלט. ביום ד' נח הי' עוד הפעם אסיפה באגודת הרבנים בצירוף הרב סילבער וה' זעליג⁴⁴ ובאי כח הישיבות, אותנו מאגודת הרבנים לא קראו, רק ר' ראובן ומר מענדעלעוויתין דברו עם הרש"ג שנבוא, למען ביחד לפעול שלא לעשות קאמיטע הנ"ל. על האסיפה ההיא שלחני הרש"ג והפציר שאלך והלכתי.

ה' זעליג דיבר הרבה בטובת ונחיצת הקאמיטע והגדיל בשבחה ונחיצתה שפשוט הוא הצלחה וכן דיבר אחריו מר גריוויטז⁴⁵.

אחריו דיבר מר ליימאן (הוא הפרינציפאל דאנגלית ממתיבתא רח"ב⁴⁶) הוא נסע ביום ב' דחווה"מ לאלבאני להודע אם נחוץ הקאמיטע (זאת הי' בהסכם משיבה מאגוה"ר מיום ד' קודם חה"ס אי אפיציעל), ונתן דו"ח כי אמנם הסברא לא היתה מבארד אף רידזשען (בנידון עשיית הקאמיטע) אבל עתה מחכים הם שיעשה, וגם הקאמיטע של זעליג הודיע לאלבאני כי הדבר מוסכם מכל הישיבות. וסוף דבר כי עתה מחכים המה.

והרב קאטלער דיבר בארוכה ובתוקף ובחמימות נגד גמור עשיית הקאמיטע ואחריו הרב סילבער ג"כ. והישיבות ג"כ אמרו כי אינם רוצים (הנני מקצר מכל האריכות). והרב ראזענבערג רצה מתחלה לעשות פשרה שיהי' קאמיטע אבל לא מאלו השלשה ביחד כ"א אחד מהם (ה. זעליג, מר בונים⁴⁷, ל. גריוויטז) בצירוף שני פרינציפאלס ממתי[ב]תא שונות על זמן שני חדשים, ואח"כ בשני חדשים אחרים אחר מהשלשה עם שני פרינציפאלס אחרים, וחוזר חלילה. אבל הישיבות מיאנו גם בזה, וכן הרב קאטלער והרב סילבער והר' ראובן, ומר זעליג איים כי באם לא נסכים על הקאמיטע אפשר שאלבאני יחרט על כל הפשרה ואז ח"ו וח"ו. אחרים באי כח הישיבות אמרו אדרבה הלואי שיתבטל כי עתה רואים שהשעה הרביעית בטלה הסדר הלימוד דערב. וכן יש בישיבות שלא הי' באפשר להתפלל מנחה כי עתה זמן החורף. והרב ראזענבערג טען מי יקח על עצמו האחריות אולי אמת כי אם לא נסכים על קאמיטע יתבטל הפשרה. אבל לא פעל כי הישיבות טענו אעפ"כ.

וסוף דבר הי' הצעה מהרב קארלינסקי והרב דושאוויטז כי להישיבות הגדולות שיש להם האי סקול לא יהי' עליהם כח הקאמיטעס (אף גם בעד

⁴⁴ מר ה. ל. יו"ר ועד החנוך של מדינת נ"י.

⁴⁵ מר לואיס ג. יו"ר הועד מבאי כח הישיבות.

⁴⁶ ר' חיים ברלין.

⁴⁷ מר יצחק מאיר.

הישיבות שלהם היינו פאבליק סקול, פירוש להישיבות הגדולות, לא יחול כח הקאמיטעס אף עבור הקטנים. ובזה הי' ג"כ חילוקי דיעות, אחרים אמרו רק להאי סקול בלבד לא יהי' הכח אבל על הקטנים של הגדולים יהי' אבל למי שאין להם האי סקול מתיבתא יהי' קאמיטעס.

ועל האסיפה ההיא הי' הפרעזעדענט משיבה קטנה אהבת תורה, הוא כפה"נ מחסידי פוילין בזקן גדול ויר"ש, ורעש ממה נפשך אם מותר הלא לכל מותר, ואם אסור ויש חשש ג"כ לכל, ובתוך כך הציע הרב זילבער שיסע משלחת מרבנים לאלבאני עם לאיער (בקשו שגריווטז יסע אבל מ'אן כמובן) להסביר כי הדבר אינו טוב. בזה נסגרה האסיפה, ונחלט שיסעו רבנים. בכלל דעת העומדים נגד, הוא הרב קאטלער, הרב סילבער (אף שמרננים שהי' באמצע מכתב מכתב ממנו לזעליג לא כן), ישיבה תורה ודעת, הרב הוטנער, וגם ישיבת תפארת ירושלים ישיבה הקטנה אהבת תורה וגם תורת אמת, ואנו. וגם משיבת ר' יצחק אלחנן מטעמים אחרים המתנגדים עמנו מחשבים בביטול מפני השנאה (היינו עם ישיבתינו), לדוגמא בכל פעם כשמזכירים ישיבות הגדולות או העומדים נגד במקרה שוכחים עלינו, ולא פעם א' בלבד כ"א בכל פעם.

באמצע הי' ידיעה מהלאיער של תורה ודעת ורח"ב (הוא ערל והם אומרים עליו כי הוא בעל מכירות גדול באלבאני. הוא הלאיער של הסקול פראקעל של הקאטאליקים להבדיל ויודע מהנעשה בפנים באלבאני), ואמר כי אלבאני לא יעמוד בחזקה על הקאמיטע בדוקא. וכפי השמועה (פירוש כי אנו אינם בתוך העבודה כ"א אגודת הרבנים ותורה ודעת והרב הוטנער מרח"ב) בשבוע זאת יסעו מאגודת הרבנים עם לאיער לאלבאני אודות הנ"ל שכל הדיבורים הוא רק אודות הקאמיטע.

על יום ד' נח קרא מר בונים אסיפה מהישיבות וקרא גם ישיבתינו והרש"ג שלחני, והפציר שאלך בדוקא ומשו"ז הלכתי.

על האסיפה הזאת הי' בכלל מכל העשרים ושש הנקראים. מר זעליג לא הי'. בונים טען היות כי הוא הי' הטשערמאן ועליו האחריות, והיות שהרבנים מעכבים, הוא חושב שהדבר מה יהי' באנגלית אין לשאול להרבנים. בכל אופן כאשר יכול להיות שיתבטל הקאמיטע מטעם ניגוד הרבנים ואז אולי ח"ו יתבטל כל האבמאך וח"ו, ע"כ הוא מודיע לכל הישיבות, וכי מהיום והלאה הוא אינו טשערמאן. הישיבות הקטנות מלבד אלו שחשבתי למעלה שהם מנגדים טענו כי חפצים ואדרבה הוא טובה והצלה. וכל האסיפה הלכה באופן שלעשות הקאמיטע או לכל הרוצים, או כפי הצעת הרב קארלינסקי ודושאוויטז בעד אלו שאין להם האי סקול. אבל בסוף בא הרב פייילזאהן, ואף שהוא בעצמו חושב שכדאי לעשות הקאמיטע אבל אמר היות שיש מקום לחשוש, והרבנים חוששים ע"כ הוא מציע שלא להחליט כלום עדי יושלח משלחת מהאסיפה שלשה או חמשה לאגודת הרבנים להתדבר עמם שיתרצו, וכה נחלט לבסוף כי יושלח משלחת לאגוה"ר ועד אז לא יעשה דבר.

זכרון הרש"ז גורארי' קא

זהו תמצית השני האסיפות. וכאשר שהיתי משיבתינו בלבדי ולא הי' מי שיודיע הבאריכט לכ"ק אמרתי להודיע.

וכנ"ל שכל האסיפות סובבים בנידון אם לעשות הקאמיטע וסופערוויזער על הישיבות. בנידון שעה הרביעית אין מדברים יען אין תובע בחזקה שישמעו אליו ומי שדעתו נשמעת הוא הרב קאטלער וע"ז אינו עומד נגד, ורק הוא הבעל השפעה עליהם.

שניאור זלמן גורארי'

קכט

מהרש"ז, פתיחת חדרי תורה, והתוועדות עם התלמידים

ב"ה, יום ד' וירא [י"ז מרחשון תש"ג]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנני לבקש מענה על עוד איזה שאלות שלא הי' באפשרותי אתמול לשאול בע"פ:

א) בדבר יסוד עוד ת"ת. הנה בקיץ העבר עבדנו בפתיחת ת"ת כאן ובערי השדה. כפי שנתראה בסוף, הנה בערי השדה הצליח יותר מכמו כאן. אף שגם בערי השדה ג"כ לומדים עם התלמידים רק אחרי הסקול שהתלמיד בכותלים שלנו רק זמן קצר. ומ"מ הן בקאנאדע והן באמעריקע הצליחו בערי השדה יותר ... ועתה אפשר לעבוד מחדש בהנ"ל הן בפתיחת בערי השדה והן בכאן לפתוח עוד ת"ת. כאן לפתוח ת"ת אף עוד עשרים בלי גוזמא קל בזמן קצר, והרש"ג יעבוד בזה, ער וועט וערין ווארים ויעבוד כשעבוד עמו. אבל הי' רוצה לדעת השקפת כ"ק בזה על הת"ת דפה אם אפשר טרם העבודה. היינו כי המלמדים יהי' לא משלנו.

ב) הצעתי שכעת שיש אחד המתעסק בהת"ת (הוא הרב אושפאל) אפשר שיראו שבכל מוצש"ק בסוף שבועיים יתקבצו כל התלמידים דהת"ת אצלינו וישיחו עמהם למען לקרבם.

ג) שאלה שני' יש אצלינו כעת מלמד ... שהוא מכבר אצלינו בת"ת אצל הרב סימפסאן ועובד אצל מחנה ישראל וגם כעת אצלינו על עברי והתחלת חומש. הוא מחסידי קאפיטשיניץ וחרידי, אבל הולך בלא זקן. אם להוסיף לו עוד כחמש \$ בערך לשבוע אפשר לפעול עליו שיניח זקן. ולדעתי נחוץ הוא שבישיבתינו לא יהי' מלמד בפנים של... והדבר אפשר הוא כנ"ל אך חפצי ג"כ אם אפשר לדעת רצון כ"ק בזה.

ד) עוד שאלה כאשר מתחלה הייתי פאבריינגין עם התלמידים שלי והפאבריינגין הביאה לפ"ד פירות מאד טובים שזאת א"א בלי פאבריינגין לפעמים במדה לא ישוער. אחרי שכ"ק אמר ופקד לא לשתות משקה מנעתי מפאבריינגין והתלמידים תובעים מאד פאבריינגין, ואני אסור לי בשביל הכליות לשתות משקה מה לי לעשות

שניאור זלמן גורארי'

קל

מאדמו"ר, מענה בהנ"ל

ב"ה, כ"א מרחשון תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

(א) הצדק אתו שמהראוי הי' להרבות ביסוד חדרי תורה אבל שתי מניעות (דבר 1) מניעת אנשים ראויים באמת. (2) העדר אמצעים.

(ב) דבר התוועדות עם תלמידי הת"ת, נחוץ מאד לקרבם שישמעו מלה יהודית חי', א אידישען לעבעדיגען ווארט.

(ג) בדבר הזקן, הוא דבר שאינו נקנה בכסף כ"א בהרגש.

(ד) דבר פארבערנגען נחוץ הדבר וישתה טיי או לימאנאד ויפעול כמו משקה והשי"ת יצליח לו בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קלא

מאדמו"ר, הדרכת התלמידים השובבים והגנבים

ב"ה, כ"ד מרחשון תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מו"ה שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

אדות התלמידים שי' השבתי להרש"ג שליט"א שצריכים לשמוע חו"ד נעווראלאג, ובכל אופן צריכים להודיע להוריהם, ובד"כ צריכים איש עם יד חזקה ויודע פרק בהדרכה של נערים שובבים.

אדות התלמיד... שי' צריכים להתענין בטובת הדרכתו ולעשות כל מה שאפשר, כי ע"פ הדרכה פרטית טובה הוא עלול להיות בעזה"י יר"ש ובמדה ידוע יודע ספר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קלב**מהרש"ז, הכניסה לדירה החדשה**

אחרי שדר 3 שנים בויליאמסבורג, העתיק דירתו לקראון הייטס, בכתובת 1025 ס. דזשאנס פלייס. שם גר במשך ג' שנים, עד תחלת אד"ר תש"ו (כמפורט בנייר המכתבים של התקופה הזו).

ב"ה יום ב' תולדות [ער"ח כסלו תש"ג]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אי"ה בבקר מחר ר"ח כסלו אכנס לדירתי בפו"מ. התחלה על העתקה עשיתי בעש"ק ובזה הנני לבקש ברכת כ"ק שיהי' להצלחה ומשנה מקום משנה מזל לטובה. ועבור זוג' חוה בת שרה ברכה שימלא השי"ת הריונה בזש"ק ועבור בננו יצחק מאיר שישלח לו השי"ת רפוא"ש כי נתקרה ונזכה כולנו שיוביל כ"ק אותנו לקבל פני משיח צדקנו ויקיל השי"ת יסורי חבלי משיח.

ויעזור לי השי"ת שעסקי בעבודת הקדש יהי' באמת בלי פניות.

שניאור זלמן גורארי'

המחאה הוא בעד מעמד.

קלג

מאדמו"ר, ברכה להנ"ל

ב"ה, ב' כסלו תש"ג

ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המודיע שנכנסו לדירה החדשה למז"ט, יתן השי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות, ידידי וזוגתו הרבנית תחי' ובנם שי' יהיו בריאים ושלמים, ויגדלו את בנם שי' לתורה חופה ומעשים טובים מתוך הרחבה בגשם וברוח.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

קלד**מאדמו"ר, אודות קבלת תלמיד**

המענה בדבר ביאליק הנזכר כאן, קשור למענה
הרב חזקוני להצעת המורה מר מ. נ. ל. ביאליק,
אודות לימוד הדקדוק וכתובה, כנדפס באג"ק
חי"ב ע' קעו, וכדלקמן אגרת קמא.

ב"ה, ח' כסלו תש"ג

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות התלמיד מר... שי', אם יחליטו לקחת אותו לבחינה
על משך זמן אשר יגבילו, הייתי מסכים עמהם, כי אם אפשר להועיל לו אין
לדחותו.

אם לא ראה את המענה בדבר מר ביאליק שי' איך סדרו זאת?

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן**קלה****מאדמו"ר, העדר התמסרות הר"מים ומורים למלאכתם**

ב"ה, נר השביעי תש"ג

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו;

...בהנוגע לסדרי הישיבה הנה באשמת הרמ"ם והמורים שאינם עושים
מלאכתם באמונה או אינם יכולים לנהל, מגדלים עזי פנים, זוללים וסובאים
וגנבים ובעלי מדות מושחתות, ואם ככה יתנהגו להלן צריכים לשנות כל עניני
הישיבה, ובאשמתם יכריחו גם לבטל איזה קלאסען שלא לחלל שם אחי
תמימים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קלו

מאדמו"ר, בהמשך להנ"ל

ב"ה, ו' טבת תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אשר הוא וחבריו ידידי הרמ"ם שי' טרודים מאשר כתבתי להם על אדות הנהגת התלמידים שי', הנני לבאר להם שהנני מאשים אותם ואת המורים שי' במיעוט נתינת לבם ודעתם על הנהגת התלמידים וחובתם לקבוע אשר בכל שבוע ושבוע יתאספו הרמ"ם מהקלאסן אשר ממנו ולמטה והמורים יחיו וידברו ביניהם בפרטי עניני התלמידים במצבם המוסרי ויטכסו עצה איך להתנהג על להבא ואז בעזה"י יתוקן הדבר,

בהנוגע בהוה כתבתי לחתני הרב ר"ש שליט"א מנהל פועל ישיבת מרכז תת"ל.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קלז

מאדמו"ר, איסור עישון על התלמידים

אגרת בתוכן דומה מאותו יום, להר"מ מענטליק,
באג"ק ח"ד ע' סו.

ב"ה, י"ב טבת תש"ג

ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מו"הר שניאור זלמן שי' הר"מ בישיבת אחי-תמימים אשר על יד מרכז ישיבת תומכי-תמימים

שלום וברכה!

בזה הנני להמציא לידידי ולשאר הרמ"ם יחיו את פקודתי לעשות רשימה מכל התלמידים המעשנים ולאסור באיסור גמור ומוחלט על כל אחד מהתלמידים שי' במערכה שלו ובמערכות שלמטה ממערכה שלו, את העישון, הן פאפיראסן הן סיגארן או פיפקע, ואיסור זה חל על כל התלמידים בכל משך כ"ד שעות המעל"ע, בלי הבדל באיזה מקום שהוא. פקודה זו תהי נשמרת בכל תוקף עוז בהשגחה מעולה מכל ידידי הרמ"ם יחיו, והתלמיד העובר על פקודה זו באיזה אופן שהוא יענש קשה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קלח

מאדמו"ר, השגחה על התלמידים בעת המשחק

נדפסה באג"ק ח"ז ע' עו.

הנני מזהיר באזהרה נוראה אשר בזמן שהילדים משחקים בחצר יעמוד עליהם מי שהוא א עלטערער וישגיח שלא יצעקו צעקות משונות וגדולות ושלא יקראו למהלומות איש על רעהו.

קלט

מאדמו"ר, בענין הנ"ל, וחשבון הוצאה והכנסה של התלמידים

נדפסה באג"ק ח"ז ע' עו.

ב"ה ט"ו טבת תש"ג

ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי', ר"מ דישיבת אחי תמימים

שלום וברכה!

במענה על מכתבו;

נהניתי לשמוע אשר סדרו התועדות בכל שבוע מהרמ"ם והמורים לשוחח בעניני התלמידים שי' ובטח עורכים פרטי-כל מכל ועידה אשר בו יכתבו כל מה שמספרים הרמ"ם והמורים על אדות התלמידים הן לשבח והן להיפוך וכן כל ההצעות שמציעים, הן בהנוגע לתלמיד פרטי והן בנוגע לכל כיתה שלמה או כתות שלמות, הכל יהי' כתוב בפרטי כל, וכן ההחלטות המתקבלות והתקונים שנתתקנו בחסרונות העבר, ומזמן לזמן אתענין לקרא את הפרטי-כלים.

בדבר רשימת המעשנים, נהניתי לשמוע שמקבלים המה על עצמם להפסיק את העישון ובטח צריכים השגחה אם מקיימים את הבטחתם.

בדבר המשחק צריכים להתיר להם כרגיל, אבל הר"מ והמורה צריכים להשפיע עליהם שלא ירעשו כל כך, ולא רק שאי אפשר לקבל רעש גדול כזה אלא שזה נגד הנהגה אנושית, וחוב גמור על הרמ"ם והמורים להתענין שהתלמידים יחיו בעל נימוס ודרך ארץ.

יסדר ויצוה בפקודה לכל התלמידים מהקלאס שלו ולמטה שכל תלמיד יודיע כמה כסף יש לו, וכשיקבל עוד מאיזה מקום שיהי' יודיע להר"מ שלו בכתב, ואשר משבוע זו ולהבא יתן כל תלמיד ביום הראשון לשבוע פתקא להמורה שלו כמה הוציא במשך השבוע ועל מה הוציא ובאיזה יום ובאיזה מקום.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קמ

מאדמו"ר, דיווח מהפסקת העישון

נדפסה באג"ק ח"ז ע' פז.

ב"ה כ"א טבת תש"ג

שלום וברכה!

בבקשה להודיע איך הוא המצב בדבר העישון אצל התלמידים פחותים מבני עשרים אם הפסיקו לגמרי, ואצל מבן עשרים ומעלה אם המעיטו ואם משתדלים לעזוב לגמרי.

קמא

מאדמו"ר, דיווח בענינים הנ"ל

נדפסה באג"ק ח"ז ע' פז.

ב"ה כ"א טבת תש"ג

שלום וברכה!

בבקשה להודיע:

(1) באיזה זמן לומד המורה מר ביאליק שי' וכמה זמן ועם אינ[ז]ה כתות ואם הוא ע"פ ההצעה של מר חדקוב שי' שכתב אז⁴⁸.

(2) איך הוא המצב בדבר הפקודה אודות חשבון ההוצאה שכל תלמיד צריך להגיש.

(3) איך הוא המצב בדבר העישון, אם הפסיקו לגמרי ואם הוא בטוח שאין מעשנים בחשאי.

קמב

מהרש"ז, מענה לשאלות אדמו"ר דלעיל

ב"ה, יום ג' שמות [כ"א טבת תש"ג]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בדבר פקודת כ"ק להודיע.

(א) בדבר למודו של ביאליק

(ב) בדבר הפקודה אודות חשבון הוצאת התלמידים

(ג) בדבר הפקודה באיסור העישון.

הנה בדבר חשבון הוצאות בכלל ממלאים הפקודה אבל מצד חסרון ידיעת התלמידים בכתיבה וסדר כתיבה, הוא עוד אינו בשלימות. ואחשוב לבקש

⁴⁸ כדלעיל אגרת קלד.

שהאפיס יעשו שאלון בעברית ומצד השני באנגלית והתלמידים ימלאו ויהי' אז בסדר יותר. ויהי' אז גם בנקל יותר לברר אם כותבים האמת (היינו הקטנים ביותר). אבל גם עתה כנ"ל מלאים המה (והיום פעלתי על תלמידי, כראותי הרבה הוציאו על קענדע, שיתנו לי הבטחה כי משך חדש לא יקנו ויאכלו כל מיני קענדע וכה"ג, לבד שלשה שעוד לא הבטיחו).

בדבר עישון כפי המדומה לי ברור כי אינם מעשנים יותר. בכתות הגדולות יותר הוא דבר ברור אצלי כי אצלם פקודת כ"ק נורא הוא. וגם הקטנים כפי הידוע לי אינם מעשנים, אבל איני יכול לומר עליהם ברור שבחשאי אינם עושים. ואראה אי"ה להוודע עד כמה שידי יהי' מגעת בל"נ. אבל קרוב לודאי שאינם מעשנים עתה...

בכלל הי' איזה חסרונות בקבלת התלמידים שלא ידענו מקודם.

א) כי קבלנו הרבה תלמידים קטנים לדארמיטארע. אם הי' לנו בנין עכ"פ בית שכל התלמי' הי' לנים בבית אחד (וגם שמש שלדעתי מוכרח הוא ביותר מאד ואין שומעים לי) הי' באפשר להשיג אחד שישגיח עליהם בטוב און אפ גיבין זיך מיט זיי. אבל התלמידים מפוזרים בחמש דארמיטארעס. והם קטנים שצריכים השגחה אחרת. ואין האיש הטוב לזה. משו"ז הוא לא כדבעי (ובסוף יאנואר יבואו אי"ה עוד תלמידים להתקבל ואיני יודע).

ב) כי קבלנו כל תלמיד בלא דו"ח מקודם. און האבין זיך אריין גיחאפט אלו שלא הי' נצרך לנו לקבלם. מהם שנגרשו משיבות אחרות. ועתה לגרשם הנני מתירא...

ואין לי עם מי להתייעץ שיכנוס בתוך תוכו של הדבר, כ"א יפסוק מהשגחה כללית שאינה כלל ידיעה. ומשו"ז סובל ההנהגה. וגם בתלמידים הרבה שיש ספיקות אם לגרשם, יודע אני שאם לגרשם יצאו לתרבות רעה. וישנם אבל, שבעת היותרם מזיקים המה לאחרים.

ומ"מ ישנו דברים שצריכים לשמח הלב ג"כ. בה' שבט יעשה אי"ה שני שנים מעת התיסדות כתה שלי. ההתחלה הי' בח' תלמידים, ועתה ת"ל, ישנם לבד הבהמ"ד 135 כ"י. 16 עברו ממני לבהמ"ד עד עתה. ובאופנים האלו באין מקום וכו' הוא ת"ל הצלחה. וכן ברוח היר"ש השורר בישיבה אף בקטני קטנים איני יכול לעלות הכל על הכתב, אבל נראה כי מקיף כ"ק שורר ופועל לא בדרך הטבע, כי איני יודע ממה נעשים יר"ש אף השובבים ביותר, אבל נהפכים לגמרי בזמן קצר. והכל אף שונאים שלנו מודים בזה, ואני הגבר שבתוך הדבר רואה ומתפלא.

קמג**מאדמו"ר, הדרכת התלמידים בישיבה**

תחלתה נדפס באג"ק חי"ב ע' רז, וסיומה בח"ז ע'
קטז.

ב"ה כ"ו טבת תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, זה הכלל כל דבר סדר ומשטר ופקודה צריכים להשגיח בעינא פקיא על זה, כי מטבע בנ"א בכלל וקטנים בפרט שבקל נחלש אצלם, וע"כ צריכים לעמוד תמיד על המשמר שלא להניח להחליש הדבר ואדרבא לחזקו מזמן לזמן עד שיקבע בהרגל גמור כטבע שני.

עוד זאת עליו לדעת כי אצלי הוא המנהל של כל המערכות שלמטה ממערכה שלו והוא האחראי - בלי שום טענות והתנצלות - בעד המערכה שלו וממנה ולמטה עד גמירא, ועליו מוטל [...] האפשרות לכל מערכה ומערכה, הן בהנוגע להמלמדים והמורים יחיו והן בהנוגע להתלמידים יחיו, אשר בעזה"י יתנו את פריים הטוב, הן בלימוד ויר"ש והן בהנהגות דרך ארץ.

נהייתי מההבטחה אשר לא יאכלו קענדי, והשלשה שעדיין לא הבטיחו צריכים להכריחם שיבטיחו, ובכלל הי' צריך לקבוע בכל יום 10 מינוט להוכיחם על הנהגתם באכו"ש שאינה ע"פ דרכי התורה ולרכך לבבם ע"י ספורים מסבלות ילדי ישראל באיראפא וכדומה, ואם דרוש - לדעתו - שאלון יעשו שאלון וככה יפקוד לכל מנהלי המערכות לדבר עם התלמידים שי' בסגנון זה.

בחדרו ובחדר רי"א⁴⁹ אין אני שומע רעש, ולפעמים הנני שומע קולם בלימוד שהנני נהנה מזה, והשי"ת יחזקם ויאמצם ויצליחו בלימודם וביר"ש ויהיו יר"א חסידים ולמדנים.

בדבר בי[ת] הת[בשיל] כשיוגמר התקון שם צריכים להעבירם לשם ויתן השי"ת במז"ט [ו]בהצלחה בגו"ר.

נחוץ אשר מר ביאליק שי' יתן לי הרצאה מפורטת.

כפי ששמעתי הנה בזמן העבר כתשעה או יותר תלמידים לא ידעו בלימודי חול את ה[שיעור] שעליהם הי' לדעת - במי הדבר תלוי לא אדע - וזה יכול ח"ו לגרום כי ידרשו לתת יותר זמן ללימודי חול, ע"כ צריכים להזהיר את המורים ולתבוע מהם בעין פקיא על זה.

⁴⁹ ר' יצחק אושפאל.

כבר אמרתי פעמים הרבה כי כל עניני וסדר ההנהגה בכל המערכות ממערכה שלו עד גמירא למטה הימנה, בידו הוא, וכמובן שצריך להתיישב עם מי שצריכים להתיישב ולהציע להנהלה ולהביא אל הפועל.

נחוץ מאד שבקבלת תלמידים הבע"ל ידקדקו הדק היטב וימלאו שאלון מפורט.

בדבר התלמידים שי' שצריכים לגרשם, הנה מה שמוכרח מוכרח הוא, בודאי צריכים לדון בזה בכובד ראש אולי אפשר למצא עצות אחרות, אבל אם אחרת אי אפשר אזי בהכרח לגרשם.

ת"ל אשר התלמידים שי' מצליחים בלימודם וביראת שמים, כי הוד כ"ק אבותי רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע שומעים תחנוני ותפלותי בבכי מעומקא דליבא ונושאים רנה ותפלה לפני כסא מרום בעדנו בתוך כללות אנ"ש שי' כי יחוס השי"ת וירחם עלינו ויצליח עבודתינו להרחיב גבולינו בתלמידים בעלי כשרונות העלולים לקבל עליהם עומ"ש, להצליחם בלימוד ביר"ש ובדרך ארץ.

ידעתי והנני מתבשר מגודל התקשרותו אלי וטיב התמסרותו באמת לטובת הישיבה בכל מערכותי, ולא אפונה אשר כל אוהבי וידידי האמיתים צמודי לבבי ואהובי נפשי העוסקים בתומכי-תמימים, מהמכהנים במשמרת הקדש, הן בענינים הרוחני' בנגלה ובדא"ח והן בענינים הגשמי', ואנ"ש שי' המסורים ונתונים בהחזקת תו"ת, יודעים את לבבי הנשבר והנדכא בגלות דגלות המר הזה אשר החשך ר"ל יכסנו והקרח הנורא יקיפנו, כי כל חיי נפשי תלויים ממש אך ורק בהרבצת תורה ביראת שמים והדרכת התלמידים יחיו ברוח של תומכי-תמימים בעבודה שבלב, בהם אהגה כל הימים ובהם תלויים חיי ממש, והם - ידידי הנ"ל והתלמידים יחיו - רק הם מעניינים אותי, והנני מזכירם בכל עת מצוא, והשי"ת יהי' בעזרינו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

הרש"ז עומד בצד שמאל, כאשר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע נכנס להתוועדות

קמד

מהרש"ז, קבלת תלמידים חדשים והשגת מלמדים מתאימים

ב"ה, יום א' וארא [כ"ו טבת תש"ג]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנה בקרוב מתחיל הטארעם השני. שאז זמן שאפשר עוד לקבל תלמידים. ואם להניח עתה השתדלות ע"י התלמידים הישנים שיראו להשפיע על עוד תלמידים חבריהם שיבואו, אקוה כי יבואו לנו הרבה תלמידים. לא כמו בקיץ שאז זמן העיקרי לזה, אבל אפשר לחשוב על סכום בע"ה. ואמרת להרש"ג בשבוע העברה עוד, שעוד זמן לזה וצריך להכין מקודם. עד עתה הי' הסדר אצלינו כי רק אחרי שבאו תלמידים אז בקשנו מקום ור"מ, ובאמצע הי' לא מסודר והזיק הרבה, כי הרושם הראשון להתלמידים שבאו הי' כי עוד לא מסודר. ועתה איני יודע מה לעשות כי אין לנו המקום הראוי בעד עוד תלמידים, כי אף שבדוחק אפשר לכת א' ללמוד בבהמ"ד דהרב קופעצקי (ורק קודם ארוחת הצהרים ולא ביום אידם ויום א'), אבל צריך מקום אצלינו, וכן מקום לשחק באל שיספיק, והעיקר מלמד טוב.

א' יש שלומד כעת בתלמוד תורה (לא משלנו) וכפה"נ הוא נישקשה בלא זקן אברך יר"ש לפ"ע. מר חאדאקאו ראה אותו שמו הרב ..., אבל הוא אינו יכול לילך על פראבע כי יש לו משרה ובלא פראבע הנני מתירא מאד, ובכלל הי' נצרך לנו משלנו מסור ונתון כל היום, שאמיריקאנאי אינו חפץ בזה. ואני מרגיש כי נחוץ עתה איש טוב באמת והוא כשיהי' טוב באמת יפעול גם על האחרים לטוב.

ואיני יודע אם להתחיל בעבודה ובתעמולה להשיג עוד תלמידים או לא, כי מתירא אנכי. הרש"ג חפץ שאעבוד ליסד עוד ג' חדרי תורה, ואומר כי הוא בהסכם כ"ק. והנה אף שלא קשה ליסד עוד חדרי תורה, אבל הלא קבלתי מכבר מכתב מכ"ק⁵⁰ שנראה להפסיק עבודת יסוד עוד. ובעצמי הנני חושב ומסתפק אם הוא תכלית ליסד חדר חדש ולמסור לנהל לאיש לא לנו, מסור בזה באמת, והלא אנו אין לוקחים מעות מתלמידים (כהנהוג בכל החדרים) וכל ההוצאות עלינו, וכיון שהמנהל הוא לא הדרוש באמת האם יש בו מעלה על חדר כשר אחר. וכי במקום זה לא ליסד ישיבה חדשה או לעשות לכה"פ האי סקול אצלינו.

כי תלמידים שלנו סובלים מהלמוד בישיבה אחרת. וגם בכל הישיבות שאין לומדים בערב עוד הפעם, מוכרח ליתן לתלמידים עבודה על איזה שעות הנקרא האם ווארק. ולהתלמידים שלנו שיש להם סדר בערב א"א להם למלאות הכל. ונמצא הם לפ"ע האחרים אונטערשטעליג וזה גורם אי נעימות. עוד כי כעת בסדר החדש, והבאסעס וטראנוואיס מתעכבים הרבה מבטלים הרבה זמן על נסיעה. וגם כי רוב התלמידים שלנו הוא מבראנזוויל

⁵⁰ לעיל אגרת קל.

וכבר כתבתי לכ"ק כי משיבה ר' חיים בערלין באים לנו הרבה תלמידים רק קטנים ולא ממתבטא, כי א"א לנו לקבל, שאיה ילמוד האי סקול, והם עשו תקנה כי לתלמידים שלהם מהאי סקול אף כשבאים לנו אין רשות ללמוד אצלם האי סקול. וכפי שתפסנו הכונה מהרב הוטנער שלא רצה שאנו נעשה האי סקול (וכן תפס הרב לעוויטין והרב דשייקאבסאהן) הוא מפני שאם יהי לנו האי סקול ילכו לנו תלמידים שלהם ממתבטא. בזמן הזה הי' לנו ל"ח תלמידים שלמדו האי סקול ברח"ב. ועל זמן הנ"ל (טארעם הבע"ל) יהי' בעהשי"ת הרבה יותר. הסדר הוא שלא יהי' האי סקול לנו? ומצד המקום וקושי' להשיג מורים. אקוה כי עוד זמן יש שאפשר להכין (ויש אצלי עוד סברא שעוד לא בררתי להתקשר עם הרב בוימעל מנהל ישיבה דקראון הייטס, שכפי הנשמע מתעתד הוא לעשות האי סקול. אולי אפשר להתקשר עמו).

ויש אצלי עוד סברא לעשות אסיפה מכל ישיבות קטנים דברוקלין, כמו תורת חיים, תורת אמת, ישיבה דקראנהייטס, רח"ב וכו', למען קירוב הדעת, ואולי אפשר יהי' טובה מזה. אף שלא אוהבנו הם. כי אתמול נסעתי עם הרב שמידמאן ודברתי עמו ע"ד פירוד בין הישיבות, ואמר כי רוצה לבוא להתדבר ואדרבה, וראיתי כי יהי' טובה מהתדברות יחד. האם צריך להתעסק בזה? עם הרב הוטנער הנני בידידות ורואה אני תועלת בזה, ועזרני הרבה. והישיבה דקראנהייטס סמוכה אצלינו, אף שהיא חפשית, אבל הרב בוימעל הוא הפרינציפ' וחפץ לפעול והרבה פעל לטוב. וע"י התדברות אולי נפעול.

באמצע כתבי מכתבי (שהתחלתי בצהרים) קבלתי מכתב כ"ק, שפעל עלי רושם אדיר. והנני מבטיח לכ"ק בל"נ למסור עצמי לישיבה בכל אפשרותי להיטיב כמה שיעזור לי השי"ת, ובכל כוחי אעבוד אי"ה.

הנה פעלתי על איזה תלמידים שיפסיקו ללמוד האי סקול ותחת זה ילמדו בצהרים, כי להרוצים אפשר לפטרם מט"ז שנה, ואולי ע"י עבודה גם בט"ו. האם הוא דרך. כי ישנם המסופקים בזה.

ישנם בעהשי"ת איזה תלמידים אצלי שנתעלו הרבה, שאקוה כי בהודעתי לכ"ק יהי' נחת רוח לכ"ק. א' מר לייביל פויזנער ... ת"ל הוא מצוין בהנהגה ויר"ש. ובלמוד הוא לא בעל כשרון נעלה אבל לפ"ע הוא טוב בעהשי"ת. וכן יוסף קרינסקי גיסו של משה נ"י העכט. כשבא אצלינו התחיל ללמוד גמרא והי' פשוט מתחיל, ועתה ת"ל הוא מבין בטוב גמרא עם תוס' ויודע ליינען בטוב, יר"ש מופלג ובעל נמוס. והם פועלים הרבה על כל הכתה שלי (הנני לומד עמם ביחוד ועם עוד שנים מכתתי בביתי דרך חיים⁵¹ בסוד). ואחשוב בעוד שני שבועות שילכו לבהמ"ד, אף שיהי' הפסד לכל כת שלי אבל יהי' טובה עבורם. ומשו"ז הנני מזכיר אלו תלמידים כי התועלת בהם בזמן לא גדול, ניכר שזה כח אחר נעלה פעל.

⁵¹ ראה לעיל אגרת ה, וש"נ.

ממר ביאליק אקבל אי"ה מחר דו"ח.

בדבר המורים. הנה עוד אתן רשימה מהתנהגותם אי"ה. אבל בכלל עתה הזמן שלהשיג מורה יר"ש קשה, היות שהצעירים הלכו לעבודת הצבא. לאברך בעל משפחה (שהוא פטור) מוכרח ליתן הרבה מאד מעות שלא לפ"ע, בשאר ישיבות יש פשוט טיטשער'נס (נקבות) שאצלינו כמובן מופרך הוא. ומשו"ז אפשר רק בחור שלומד בישיבה וגמר קאליש. ומשו"ז למודו בישיבה הוא פטור, שנמצא ע"פ רק משיבת ר' יצחק אלחנן. ומשו"ז יר"ש שלהם קטן הוא. ורק שנים יש אצלינו שלומדים בישיבה חפץ חיים שהם יר"ש. והשלשה לומדים בר' יצחק אלחנן שחסר להם יר"ש ואי"ה עוד אענה באריכות.

שניאור זלמן גורארי'

קמה

מאדמו"ר, מענה להנ"ל

נדפסה באג"ק ח"ז ע' קח.

ב"ה כ"ט טבת תש"ג

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

א) בודאי צריכים להכין עצמם לקבלת תלמידים לזמן הבע"ל. ו צריכים להשתדל עד כמה שאפשר לקבל תלמידים יותר גדולים המתאימים למערכות הגדולות. (2) צריכים לקבל תלמידים כאלו שהם ימלאו את הסכום שחסר עוד בהמערכות שיוכלו לקבל יותר, והשי"ת יעזר ויזמין לנו תלמידים בעלי כשרונות וחפצים ללמוד ועלולים להיות יראי אלקים.

ב) בטח צריכים להכין מקום לימוד ומלמד טוב, ואם אפשר משלנו בודאי טוב יותר, ובדבר הרב ... שי' צריכים להתיישב היטב, וכשיחפש היטב ימצא בעזה"י רק צריכים חיפוש רב.

ג) עדיין אינני רואה תקוות תועלת להישיבה מהחדרי תורה והדבר דורש עיון וסידור ... והמוסד דורש תקון בעיקרו על יסודות הוראה ולימוד בסדר מסודר בהשגחה מעולה.

ד) בדבר האי סקול, הנה חוץ מההוצאה שבזה כבד עלי הדבר במאד מאד, ובכל זה הנה מאחר שכותב שכפי שהוא גורם איבוד זמן, וגם איני בטוח בטיב הסביבה וההתחברות, אפשר מוכרחים לחשוב בזה, ובטח דיבר עם המנהל פועל בזה והנני מתענין לדעת; א) איזה מקום דרוש לזה וכמה יעלה הדבר לחדש. ב) כמה קלאסן דרושים. ג) כמה יעלה היתרון בהוצאה לחדש על מה שעולה עכשו. ד) כמה חדשים ואיזה חדשים בשנה מחוייבים ללמוד שם.

ה) הנהגתו עם מנהלי הישיבות שמתנהג בקירוב ובידידות נכונה במאד והיא בכלל מדות טובות אשר רוב בנ"א אינם עשירים - לפעמים גם עניים - בזה.

ו) תודה רבה על ששמחני בבשורה טובה מהתלמידים שי' המצטיינים, יחוס השי"ת וירחם עלינו כולנו העוסקים בתו"ת לזכותינו בתלמידים יראי אלקים באמת וישקדו בלימודם וביר"ש ויהיו יר"א חסידים ולומדים.

ז) יקרה לי במאד התמסרותו לטובת הישיבה באמת לאמתו בכל לבבו ונפשו, יחזקהו השי"ת ויעזר לו עם ב"ב יחיו בגשמיות וברוחניות.

ח) מכתבו אדות המורים שי' קבלתי ותודה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קמו

מהרש"ז, בענין פתיחת האי סקול ודיווח כללי

ב"ה, יום ד' וארא [ער"ח שבט תש"ג]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מכתב כ"ק קבלתי והנני עונה בדבר האי סקול. שכפה"נ יהי' צריך החלט טרם נסיעת הרש"ג שליט"א

וכבר דיברתי הרבה עם הרש"ג בזה ועם הר"ש שי' לעוויתין. וכבר הי' לנו אסיפה מהנהלה ביום ב' לילה. וחשבתי שבודאי דיבר עם כ"ק בזה.

וקשה לי מאד הדבר. כי כפה"נ אין רצון כ"ק בזה כ"א מפני ההכרח. כי כ"ק כותב "הנה חוץ מההוצאה שבזה כבד עלי הדבר במאד מאד" ומתירא אנכי אולי ח"ו אגרום לענין בתו"ת שלא לרצון. אבל כיון שכ"ק פקד עלי לכתוב אודות המקום ועוד שאלות אכתוב. ורק בתור מציע והנני מתירא גם לא לכתוב ולגלות מה שלדעתי הוא מוכרח. ויודע אני היטב כי מה שאין רצון כ"ק נוטה לא יצליח. ואהי' רק כמגלה מה שאני יודע. ולא ח"ו תובע ומכביד.

בודאי אם הי' לנו המקום המוכשר הי' תועלת לכל עניני הישיבה. כי כמה סובל הישיבה ממה שאין איש המוכשר לפקח על הדארמיטארעס, סובלים במאד. ויש זמנים שמאד צר לי עד תשש כוחי מהלא טוב. ואם הי' כל הדארמיטארעס ביחד הי' באפשר להיטיב הרבה וליקח אחד שיהי' עמהם. וכן הלימוד האנגלי סובל הרבה ממה שאין מקום מוכשר ואין מקום לבענטשעס וצריך להכניס ולהוציא. וכן מהביה"ת המיצר. וגם בלמודי קדש סובלים מהמקום אבל רק מעט, ומ"מ ב"ה הרבה נפעל במיצר המקום ג"כ. וכן להאי סקול, אקוה כי מצד המקום אם רק נקנה עתה בית קטן, שבלאו הכי נמי נחלט ומוכרח לקנותו (שזה באפשר למצוא, ואקוה כי נשיג היותר מוכשר כי בכל יום הננו רואים בית) יהי' בו ארבעה חדרים בעד למוד. שכן ברגיל, היינו כי בבית יש הרבה, אבל חדרים ללמוד גדולים צריך. שזה מבית יש ארבע, יהי' גם בעד האי סקול. כי לעשות האי סקול אפשר עתה לנו רק

חציו הראשון כן ארבע קלאסין (כל האי סקול 8 קלאסין) שצריך רק ארבעה חדרים, שבהם אפשר גם ללמוד למודי קדש. על חציו האחרון דרוש תנאים יותר קשים, וחדרים יותר מתאימים. זאת בנידון המקום.

כמה יעלה. לכל קלאס דרוש משכורת המורים \$80 לחודש. ארבעה קלאסין \$320 לחודש. עוד יוסיף ביכער. איני יכול לומר ברור כמה אבל לא הרבה וגם זה רק פעם אחד. בדרך כלל זאת כל ההוצאות.

ובזה נפתר שאלה ג', כמה קלאסין דרוש. כי האפשריות רק מתחלה לד' קלאסין, וזאת נוגע בעיקר כי רובם ככולם רק בארבעה הראשונים. וכן סדר בהפתיחה.

עתה יש לנו בהאי סקול ל"ח תלמידים. בערך ל"ה בהקלאסין עד חצי הראשון. משלמים בעד כל תלמיד \$3 לחודש ורעגיסטריישאן \$5. נמצא החילוק, בערך יותר משני מאות \$ לחודש. אבל אם יעזור השי"ת ונשיג יותר תלמידים יהי' חילוק לא גדול כ"כ, יען בקלאס יוכל ללמוד עד 30. ואקוה כי ע"י האי [סקול] יוסיף לנו תלמידים כמו שכתבתי.

וכן בההוצאה צריך לחשוב כי נסיעה לרח"ב מגיע לכל תלמיד \$2 לחודש. אף שכמעט לכולם אין נותנים אבל הוא הוצאה, שאז יהיה החילוק הרבה פחות.

איזה חדשים לומדים. מחצי ספטעמבער עד סוף (20 יאנואר) יאנואר. ומהתחלת פטעוראל עד אמצע יוני. טארעם שני.

לדוגמא אתמול קבלו רעפארטין האחרונים, מטארעם זה. וחלק גדול מאד, נפלו היינו דורכגיפאלין. הסיבות, הרבה הם. אומרים כי אין עושים האם ווארק (במכתבי הראשון כתבתי כי לנו אין אפשר לעשות הרבה. וגם אצלינו להתלמידים אין עיקר גדול למוד אנגלי), כי הם ווילד בהתנהגות (איני יודע אולי מפני ששם מביטים עליהם כדברי התלמידים בעין לא טובה, ואולי אין עליהם יראה מורה כ"כ באשר הוא ישיבה אחרת).

דברתי עם התלמידים והפרינציפאל דשם. הוא טוען שהחסרון לא בסיבתם, תלמידים שלנו טוענים כי החסרון לא בסיבתם. והאמת בהכל יש שודא דדינא היינו בעד קנס לוקחים וממעטים הפאינטס, שבמשך הזמן יוצא מזה שתלמיד יהי' דורכגיפאלין. ועכ"פ דבר זה תלוי בשודא דדינא. ואם תלמידים פאלין דורך יש טענות מאבות ערי השדה.

זהו הכל מה שהי' לפי דעתי הצעתי. ואיני יודע מה יהי'. כפי החלטת כ"ק יקום. בודאי לפי השקפת העולם שאמעריקא וסקולס יהי' על משך זמן רב. כמובן על אריכות זמן לא יהי' באפשר שתלמידינו ילכו לישיבה אחרת, אם לא נשיג עבורם באס שיקחם לשם וחזרה והתנאים שם יטיבו. אבל אם רק על זמן קצר נוגע אפשר בלא זה. אבל כמדומני בהנהגה במילי דעלמא כ"ק מצוה לעשות כמו אם לא הי' ח"ו עתה זמן סוף הגלות.

זכרון הרש"ז גורארי' קיז

כמובן על עשיית האי סקול צריך עבודה וקאפ דרעיעניש. אבל לא מן הנמנע הוא. גם יש קושי בהשגת מורים הראויים עתה אבל ג"כ כנ"ל לא מן הנמנע. ועכ"פ הזמן קצר ואם לעשות צריך בקרוב האפשרי להתחיל.

אם הי' רצון כ"ק שאכנוס ואדע בע"פ ברור, הי' בודאי טוב. הנני מצרף גם קאפיע מהפרטי-כל. ודברי העו"ד ראזענבערג המומחה בענינים אלו. ואם אפשר אבקש להחזירו.

שניאור זלמן גורארי'

קמז

הערות הרב חדקוב לדיווח מר ביאליק

נדפסה באג"ק ח"ז ע' קיב.

ב"ה ר"ח שבט תש"ג

ברוקלין

אל הנהלת אחי-תמימים על יד מרכז ישיבת תומכי תמימים, הר"מ הרב גורארי' שי'

שלום וברכה!

במענה על הדו"ח של המורה מר ביאליק שי', הנני בזה לשלוח איזה הערות של הפדגוג מר חאדאקאו שי';

"על אדות הדו"ח של ד"ר מנ"ל שי' ביאליק מא' וארא ע"ד למוד לשון הקודש בישיבה.

א) מסכים אני להצעת המורה להנהיג סדר בבקור השיעורים ע"י התלמידים. הבקור הבלתי מסודר משפיע לרעה לא רק על ידיעותיהם של התלמידים הבלתי מסודרים, אלא גם על המסודרים, כי מוכרח המורה לבלות זמן מיוחד על חזרת השעור לתלמידים הנפקדים.

יחס כזה לשיעור משפיע השפעה בלתי רצויה גם על חנוכם של התלמידים, כי מתרגלים המה לאי סדר ולביטול הזמן.

ב) מסכים אני להצעתו של המורה שיהי' לתלמידים "ספר השנה".

לא יצטרך המורה לחפש חמרי לימוד בספרים אחרים, ונהי' בטוחים כי יחד עם השפה רוכשים התלמידים גם תועלת רוחנית מהתוכן שב"ספר השנה".

ג) מענין לראות את ההכתבות אשר כתבו התלמידים.

ד) ע"ד אופן חלוקת הכתות אפשר להסכים עם דעת המורה.

בטח ימלאו את הדרישה האמורה בסעיף ג'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח.ליבערמאן

קמח

מאדמו"ר, הנהלת הכתות

נדפסה באג"ק ח"י"ב ע' ריא.

ב"ה י"א שבט תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי' ר"מ דישיבת אחי-תמימים
אשר על יד מרכז ישיבות תומכי-תמימים יצ"ו

שלום וברכה!

א) הנני מחזיר לו את הפרטי-כלים בצירוף הערות אשר קבלתי ממזכירי
המיוחד לעניני הוראה בחנוך.

א. מהלך האספות.

1) הפרטי-כלים מעידים על רצינות האספות ועל שימת לבם של המורים שי'
למהלך הלמודים והחנוך בכלל ולהנהגתו של כל אחד [מ]התלמידים שי'
בפרט.

אספות כאלו עלולות לפענ"ד להביא בע"ה תועלת מרובה גם לתקון המצב
בישיבה, גם לשכלולם הפדגוגי של המורים ע"י המשא ומתן ההדדי
באספות.

2) אין כדאי לנהג, כבאספת יום ה' ויחי, שהמורים מקדימים להרציא ע"ד כל
השאלות המענינות אותם באריכות כזו, שאח"כ אינו נשאר זמן לדון על כל
אלו השאלות ולהחליט אדות פתרון.

יותר טוב להסתפק בקביעת סדר היום כללי, וכשידונו על כל אחת מהשאלות
האלו יביע כל הרוצה את דעתו בזה.

3) לבד הפרוטוקולים יש להנהיג ספר ההחלטות בדוגמא כזאת:

הנו' ... יום האספה ... תכן ההחלטה מתי הוציאו את ההחלטה לפועל

4) אם המורים לאנגלית מתקשים לכתוב את הפרוטוקולים מאספותיהם
בלשון הקדש, מוטב שיכתבום באידיש כדי שיהי' מובן יותר התוכן.

ב. פתרון השאלות.

5) קשה לחוות דעת ע"ד התלמידים הגרועים ביותר, ואשר תופסים מקום
חשוב בפרוטוקולים, טרם מכירים בהם או יודעים לכה"פ ע"פ השמועה או
מדו"ח בכתב אדות תכונתם וע"ד מעשיהם בפרטיות.

מהנכון לעשות רשימה מכל אלה התלמידים אשר הנהגתם הרעה עוברת
את הגבולים הרגילים בעולם הנערים שבגילם.

ואף שבימים אלה מוכרחים להזהר מאד מלגרש תלמידים טרם שיודעים שיעבר למוסד חנוך שני כשר, בכ"ז באם מפריעים הם במדה בלתי מצוי' את הלמודים והסדר, וביחוד כשמשיפיעים חלילה לרעה על חבריהם, יש לאחז גם באמצעים קשים, או בסמני רפואה הממהרים לרפא, גם אם מרים הם, או להרחיקם תומ"י מהטובים (ע"י שיפתחו עבורם מחלקה מיוחדת, או יגרשום לזמן קבוע או לגמרי).

אדות כל אחד מהתלמידים הגרועים הנ"ל יש להכין דו"ח מפורט (בכתב מיוחד לכל אחד מהם) ע"ד גילו, תכונתו, מעשיו הרעים וסבתם . . .

10) הנני להציע לקבוע מט"ו אדר א' עד פורים הבע"ל חודש של בחינות בכל למודי הקדש בכל הכתות. לבד המורה של הכתה ישתתפו בבחינת התלמידים גם ההנהלה ושאר המורים. כדי לזרז את התלמידים יפרסמו בתוכם ע"ד הבחינות (מבלי להודיע בדיוק את יום הבחינה).

גם להודיע לתלמידים אשר בתוצאות הבחינות תלוי הרבה מי ישאר באותה הכתה ומי יעבר לכתה גבוהה יותר (גם אם הכתה נשארת בידי אותו המורה נחשבת היא ליותר גבוהה כשמשינים את שם הכתה, כגון ב' במקום א').

הנסיין הראה שבחינות כאלו מביאות בעזה"י תועלת רבה.

11) צריכים להשתדל שלא יהי' הבדל גדול ביותר בגיל התלמידים שבאותן הכתות. לתכלית זו יש להקל לתלמידים הגדולים בשנים, אשר יעשו חיל בלימודם, לעבור למחלקות גבוהות יותר.

ע"כ ההערות.

ב) במענה על מכתבו מו' לחד"ז. 1) יודיע תוצאות ההשגחה ביום ג' העבר בקענדי סטארס . . .

ג) בדבר התלמידים הלא טובים והגנבים הנה: 1) בטח יש על כל תלמיד מהם כרטיס מיוחד שבו כתוב בפרטיות הנהגתו הרעה, וכן אופן לימודו. 2) ישלח כל זה למר חאדאקוב שי' לעיין בזה למען אשר ידע כל פרטי חסרונות הילד, ואז יודיע לו לשלוח אליו את התלמידים הללו, אחד אחד או שנים שנים כפי שימצא לנכון.

ד) ע"פ הצעת ידידי עוז מר חאדאקוב שי' הנני לפקוד בזה: כל תלמיד חדש ימסרו אותו למשך איזה זמן תחת השגחת תלמיד ירא שמים ובעל רוח אשר ישתדל בתבונה ובדעת להכיר היטב בתלמיד החדש, וע"פ הוראות ההנהלה יטהרו מההרגלים הבלתי רצויים, וילבישו לאט לאט בגדים נקיים ברוח הישיבה.

בראש וראשון לשים לב לדברים אלו:

1) שידע מצות ענט"י שחרית ויקיימנה כראוי.

2) שידע מצות ענט"י לאכילה ויקיימנה כראוי.

- (3) שידע ברכת אשר יצר, ברכות הנהנין.
- (4) שיברך ברכת השחר.
- (5) שיהי' לו ט"ק בשעור הראוי ומצויצת כהלכתה.
- (6) שיקרא ק"ש שעהמ"ט.
- (7) שישמר שבת כהלכתה.
- (8) שיזהר בעניית אמן ואיש"ר.
- (9) שישמע קרה"ת מעומד מתוך החומש.
- (10) שיגיהו התפילין שלו ולמדו להניחן כדין.

(ה) כל התלמידים שי' החדשים שבאו לכאן אחרי הבר מצוה ואין ידוע בבירור מצב התפילין שלהם אי' קנו אותם צריכים להגיה אותם.

(ו) בחפצי להנהיג קארטאטעקע מכל התלמידים שי' (שיהיו מונחים במשרדי הפרטי, לבד שיהי' במשרד תו"ת). והנני שולח לו בזה דוגמאות אחדות משאלות ומספרים שיצורפו מזמן לזמן, ובאשר כל דבר אחראי דורש עיון ושכלול הנני בזה לבקשו אשר יגביל שעה ויתדבר עם ידידי עוז מר חאדאקוב שי' וידידי מר מינדעל שי' אשר יבקרו היטב את הדוגמאות ואם צריכים איזה תקונים יתקנום וכשיגמרו את התקונים שימצאו לנכון אז יסדרם מר מינדעל שי' באיזה אופן להדפיסם כמו כמה שורות לכל שאלה, באיזה מקום אותיות גדולות ובאיזה אותיות קטנות וכדומה ועל פיו ידפיסום, וכמה במספר להדפיס ישערו בעצמם (גליון שאלות זה יודרש גם לאחי תמימים בנוארק, וואוסטער ופיטסבורג וגם בחדרי תורה).

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

קמט

מאדמו"ר, הוראות בדבר הישיבה

ב"ה, י"ב שבט תש"ג

ברוקלין

אל הנהלת א"ת אשר על יד מרכז ישיבות תו"ת יצ"ו

שלום וברכה!

במענה על המכתב מי"א לחד"ז:

(א) בדבר האי סקול הנה הצעה זו יכול לכלכל חתני הרב המנהל שליט"א ולהחליט בזה כפי דעתו בהאפשרות מצד ההוצאה, ואם ימצא שאין חלוק גדול בההוצאה בטח יסדר זה כראוי.

(ב) בדבר הקענדי של התלמידים שי' הנה בד"כ צריכים אפגעוואינען זיי מהמתיקות החומרי' ולהשפיע עליהם ולהרגילים במתיקות מוסרי' ובה בשעה

זכרון הרש"ז גורארי' קכא

אשר בני גילם מעבר לים גועים ברעב נהרגים ונשחטים הם ממלאים גרונם בממתקים.

ג) בדבר התלמידים הרעים צריכים לאחוז באמצעים תיכף ולא להניח להתפשט ח"ו.

ד) בדבר תלמידים שי' מביהמ"ד בתוך מחנכים ומדריכים הנה בשעת ועידת המנהל שליט"א עם ההנהלה צריכים להעלות שאלה זו על סדר היום, ובודאי ימצאו אפשרות איך לסדר הענין באופן אשר לא יקח זמן אצל המחנך וגם לו יהי' לתועלת.

ה) (בדבר 1) ט"ק הוא בד"כ לפני ב"מ. 2) ההוצאות בזה ומה גם הוצאות הגהת התפילין, הנה לא גריעי הוצאות אלו מהוצאות אכילה ושתי'.

ו) בדבר הקארטאטעקע הנה תחלת צריך מר מינדעל שי' להכינה ולשכללה בגודל האותיות והריוח בין שורה לשורה וכן בענין טיב הנייר ורק אח"כ יתנו להדפיס.

ז) בדבר השאלונים הוא דבר השייך להאפיס של הישיבה אשר שם צ"ל על כל תלמיד שאלון מפורט ויוסיפו בהם בכל עת הדרוש ורק כתבתי אשר גם אני חפץ שיהי' לי שאלון מפורט מכל תלמיד.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קכ

מהרש"ז, סגירת הישיבות בימי אידם

ב"ה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנה מר זעליג קרא אסיפה מהישיבות על יום ב' העבר משבוע זו. והוא אם לסגור הישיבות ח"ו על שבוע כפי רצון הסיטי מטעם מיעוט שמן שרפה להחם.

בעת קראו לא ידעתי כי יתייחס גם על ישיבות, וחשבתי כי הוא רק על הסקול דישיבות, ושלחתי הפרינציפיאל דאנגלית. וכשנתבר כי יתדבר גם אודות למודי קדש חשבתי כי כדאי אולי שנלך למען לעשות רעש שישיבות אחרות הקטנות (גם בדעת) לא יסגרו, כי באם נשתוק, אף שישיבות הגדולות לא יסגרו, ובפרט אנו, כי מוכרח להחם הדירות בלא"ה משום הבית דירה בלא ישיבה, וכן טען גם ישיבה רח"ב, אבל אם נהי' מן הצד הקטנות הנ"ל יסגרו. אבל לא הי' לי למי לשאול, הרש"ג הי' אז לא בביתו, טלפנתי לאיזה מן ההנהלה ונשאר ככה. ועתה נתקבל מכתב מהם, ושואלים דעת ישיבתנו אם נסגור, וכמובן שלא נסגור ח"ו, אבל רואה אני באם לשתוק יהי' ישיבות שיסגרו ח"ו, אולי יהי' מי שירעוש גם בלעדינו. ועתה הנני למסור

הדבר לכ"ק, אולי כדאי להתערב בהענין ולפעול שלא יסגרו הישיבות קטנות על שבוע מפעבוראר 1 עד פעבוראר 5.

שניאור זלמן גורארי'

הרש"ז גורארי' – בחצר 770 – בחורף תש"ג (אח"כ נבנה כאן ביהכנ"כ)

קנא

מאדמו"ר, הישיבה לא תיסגר

נדפסה באג"ק ח"ז ע' קכה.

ב"ה י"ח שבט תש"ג

ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי', הר"מ דישיבת א"ת יצ"ו

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אדות שאלת מר זעליג שי' בדבר סגירת הישיבות, הנה בטח כפי שכותב, יענו שישיבת אחי תמימים לא תסגר, ובהנוגע לשאר הישיבות אין אני יודע מי הוא שיתערב בזה, ותעשה כל אחת כרצונה ומאחר שאין הענין מתיחס לשיבתינו לא אתערב בזה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קנב

מאדמו"ר, הוראות בהדרכת התלמידים

נדפסה באג"ק ח"ז ע' קל.

ב"ה כ"ז שבט, תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי' ר"מ ומנהל ישיבת א"ת
אשר על יד תת"ל

שלום וברכה!

במענה על מכתביו:

(א) אודות התלמיד מר ... שי' הנני כותב לו אשר עכשו ישקוד בלימודו
ובהנהגה דיר"ש יותר מעד עכשו.

(ב) אודות הנסיעה למאנטרעאל על חתונת התלמיד התמים מר משה אלי⁵²
שי' בודאי, הנה מצד אהבת ריעים נכון הדבר, אבל לא אוכל להגיד מאומה
אם אפשר לו הדבר מצד עניני הלימוד, ובדבר זה צריך לשאול את המנהל
שליט"א כי לו הדיעה בכל עניני הישיבה.

(ג) אודות התלמיד מר ... שי' מוואוסטער הנני נהנה במאד מה שהוא מתמיד
גדול ומייגע עצמו על הלימוד, יחזק השי"ת את בריאותו ויתן לו פתיחת הלב
והתפתחות הכשרונות ויקבל דברי תורה ודא"ח. אמנם מה שהולך בכל יום
למקוה אינו נראה לי דרך זה מטעם כי כל יתר כו'. הנהגה פנימית צריכה
להיות בסדר והדרגה וכידוע מהצעטיל דהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע מקיץ תרנ"ט שאותן שהולכים בבגדים קצרים
וציציותיהן בולטות אין זה מהנהגה בדרכי הפנימי' וצריכים לתפור להם
בגדים כראוי שיקיימו הציווי דוראיתם אותו וזכרתם כהכוונה שבתורה ולא
[הו]ראיתם אותו לחוץ ואת הוזכרתם שוכחים, והתלמיד הזה צריך הדרכה
והשי"ת יצליח לו.

(ד) אודות התלמידים ... יחיו נהייתי לשמוע כי ת"ל עזבו את הרגילות הרעה,
וכפי שכותב עשו תשובה, ועם זה בטח משגיחים עליהם בעינא פקיחא, ולפי
שהתחילו להניח תפילין הנני מברכם בברכת מז"ט, והשי"ת יחוס וירחם
עליהם וישקדו בלימוד וביר"ש ויהיו יראי אלקים.

(ה) אודות שילוח תלמידים הצריכים תקון למר חאדאקוב שי', בטח בקשוהו
שיכתוב חו"ד איך ובמה אפשר לתקנם.

הנני מתענין לדעת:

⁵² גערליצקי.

- (1) אם אצל כל התלמידים שי' נשמר הסדר להודיע מהוצאותיהם ואם ההנהלה מתעניינת לחזק הדבר ומה עשו לאלו שלא קיימו.
- (2) אם שומרים הסדר של לימוד תנ"ך ושו"ע.
- (3) אם היו בחינות בזה.
- (4) מי המה המצטיינים ומי המתרשלים בזה, ומה עשו בנוגע למתרשלים.
- (5) באיזה קאפיטל תנ"ך ובאיזה סימן שו"ע עומדים היום יום ג' כז שבט.
- (6) לעשות רשימה - מהמתאחרים - בטעם איחורם.
- (7) אם מנהלי הדארמיטאריס רושמים את המאורעות בחדריהם ואם הממונה הכללי מתענין לשים עין על השובבים.
- (8) אם בחדרי השינה יש נר בעת השינה ובאם לאו צריכים לסדר נר קטן שלא יהי' חשך גמור בחדר ושאורו לא יהי' נראה מבחוץ.
- (9) צריכים לסדר הנהגה של דרך ארץ נימוסי בין ראשי הישיבות, כאשר אחד פונה לחברו לקרא אותו בתואר הרב, ולדבר בלשון אתם, וגם שלא בפניו יקרא האחד את משנהו בתואר הרב, ובדבור [א]ל התלמידים לקרא אותו בשם הראש ישיבה הרב כו'. גם את המורים בלימודי חול יקראו בתואר המורה מר פלוני, כן להזהיר להמורים שיהיו נזהרים בכבוד הרמי"ם ולקראם בתואר הרב או הר"מ.
- (10) שלחתי להנהלה:
- א) תכנית לימודים במוסדות חדרי תורה ובישיבת אחי תמימים, מסודר ללימוד של שמונה שנים ובטח ימצאו בו תועלת.
- ב) דוגמא לספר הביקור במוסדות הנ"ל מה שיקל על המבקר מטעם ההנהלה כמו ידידי עוז הרב הרי"ד שי' אושפאל לרשום את כל הדרוש לו בשביל הרצאה מפורטת.
- בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ליבערמאן

קנג

מהרש"ז, תלמיד שצריך להרשם לעבודת הצבא

ב"ה, עש"ק י"ד אד"ש תשג"ה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

יש לי תלמיד מעיר האריסבורג שביום ה' הבעל יעשה לו ח"י שנה שצריך אז להרשם לעבדה"צ. והשאלה באיזה עיר ירשם, פה או בעירו. יש טעם שירשם פה, יען הוא בכלל צריך לרחמים, יען שלומד בישיבתינו רק ממחרת יוהכ"פ, ובעירו מכירים אותו ללא תלמיד ישיבה מכבר. והעורך [דיון] העכט

זכרון הרש"ז גורארי' קכה

אומר שלדעתו ירשם בעירו יען בעיר קטן שלא מצוים כ"כ תלמידי ישיבות מקילים הרבה יותר. וע"כ שואל מכ"ק באיזה מקום ירשם.

שמו יעקב סמיט.

הת' הוא בעל כרונות נעלים מאד. נתקבל לשיבתנו כנ"ל ביום עש"ק אחר יוכ"פ, וכמובן שלא ידע כלום ונתקבל לכתו' קטנות, והוכרתי לקבלו לכת שלי למען יפטר מעבוה"צ. אבל ער גייט מיט עם השאר מצד כשרונותיו הנעלים וגם הוא יר"ש גדול לפ"ע.

שניאור זלמן גורארי'

קנד

מהרש"ז, תוכנית לתלמידים הנוסעים לביתם לחה"פ

ב"ה, יום ט"ז אד"ב

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בדבר פקודת כ"ק לעשות פראגראם אודות התלמידים שנוסעים על חה"פ הביתה, ופקד להראות הפראגראם בתחלה לכ"ק, הנני למלאות.

(א) שביום ג' הבע"ל כמעט. יופסק הלמוד הגמרא בחדש ויותר חזרה. לא מכל הזמן כ"א מפרק האחרון למען שזאת ידעו ברור לפ"ע.

וקודם חה"פ בערך שבוע מקודם, יהי' בחינה (בתור יוצא מן הכלל לבד הבחנות תמידית) גדולה, באסיפת כל הרמ"ם.

ואז גם לחלק פרס להמצטיינים

ובזה ישנם סברות שונות איזה פרסים יהי' או מספרים, או דבר התלוי כמו מגן דוד עם דברים משיבה, וישנם חששות בהפרסים מגאוה וקנאה. ועכ"פ מה יהי' הפרסים צריך עוד ישוב הדעת, אבל הכלל שיהי' פרסים.

(ב) ללמוד עם התלמידים כולם דיני חה"פ, וספירה, וטל ותן ברכה, הגדה, פשעטיל נקל. כמובן לא לכולם שוים, לכל הכתות כ"א כ"א לפ"ע.

להתלמידים הגדולים מכת שלי יחזרו מאמר בע"פ שיוכלו לחזור בעירם.

(ג) לתן להם עבודה בלמוד מה ללמוד בעירם. ובזה לע"ע הכלל ליתן. ומה, ישנם ספיקות. ונעבוד ב"ה במשך הזמן, כי למוד הגמרא לא יועיל הציווי בזה וצריך לחפש אחרי מה שיקיימו. ולע"ע רק ההחלט ליתן עבודה.

(ד) לדבר עמהם אודות הנהגה נימוסית בעירם ולבאר להם כי בזה תלוי קדוש השם.

(ה) אודות התעמולה לבחור ועד מבחורי בהמ"ד שיכינו להם בזה כי בזה יותר טוב שיהי' לא מהרמ"ם לפ"ד.

הערה, בעיר שיהי' איזה מתלמידים יחד, למסור להגדול שבהם השגחה על הקטנים ממנו.

כ"ז בדרך הצעה ואחשוב כי אקבל מענה מכ"ק, בהסכם.

שניאור זלמן גורארי'

קנה

מאדמו"ר, אישור התוכנית

נדפסה באג"ק ח"ז ע' קצח.

ב"ה כ"ה אדר שני תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז לחד"ז על הפראגראם בכללותה הנני מסכים. הפרסים לדעתי צ"ל ספרים ובשאר הפרטים בטח יתיישבו היטב, והעיקר שיהי' הכל מסודר וכל תלמיד יהי' לו איזה ענין מה להביא לביתו לתפארת ההורים בביתם ובבית הכנסת שיוכלו לראות את ההבדל בין תלמיד אחי תמימים לתלמידי ישיבות אחרות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קנו

מאדמו"ר, לא להתרגש ממצב הישיבה עד שישוב לאיתנו

ב"ה, כ"ט ניסן תש"ג

ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות חלישות בריאותו, יעשה כפי הדרוש להרפואה ויזהר בזהירות הראוי' ובכלל זה להיות במנוחה, והשי"ת ישלח לו רפואה ויתרפא במהרה.

ישלח השי"ת רפואה לזוגתו תחי' וישמור את בנם שי' מכל נז"מ ויגדלוהו לתורה חופה ומעש"ט בתוך הרחבה בגו"ר.

אודות עניני הישיבה, ראשית כל ירגיע את עצמו ויהי' במנוחה גמורה כי אין כלל ממה להתרגש, רק צל הרים נדמה לו כהרים ובאמת אין אפילו צל ... והשי"ת יעזר לכם להעמיד תלמידים יראי אלקים ולמדנים, זהו ראשית, ושנית הנה לא הי' לו לכתוב בעת חלישותו, וימעט בקריאה ובכתיבה ככל

זכרון הרש"ז גורארי' קכז

האפשרי, עד אשר בעזה"י יתרפא וישוב לאיתנו ביתר שאת ויחזור לעבודתו ויעבוד מתוך שמחה ונועם בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קנז

מאדמו"ר, להודיע מיחס התלמידים והר"מים

ב"ה, י"ט אייר תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי' ר"מ ומנהל מכינות אחי תמימים אשר ע"י מרכז ישיבות תת"ל

שלום וברכה!

בבקשה להודיעני אם נשמרים כל עניני סדרי ההנהגה ביחס אל התלמידים שי' וכן אל הרמ"ם והמורים יחיו, שהתנהגו בזמן העבר, יואיל לעיין כסדרן דבר דבר על אופן ויודיעני.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קנח

מאדמו"ר, פטור התלמיד מעבודת הצבא

ב"ה, כ"ה אייר תש"ג

ברוקלין

ידידי עוז הרב ו"ח אי"א מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות התלמיד מר יעקב שי' סמיטט, ת"ל אשר הכירו את האמת באשר הוא, וצריך לעוררו להוסיף לשקוד בלימוד והנהגה של יר"ש, והשי"ת יעזר לו שיהי' יר"ש חסיד ולמדן.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קנט

מהרש"ז, פתיחת ישיבת קיץ

ב"ה, מוצש"ק במדבר [תש"ג?]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

קשה לי להרבות לכ"ק במכתבים כי אולי הנני מטריח יותר מדאי. אבל עתה נולדה לי הצעה שלדעתי טובה היא במאד. וא"א לי לא להציע זאת לכ"ק.

הנה היות שהרבה קושיות עומדות עתה בזמן הקיץ, שהרבה כבר כתבתי, מפני זמן החופש. שבכל הישיבות דפה בזמן הקיץ הרבה זמן פנוי נותנים לתלמידים ואצלינו אין שייך זאת, שמשו"ז התלמידים חפצים לנסוע הביתה, וגם התלמידים דפה אם שומעים שיהי' מוגדרים הרבה זמן בקיץ הם בונטאוען⁵³ זיך. וכבר כתבתי כי מתירא אנכי מהקיץ. וגם מפני כיווץ המקום לדוגמא בכת הרב אושפאל יותר משלשים תל" כ"י והמקום צר מאד והחום נורא ואין להאשים להתלמידים כ"כ, וליתן להם יותר זמן על שיחוק באל, שהוא אצלם ענין של הכרח לפי השגתם, ג"כ אין מקום מוכשר. ועלה בדעתי הצעה.

שעל זמן הקיץ, עד מצוא בנין טוב, לשכור דירה בדאטשע, דירה גדולה, ולהביא לשם הכתות עם הרמיי"ם שלהם, וללמוד שם כל הקיץ, לא בתור קעמף, שהוא ענין מנוחה, כ"א פשוט לשכור דירה וללמוד שם. ההוצאה לא יעלה יותר מכמו כאן, לבד שכירת הדירה ועוד מעט הוצאה ולא יותר, והמבשלת וכל הפקידים הגשמיים והרוחניים של הכתות יובאו לשם. ובמילא יהי' כל התלמידים גם מפה כל הזמן תחת השגחה ולא יוצרך ליתן להם זמן חופש באמצע הקיץ וכל החסרונות ימלאו. ואם נצרוך למצוא עצה בעד כל התלמידים שלא יתקלקלו בזמן החופש ויהיו מושגחים כדבעי לפ"ד הוא העצה היותר נכונה. ומה גם כי לא יוצרך יותר הוצאות ויהי' קדוש השם. הצעתי היא בעד הכתות ששייכים לי, ואולי הוא הצעה גם בעד תלמידי הבהמ"ד, ואם יסכים כ"ק תיכף נגיש לעבודה למצוא הדירה ולהודיע לכל התלמידים שלא יסעו לקעמפס.

שניאור זלמן גורארי'

ק

מאדמו"ר, תעמולת הילדים הפליטים⁵⁴

ב"ה, י"א מנ"א תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

הצעתי נכונה ובדעתי לחכות בזה עד אשר אקבל המענות מהרבנים שי' אשר אחדים כבר ענו בסגנון כעין זה, ויענה הוא על המכתב, על הכרטיס לתשובה שנשלחה לו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

⁵³ מתמרדים.

⁵⁴ ראה אג"ק ח"ז ע' שסז ואילך.

קסא

מאדמו"ר, צריך לעזור

ב"ה ג' אלול תש"ג

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו;

בודאי צריך לעזור כפי יכולתו, וצריך לפעול בעצמו או בעזרת ידי"ע כ"ק חותנו הרה"צ שליט"א, אשר עזרתו תהי' חמשים שקל. והשי"ת יעזר לו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליברמאן**קסב**

מהמזכירות, הזמנה לאספה אצל אדמו"ר

ב"ה ג' מרחשון ה'תש"ד

ברוקלין נ.י.

שלום וברכה!

בהתאם להבטחתו בשמחת תורה לסייע בעבודת החנוך, נא לבא לאספה אשר תתקיים אי"ה ביום ד' ה' מרחשון, ב-9 שעות בערב, בחדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מזכיר

ח. ליברמאן**קסג**

מאדמו"ר, ברכה לתספורת הבן

ב"ה, כ"ב טבת תש"ד

ברוקלין

ידידי עוז הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המודיע מבשורת חגיגת התספורת של בנם שי' בהתחלת החנוך למז"ט, הנני מברכם בברכת מז"ט. יחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות זוגתו תחי' ואת בריאות בנם שי' ויגדלוהו לתורה חופה ומעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה בגשם וברוח. וימלא השי"ת את ימי הריונה של זוגתו תחי' ותהי' הלידה בעתה ובזמנה בנקל כשורה ולד חיא וקימא.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

קסד

מאדמו"ר, ביעור ספרי הכופרים מבית הספר

נדפסה באג"ק ח"ח ע' קסט.

ב"ה כ"ג שבט תש"ד

ברוקלין

אל הרב מוהרש"ז שי' גורארי'

שלום וברכה!

מאז בערתי את טומאת ספרי רובינשטיין - מבית הספר לא שמעתי עד כה באיזה ספרים משתמשים ובקשתי אז אשר יודיעוני מזה. ואתפלא על קלות הדעת שנוהגים בהוראותי בהנוגע אל החינוך וההדרכה. כן בחפצי לדעת באיזה ספרים משתמשים חתלמידים שי' לישיבת אחי תמימים הלומדים בהאי סקול דישיבת רח"ב.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קסה

מהרש"ז, דרך חיים בקופיר

לענין הלימוד בדרך חיים ראה לעיל אגרת ה.

ב"ה [שלהי שבט תש"ד]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

כאשר שיודע אני כי יהי' לכ"ק נח"ר מזה הנני מודיע כי ת"ל נראה בהת' ... שינוי לטוב ביר"ש. כה יוסיף השי"ת על להבא.

הנני רוצה לעשות קופיר ע"י הת' זלמן נ"י שעכטער שעוסק בזה, מעשר קפיטליך הראשונים מדרך חיים, כי הנני לפעמים לומד עם תלמידי בזה בליל ה'. וכאשר מכבר חפצתי להדפיס ולא הסכים כ"ק ואמר שלא אדפיס, עדי יהי' ההוספות והקיצורים, ע"כ שואל רשות על קופיר 50 עקזעמפליארין.

שניאור זלמן גורארי'

קסו

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה, כט שבט תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

זכרון הרש"ז גורארי' קלא

(א) יודיע לי מה מהותו של התלמיד ... ואיך היא הנהגתו ומצב שקידתו בלימוד.

(ב) אם נחוץ לו עשרה פרקים מספר דרך החיים יכול להעתיקם בקופיר.

(ג) נהייתי לשמוע כי הוטב מצבו הרוחני של התלמיד ..., יעזור לו השי"ת בלימוד ובהנהגה דיר"ש.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קסז

מאדמו"ר, ביעור ספרי הכופרים מבית הספר

נדפסה באג"ק ח"ח ע' רז.

ב"ה י' אדר תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

בדבר התלמיד מר ... השי"ת ישלח לו רפואה ויחזקהו בגשמיות וברוחניות שיוכל לשקוד בתורה ביראת שמים.

נהייתי לשמוע כי הרה"ג הוטנר שליט"א ביער את הטומאה מבית הספר, וזהו הוראה על יר"ש פנימית, והשי"ת יצליח לו להעמיד תלמידים יראי אלקים באמת, והשי"ת יזכנו להרים קרן ישראל ע"י תלמידי הישיבות שיצליחו בעבודתם הקדושה להאיר את בתי בני ישראל באור תורה ומצוה ולטהר את רחוב היהודים מכל שמץ טומאה אשר שרצו הכופרים המסיתים והמדיחים למיניהם - ירחם השי"ת על נשמותיהם ותתגלה בהם נקודת היהדות.

כידוע בשם הוד כ"ק רבינו הזקן נ"ע שאמר בלשונו הקדוש, מען בעדארף מקלל זיין את גופות הכופרים וואס זיי דערלאזען ניט דעם גילוי נקודת היהדות און די שכל ומדות זייערע וואס זיי דערלאזען ניט דעם גילוי נקודת היהדות וואס איז יחידה שבנפש וואס עם איז אויך פאראן בא אלע פושעים, הן בגופם והן בנשמתם, וואס אויף דעם האט דער זיידע - מורנו הבעש"ט נ"ע - געזאגט דעם פירוש אויף דעם מאמר אע"פ שחטא ישראל הוא א איד האט זיך קיינמאל ניט געשמדט און א גוי האט זיך קיינמאל ניט מגייר געווען, דער וואס האט זיך געשמדט איז לכתחילה געווען א גוי ער האט ניט געהאט קיין יחידה, דער וואס האט זיך מגייר געווען איז לכתחילה געווען א איד, ער האט געהאט די יחידה שבנפש, השי"ת בעדארף נאר מסבב זיין עס זאל אראפגענומען ווערן די העלמות וואס פארדעקען אויף דער נקודה און די התגלות פון דער נקודת היהדות מאכט פון א רשע גמור א צדיק.

מה טוב יהי' בהגלות נגלות בהכופרים נקודת היהדות ויתעוררו בתשובה אמיתית, ומה נהדר יהי' המחזה כשיתהפכו הרשעים לצדיקים, אמנם עד אשר הרוח ממרום יעורר את נקודת יהדותם צריכים לבער את כל כתביהם וספריהם מבתי הספר של היראים, ודבר טוב הי' עושה הרה"ג הוטנער להשפיע על בני גילו מנהלי הישיבות הכשרות לבער את ספרי הכופרים מגבולם.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קסח

מאדמו"ר, לקיים ציווי הרופא

ב"ה י"ב אדר תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות בריאותו צריך לקיים כפי ציווי הרופא, וכשיגיע המועד צריך להיות אצל הרופא. והשי"ת ישלח לו רפואה.

ובדבר עניני פרנסתו יעזור לו השי"ת.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליברמאן

קסט

מאדמו"ר, בחינות התלמידים

ב"ה, ט' ניסן תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו על אודות הבחינות, נהייתי לשמוע כי עלו יפה חוץ מכתה אחת - יואיל להודיעני איזה כתה היא - כן יואיל להודיעני מה הי', איך עלתה הבחינה של התלמיד ... שי'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קע

מאדמו"ר, עסק הדפסת ספרים

ב"ה, כ"ה ניסן תש"ד

ברוקלין

ידי"ע וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו דבר הדפסת ספרים, הנה כללות ההצעה, אם הדבר יסודר בסדר השתתפות טובה שתהי' בעזה"י כלי לפרנסה, נכונה היא.

ת"ל אשר זוגתו תחי' מרגשת בטוב וימלא השי"ת את ימי הריונה ותהי' הלידה בעתה ובזמנה בנקל כשורה ולד חיא וקימא וישלח השי"ת רפואה לבנם שי' ויגדלוהו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה בגו"ר.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

קעא

מאדמו"ר, עסק האתרוגים

ב"ה, ג' אייר תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אודות מסחר האתרוגים, יתיישב היטב אם כדאי. ואודות ההפסד, נכון כפי שאמר לו ידי"ע כבוד חותנו הרה"צ שליט"א.

אודות עבודה פרטית לכשאתיישב בזה אודיעו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קעב

מאדמו"ר, ביעור ספרי הכופרים מהשיבות

נדפסה באג"ק ח"ח ע' רפב.

ב"ה ח' אייר תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

תודה בעד הידיעה, וידידי שי' הי' צריך לפעול על הרה"ג הוטנער שליט"א אשר מצד היראת שמים פנימית שלו לא הי' צריך לשקוט ולנוח עד אשר במועצות דעת וחכמה בתעמולה רבה בהתקוף דיראת שמים ובזכות ההתעסקות בתורה, לפעול על הישיבות תורה ודעת תפארת ירושלים ור"ש קלוגר להשליך את ספרי הלימוד של מינות וכפירה גלוי' וללמוד מספרים קדושים, והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קעג

מאדמו"ר, הטבת בריאות התלמיד

ב"ה, ד' תמוז תש"ד

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו;

ת"ל עבור הטבת מצב בריאות התלמיד שי', ולכתחילה לא טוב עשו מה שלא נתנו זמן להתחזק ממחלתו, והשי"ת ישלח לו רפואה וישקוד ויצליח בלימוד וביר"ש.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קעד

מהרש"ז, עומס העבודה בישיבה, והכנסת הבן לחדר

ב"ה, יום ד' תצא [יא אלול תש"ד]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף שהוא ענין של ישיבה. מ"מ לדעתי מצאתי לנחוץ לכתוב מזה גם לכ"ק.

היות שת"ל ישיבתנו נתגדלה ועל הזמן הבעל כפה"נ יהי' י"א כתות באחי-תמימים דפה. ומפוזרים בערך ח' מקומות, א"א לי על להבא ללמוד עם התלמידים ובאותו הזמן להשגיח ולסדר עניני שארי הכתות. ואף שיש לי זמן פנוי ביום אבל שני הענינים הנ"ל בזמן אחד הם. ואחד על שני הענינים א"א להיות. במצב ההוא שהלמודים בהרבה מקומות והרמי"ם הם חדשים שצריך לעבוד עם כאו"א,

וע"כ שלחתי עתה מכתב למנהל מרכז ישיבות תו"ת חד[ב]נ"ה הרש"ג שליט"א. כי לא אוכל להיות על להבא על שני המשרות. וכמובן שלא אעזוב

זכרון הרש"ז גורארי' קלה

עתה בהתחלת הזמן באמצע, ואי"ה אנהל עד אחר חה"ס הבע"ל, אבל יותר א"א לי. כי פשוט חסר בשני המקומות. וגם גורם לי חולאת בגופי, ואיני רואה דרך אחר לפני, כ"א שאשאר רק מלמד על כת שלי בלי שום אחריות משארי הכתות.

עוד אשאל מכ"ק אודות בננו יצחק מאיר שי'... כאשר עתה נפתחה כת בישיבתנו התחלת עברי אם להכניסו, בח"י טבת יעשה לו לאריו"ש ד' שנים. אם עוד לא צעיר הוא.

הנה עד עתה מעת הולדת בתנו תי', הי' לי מבשלת עוזרת שחותני שליט"א שלם בעדה, ועתה הלכה, וזוגתי תי' עמוסה בעבודה הביתית עם ילדי'. ואם הי' הולך לחצי יום ללמוד הי' בנקל עבודה. והוא ת"ל חריף במוחו ומדבר בשפה ברורה יותר הרבה משנותיו אם כדאי לשלחו לישיבה

שניאור זלמן גורארי'

קעה

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה ט"ו אלול תש"ד

ברוקלין

לידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"א לחד"ז ... על אודות בנם שי' צריכים להכניסו להישיבה בשעטומו"צ, ותגדלוהו ואת בתם תחי' לתורה חופה ומעש"ט מתוך הבריות הנכונה ונח"ר בגו"ר, והנני מברכם בברכת כוח"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קעו

מהרש"ז, מצב הלימודים בישיבה

ב"ה, כ"ז אלול תש"ד

כ"ק אדמו"ר שליט"א

לא חפצתי בזמן האחרון לבוא בדברים שבכתב לפני כ"ק בעיני הישיבה... אבל ראיתי שפעם מוכרח לגלות הדבר כמו שהוא לפני כ"ק וא"א בלא זה. והנני כותב מה שלפ"ד.

א) תנאי המקום בישיבתנו הוא גורם רע לדברים עקרים. בזה הזמן אשר לכל הישיבות הי' מקודם להם בנינים, ובמשך זה הזמן (שיש מעות בעולם ולהישיבות יש הרבה מעות) נתגדלו הבנינים והוטבו, לנו אין מקום מתאים כלל ללמוד, וכ"ש לביה"ת שהוא באופן היותר גרוע האי נקיון וכה"ג. וכן בתי

לינה. כ"ז שובר הדיסציפלין, שובר הרצון של התלמידים לבוא והבאים אין שבעים רצון.

(ב) ... הפראגראם של ישיבתנו הוא קשה עבור התלמידים. היינו מה שצריכים ללמוד כל היום אף בערב. ומה שאנו רוצים שכל הזמן יהיו תחת השגחתנו.

מצד החינוך (לבד הלימוד) מוכרח שהתלמידים ילמדו גם בערב, ויהי' תחת הדיסציפלין של הישיבה כל הזמן, אבל בעת שלכל הישיבות אין סדר זה, מובן שמכתות הקטנות יחסרו תלמידים מעט בכל שנה, כי מכתות הגדולות כבר יש להם רוח שלנו אבל הקטנים אצלם הוא עול חנם. ומוכרח שמעט יחסרו. והחסרים הם רק מכתות הקטנות.

אבל האמת שאחרי זה. לו הי' לכ"ק מגלים כל המצב הטוב הי' לכ"ק הרבה נחת ג"כ. מאד.

(א) התלמידים שלנו בלימוד בכלל ובגמרא בפרט מתעלים במשך זמן קצר הרבה בערך מכמו בכל הישיבות. לפעמים בזמן בחלק חמישי מתעלים מה שבכל הישיבות הי' צריכים ע"ז חמש פעמים ככה...

(ב) התלמידים שלנו מתעלים ביר"ש באופן מופלא, אלו שיוצאים מאחי-התמימים דפה למתיבתא, נכנסים בני למוד לפ"ע, ובעלי יר"ש, היינו שיוצאים לפ"ע כלים נגמרים. והאבות מתפללים איך נעשה זה מבניהם. ניט נאר אפגינארט נאר באמת טייערע אינגלעך. קענען לערנען אדורך גידורנגין מיט יר"ש. און אויף ארויס גיבין פארטיגע סחורה מוז זיין אפפאלעכץ.

(ג) ת"ל במשך שנה העברה נתעלה הרבה המחלקות דאחי-התמימים דפה, און די תלמידים האבין אסאך אויפגיטאן.

קעז

מהרש"ז, עסק עשיית טליתים, והכרח בנין לישיבה

האגרת נכתבה אחרי שכ"ק אדמו"ר קם מחליו, כמסופר באג"ק ח"ח ע' תנ.

הבנין הנזכר כאן, הוא הבנין ברחוב בעדפארד, אשר נקנה בשנת תש"ד, שופץ במשך שנת תש"ה, ונכנסו אליו תלמידי הישיבה באמצע הקיץ, כמסופר בתולדות חב"ד בארה"ב פל"ט.

ב"ה, ה' טבת תש"ה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל עבור חסדו הגדול שעשה עמנו שזכינו שנוכל לכתוב לכ"ק. כה יוסיף השי"ת חסדו שיתן לכ"ק אדמו"ר שליט"א כחות חדשים שיוכל להמשיך עבודתו הקדושה. ונזכה לכנס להיכל כ"ק פנימה על יחידות. ויובילנו בקרוב לקראת משיח צדקינו. בב"א...

גיסי הרב גארטענהויז הציע לי לעשות עמו שותפות בעשיית טליתים של צמר ומשי, היינו כי כעת הוא דבר אינו נמצא מצד קושי בהשגת צמר ומשי לעבוד, וההצעה ההיא להשיג רשיון מהמשלה לעבוד זאת ולהשיג פאריריטי, הנקרא רשיון להשגת דברים שאינו בנמצא לסתם עבודה, וחושבים לעשות זאת בתור בקשה (מאיזה ארגון רבנים שצריכים זאת לטליתים יען הוא דבר שבקדושה) להממשלה, ואם תתן רשיון הנ"ל כפי השמועה הוא דבר של פרנסה ולא [א]בוד זמן רב כ"א זמן מועט. באופן שלא יזיק לעבודתי בישיבה. והתדברתי עם הלאיער העכט ואומר שיש לו מכירות בהאמט שבברוקלין ע"ז ויוכל לילך לבקש. וגיסי עוסק כעת בהשגת מקום לעבוד.

ואשאל דעת כ"ק אם הוא דבר למעני ואם אעסוק בזה. ואם כ"ק יסכים לי אזי אשאל אי"ה עוד הפעם אודות פרטי הענינים בזה.

יש לי עג"נ רב בעבודתי בישיבה מזה שאין עוד הבנין, כי אין מקום מוכשר כלל הן בביה"ת והן בחדרי הלמוד והן ללמוד האנגלית, הפיזור נורא א"א להעמיד סדר מסודר. והנפילת הרוח בהתלמידים וההורים והמלמדים, בראותי כל עיר על תילה בנוי בכל הישיבות דפה שהסתדרו בסדר מקום גשמי טוב ומרווח ואצלינו בפה כן. וא"א לי לתקן הקלקולים במצה ההוה. ומשו"ז הוא העדר בנין הישיבה. השי"ת יעזור לנו מקום ראוי בקרוב.

שניאור זלמן גורארי'

קעח

מאדמו"ר, הפצת ספרי המל"ח

ב"ה, ח' טבת תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בטח דבר עמו חתני הרה"ג הרמ"מ שליט"א ש"ס אודות עבודת תעמולה בהפצת הדברי דפוס וכו', כמובן בזמן הפנוי מעבודתו הק' בהישיבה בכל ההתחייבות שלו, שדבר זה קודם במעלה ובענין מכמו הצעת המסחרית של גיסו שי', ואם אחר כל זה לא יקח העסק זמן מעבודות הנ"ל נכון הדבר. והשי"ת ישלח רפואה לבנם שי' ויחזק את בריאותו ואת בריאות זוגתו תחי' ואת בריאות בתם תחי' ויגדלו לתורה חופה ומעשים טובים מתוך הצלחה בעבודתו ומתוך פרנסה בהרחבה באהלה של תורה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קעט

מהרש"ז, פרטי ההצעה

ב"ה, יום י"ב טבת [תש"ה]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנה הרממ"ש שליט"א הציע לי היום לפועל עבודת התעמולה של הפצת דברי דפוס, שאעבוד 3 שעות ביום (כמובן בזמן הפנוי לי מעבודתי בישיבה שמשך זמן זה יש לי), והנה גם אני מכבר הצעתי לו שאחפוץ לעבוד אצלו בזמן הנ"ל. אבל הצעתי היתה בדבר שיש לי יותר חוש והוא עבודה בהסתדרות בתי תלמוד לנערות "בית רבקה" והוא דבר רוחני. אבל העבודה זאת אין לי המשכה לזה.

א' כי הוא ענין לא רוחני ואם לעבוד בענינים גשמיים הלא אז ישנם דברים במילי דעלמא שמביאים ריוח יותר ואיני א מענטש ביי יענעם.

ב' כי מסופקני אם אפעול בזה היינו אויב איך ועל אויפטאהן יותר עוד מהשכירות. ואף שדברתי והתניתי שעל ג' שבועות הראשונים אהי' רק בתור פראבע אבל חוששני לכנוס בדבר שאיני יודע אם אפעול.

ג' השכירות במוסד זה א"א לי ליקח (אף לפ"ע השכירות בישיבה) הרבה, כי המוסד הוא עני. ואדרבה בזמן האחרון לקחתי הוספה בהישיבה שאם אעבוד במוסד זה לא אוכל ליקח הן מצד הישיבה וגם מצדי, ועיקר החשש אצלי כי הנני זר מזה אולי לא אפעול, והוא ענין לא רוחני. וע"כ הנני שואל מה מצוה כ"ק לי בזה.

שניאור זלמן גורארי'

קפ

מאדמו"ר, הפצת ספרי המל"ח

נדפסה באג"ק ח"ח ע' תקט.

ב"ה ט"ז טבת תש"ה ברוקלין

ידי"ע וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, העבודה בהפצת דברי דפוס לא רק המאמרים והשיחות אלא גם ספרי הלימוד והסיפורים וכו' בשפת המדינה הם באמת לאמיתו דבר גדול ונשגב מאד, והיא הצדקה נפשית האמיתית, שעל כגון דא אומר רבינו נ"ע שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, וברור לי שכאשר יכניס עצמו - מובן אך ורק בזמן הפנוי מהישיבה - הנה יפעול בעזה"י גדולות ויצליח בעבודה זו ויהי' לו בזה עונג גדול, ויתן אל לבו את הזכות הגדול ויעזר השי"ת לו ולב"ב יחיו בהדרוש להם בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קפא

מהרש"ז, התחלת העבודה בהנ"ל, בריאותו וניירות האזרחות

ב"ה, יום ה' שמות [י"ז טבת תש"ה]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל עבור חסדו שזכני לראות אתמול פני כ"ק. יעזור השי"ת לכ"ק בריאות הגוף בשלימות, ויוכל להמשיך עבודתו הקדושה, בלי שום העלמות והסתרים.

ביום ב' שבוע זאת התחלתי עבודתי בעהשי"ת בעניני דפוס, בהפצתם. והנני לבקש מכ"ק ברכתו הקדושה שאצליח במלאכתי כי לע"ע הנני ממשש רק ועוד אין פרי. והנני בטוח כפי אשר כ"ק כתב כי אצליח אי"ה רק אבקש ברכתו.

להרש"ג שליט"א עוד לא הודעתי כי כפי המד[נ]בר ג' שבועות הראשונות בתור פראבע הוא. ואח"כ אחשוב כי הנני מוכרח להודיע, ובפרט כי ההוספה שלקחתי הוא בשביל כי איני עובד בדברים אחרים ומוכרח לי פרנסה וא"כ הוא גנבה. אבל מעבודתי בישיבה לא יגרע משו"ז. והנני להודיע זאת מטעם שלא יהי' אח"כ עג"נ.

הנני בטוח בדברי כ"ק בענין בריאת הגוף שלי שלא אלך לבית החולים. ואיני שואל יותר בזה. והנני בטוח כי יעזור לי השי"ת בלא זה. אבל שאלתי אם בכלל לילך לרופא שלי מהכליות לשאל מעדיצין, כי אחשוב ליקח מה שנתן לי כל הזמן, ולא לילך יותר אליו, כי ישאל מפני מה איני שומע אליו לכנוס לבדיקה וזאת לא אעשה בל"נ כנ"ל, או לילך ולאמר שזה אין ביכולתי מפני סיבות שונות ולבקש רפואות.

בכלל איני מרגיש ב"ה עתה שום כאב, וגם הוא אמר שאינו מוצא שינוי מאז...

וכן הנני להציע אולי יש לכ"ק עבודה רוחניות עבור גיסי שי', אבל לא ע"י הרש"ג שליט"א וג"כ שלא בידיעתו. כונתי לא בשביל השכירות כ"א מצד טובתו הרוחניות ולקשרו לעבודתינו, ועוד.

שניאור זלמן גורארי'

ת"ל הנני משיג ביאנוואר 16 הניירות לאזרחית וכבר הייתי בבית המשפט על נסיון וגמרתי בטוב.

הנ"ל

קפב

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה, כ"ב טבת תש"ה

ברוקלין

ידי"ע וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, נהניתי מזה שהתחיל בעבודה ובטח הנה הכל מסודר אצלו⁵⁵, והשי"ת יצליח לו בגו"ר.

אדות חיזוק בריאותו הנה שמירת הסדר ולקיחת המעדיצין בודאי צריכים, כן לבקר את הרופא התמידי שלו לקיים ורפא ירפא בתור עשיית כלי לרפואה שלמה, והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזק את בריאות זוגתו וילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ומתוך הצלחה בעבודותיו...

אודות ידידי גיסו מר ישראל שי' הנה עוד שבוע העברה דברתי עם חתני הרה"ג הרמ"מ שליט"א בענין זה, אשר במדה האפשרית היו צריכים לקשר לאיזה עבודה במרכז לעניני חנוך או מחנה ישראל, עוד נתיישב בזה.

יעזר לו השי"ת לקבל את האזרחיות למזל טוב.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קפג

מהרש"ז, עסק הדפסת הפני יהושע

ב"ה, יום ה' תרומה [אדר"ח אדר תש"ה]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

כבר שאל אודות זה עבורי חתן כ"ק הרממ"ש שליט"א, אודות ההשת[ת]פות בהדפסת ספרי פני יהושע. וכאשר קבלתי ההסכם, אמרתי להם שאשתתף. אבל עתה צריך לי ליתן בפועל המעות וגם הפרטים יותר ברורים ומהם נשתנו במקצת. אמרתי לשאול למעשה אודות זה עוד הפעם. ואם יסכים כ"ק אזי אבקש ברכתו הקדושה שאצליח בזה והמעות ילכו בדרך הצלחה למקום הראוי.

הדפסה בעד 1000 עקז. עם הכריכה יעלה בערך \$7900.

⁵⁵ אחר שהתחיל לעבוד בזה, ראו שזה מפריע לעבודתו בישיבה, והורה לו אדמו"ר להפסיק.

המדפיס מבטיח בהקאנטראקט שיוגמר עד עשר שבועות. לבד זמן הכריכה שלוקח בעצמו רב. המניחים מעות הם ארבעה כ"א חלק רביעי (על חשבוני יהי' \$2000)

השותפים אני ושני בני משה חיים פאלאק, ועוד רב אחד שראיתיו רק פעם. מר פאלאק הוא ממכירי וידידי חותני שליטא, אשר יש לו סטאר מספרים. והוא עם בנו שי (לא מהשותפים) יעסקו בהדפסה וההפצה וכל עבודה עליהם, ועלינו רק ליתן המעות, אבל הוא איש מהימן מאד, ולוקח בעד זה 10% ממה שיקבל מכל ספר.

חושבים שנוכל ליקח בעד השלשה כרכים פני יהושע בערך \$13 \$15, באופן שאם נמכר הכל יהי' ריוח משלשה עד חמשה אלף.

המעות שאני צריך להניח הוא ממה שאלוה ממר יצחק אקס שי' מידידי חותני שליט"א והוא כבר נתן לי, אבל אמרתי לו שאחזיר לשמונה חדשים, ואם לא יוחזר עד אז המעות אצרוך ללוות ממקום אחר לשלם לו.

ואחרי כל, שהצעתי כל הפרטים, והחששות רבות בזה (א) כי המעות הם לא שלי. (ב) פן יומשך זמן רב עדי שיוחזר (ג) אולי יהי' ח"ו הפסד מאין אשלם.

ואחכה עתה על מענת כ"ק. אם אפשר ע"פ מה טוב. ובאם לאו עכ"פ אבקש בהקדם כי הם ידרשו ההקדם ממני.

שניאור זלמן גורארי'

קפד

מאדמו"ר, אישור להנ"ל

ב"ה, ג' אדר תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו;

בעזה"י יכול להשתתף והשי"ת יעזור שירויחו בטוב בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קפה

מאדמו"ר, ברכה לרפואה

ב"ה ז' אדר תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, ישלח לו השי"ת רפואה ויחזקהו בגו"ר שיוכל להתעסק בעבודתו הק' בבריאות הנכונה ויצליח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קפו

מאדמו"ר, הפקדת מעות

ב"ה ה' ניסן תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו; יכול להכניס את הכסף עם רשימה בתור פקדון.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קפז

מהרש"ז, הבאת תמימים מארה"ק לני.

ב"ה, יום ו' ניסן תש"ה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

יש לי הצעה איני יודע אם יוטב לכ"ק. והוא, שנשתדל לעזור לבוא להתמימים שלנו מארה"ק לכאן.

היות שבשם אין להם פרנסה ומה לעבוד, ובכאן בעהשי"ת היו מרויחים, וצריך לנו אנשים, וכעת אין קושי להשיג וויזעס ואפידעועדס (וגם אני הי' לי בעהשי"ת האפשריות להשיג סכום מאפידעועדס אם יוצרך), וגם מצד ההוצאות אולי אפשר להשיג מקופות כללית. ואף אם לא, יש ג"כ אפשריות לאסף מעות על הוצאות.

עדי ביאת כ"ק אגודת חב"ד דפה לא עשתה דבר להביא אברכים שלנו לכאן ועי"ז לא באו וחסרו כאן אנשים ולהם הי' ענין הצלה, ועתה כמדומה לי יש

זכרון הרש"ז גורארי' קמג

אפשריות להשיג אני' וויזעס ג"כ. ולמה לא לעשות אם לא מצד הרוחניות הענין שאין טוב.

שניאור זלמן גורארי'

קפח

מאדמו"ר, אישור להנ"ל

ב"ה י"א ניסן תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

הצעה נכונה היא במאד מאד וצריכים לעיין באופן סידורה בעזה"י.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קפט

מאדמו"ר, משגיח בישיבה

ב"ה ט"ז אייר תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

בדבר עזר משגיח בשעת עבודתו בביקור המערכות, ידבר עם המנהל חתני הרש"ג שליט"א.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קצ

מאדמו"ר, הלואה מנגיד לישיבה

ב"ה, י"א סיון תש"ה

ברוקלין

ידידי עוז וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו אשר אחד רוצה להלוות למרכז ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש סך שלשת אלפים שקלים (בתנאים א) נגד מכתב שלי כתוב אליו.

ב) לפרוע אלף וחמש מאות ט"ז אלול הבע"ל, 8/25, ג) לפרוע אלף וחמש מאות י"ח תשרי תש"ו הבע"ל, 9/25,

הנני שולח מכתבי זה בהסכמה לתנאים הנ"ל ובלבד שימי הפרעון לא יחולו בשבתות ויו"ט.

ימסור את ברכתי להמלוה כי יהי השי"ת בעזרו בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

קצא

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה, י"ז סיון תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהרש"ז שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות הנדיב הנכבד מר דעלפינער שי', יחכה עד אשר יאמר לו.

בדבר המלוה הנכבד שי' יקיים השי"ת את דבר הברכה בגו"ר, ואתענין לדעת ממצב בריאות בתו תחי', ישלח לה השי"ת רפואה ויגדלוה עם שאר ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה טובה בהרחבה גדולה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קצב

מהרש"ז, העברת הכתות לבנין החדש

ב"ה, יום ט"ו תמוז [תש"ה]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל מיום שקבלתי המכתב מכ"ק אודות התלמיד... נשתנה לטוב היינו שאין עתה אצלו ההתפעלות וההתרגשות ונראה בו שינוי לטוב. יעזור השי"ת שישתנה לגמרי לטוב.

אודות מה ששאל אותי כ"ק בעש"ק אודות העברת להבנין גם שני הכתות הקטנים של הרב ברנצקי וברנשטיין (אשר לע"ע עברו 8 כתות מהרב ברוידע. קאלאדנע. פאפאק. לעשינסקי. פסח. אושפאל. פעלדמאן. וכת שלי), הנה לא עניתי אז לכ"ק. טעם העיקרי ששכחתי אז מחמת שנתבטלתי ולא הי' לי הכנה לדבר בזה. והוא כי חשבנו לא להעתיק כל המחלקות מכאן

זכרון הרש"ז גורארי' קמה

למען שגם בשכונה זאת יהי ישיבה קטנה ובצירוף זה שחסר המקום שם על כל הכתות עם למוד האנגלי.

בבנין החדש ישנם ללמוד 11 חדרים לבד הבהמ"ד, וללמוד אנגלית 12 חדרים, ואצלינו יש כעת 15 קלאסען באנגלית, אשר בעתיד הקרוב אי"ה יהי מוכרח עוד (מהי"א חדרי הלמוד, אשר שנים יהי לבהמ"ד לשני הכתות אם יעברו, הנה חדרים טובים יש רק ח' ושלש רק בדוחק).

אבל בכלל ת"ל כעת יש אפשריות להתפתחות הישיבה בריבוי תלמידים וצריך לעבוד רק, ושיהי' אחדות.

והכל כעת שם מסודר בלמוד ובאכילה וכו', וגם הכותלים הם בלי מגרעת.

שניאור זלמן גורארי'

קצג

מאדמו"ר, דירת הקיץ

ב"ה כ"ב תמוז תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו;

ידורו הוא זוגתו וילדיהם יחיו בדירת הקיץ ששכרו ויתחזקו כולם בבריאותם בגשמיות וברוחניות, ויצליח בעבודתו בהרבצת תורה ביר"ש מתוך בריאות הנכונה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קצד

מהרש"ז, עסק הדפסת הספרים

ב"ה, ר"ח מנ"א [תש"ה]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בחבילה מיוחדת שולח אני לכ"ק ספרי פני יהושע במתנה, שיצא עתה לאור, שהדפסתי עם שותפים. ויעזור השי"ת שיהי' בהצלחה.

וגם אשאל מכ"ק אם כדאי שאלוה עוד מעות איזה אלפים ולדפוס עוד ספרים. וגם באופן כזה שהעבודה בהדפסה ומכירה יהי' ע"י פאלאק שלא אצרוך ליתן ע"ז זמן (ואולי אשתתף עם הרב זאלמנוב, אם הוא טוב). בספרי פ"י הנחתי בערך שני אלפים עם מאה שקלים. אף שאיני יודע עוד אם אוכל

להשיג בהלואה עוד מעות יען הוא בכלל על זמן ארוך. אבל אחשוב אם יסכים כ"ק שאלוה על הדפסת ספרים אקוה כי אשיג בהלואה...

קצה

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

ב"ה י"ז מנ"א תש"ה

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו;

תודה עבור המתנה ספר "פני יהושע".

יתעכב לע"ע מללוות עוד סכומים על הדפסות חדשות, והשי"ת יחזק את בריאותו ואת בריאות זוגתו וילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה טובה בהרחבה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קצו

מהרש"ז, לימוד מסכת בבא בתרא בכתות

ב"ה, חוהמ"ס [תש"ו]

כ"ק אדמור שליט"א

חושבים אנו על זמן הבע"ל. במחלקות של הרב אושפאל ולמעלה, ללמוד מסכת בבא בתרא (כי א"א יהי' לנו ללמוד הגמרא של הבה"מ, כי כפה"נ ילמדו יבמות שהוא קשה עבור מחלקות שלנו). במחלקות הקטנות ילמדו בבא מציעא מה שלמדו עד עתה. ומבקשים אנו הסכמת כ"ק וברכתו הקדושה להצלחה.

שניאור זלמן גורארי'

קצז

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

במענה על כתבו דבר סדר הלימוד, בטח הוא בהסכמת ועד ההנהגה ברוחניות. ואם כה הוא, יתן השי"ת שיהי' בהצלחה בגשמיות וברוחניות.

קצח

מאדמו"ר, הלואה לישיבה

ב"ה ט' מרחשון תש"ו

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מו"הר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

יכול להלוות למרכז ישיבות תת"ל את הסך אלף וחמש מאות שקלים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן**קצט**

להתייעץ עם חתני הרממ"ש שליט"א

לתוכנה, ראה לקמן אגרות ר-רא. לעיל אגרות
קנח. קפג.

ב"ה, ר"ח כסלו תש"ו

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו;

יואיל לפנות בהצעותיו לחתני הרממ"ש שליט"א ויתדבר עמו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן**ר**

מהרבנית נחמה דינה לאדמו"ר, עניני פרנסה של הרש"ז

ב"ה [ר"ח כסלו תש"ו]

איך בעט זייער אופממערקזאם איבער לעזעהן, און מיר באלד אנטווארן.

ר' זלמן נ"י איז געווארן אויס מנהל, געבליבען ניט מעהר וויא א מלמד, דאס
איז דיא לעצטע ניס וואס איך ווייס פון אים, וויא זיין גייסטישע לאגע איז
היינט ... איך האלט אז זלמן נ"י מיט זיינע פייעגהייטען און הענערגיע קען
נוצליך זייער א סאך וויכטיגער וויא מלמד זיין.

ה'תשס"ח
 ביום חמשה עשר שבט תשס"ח
 נ' זמן ה' חתן וכלה
 נ' זמן ה' חתן וכלה
 נ' זמן ה' חתן וכלה
 נ' זמן ה' חתן וכלה

דיא שכירות זענען קליין און דיא פאמילי יחי' אין לאויט זיין געהאלט גרויס אן עי"ה, ער מוז האבין דורך אויס נאך פון וואס עס איז, ער זאל קענען פארדינען. איך האב אים געראטען איידער ער וועט זיך וואנדען מיט זיינע פלענער צו דיר זאל ער זיך בעראטען מיט אונזער מענדעל שי', נאר אים זענען זיי ניט געפעלען. האט ער עס אויף געגעבען. דיא צייט געהט דער ווייל וויא שוין ר"ח כסלו, און דער ווייל האט ער גאר נישט וואס צו טוהן ער זאל קענען פערדינען.

וועגען רבנות האט ער שטארק געזוכט, נאר וויא פארלאויפיג קיין שוהל ניטא ... ער זוכט רבנות און גייט ניט אויף דעם געדאנק וועגען דעם נור ווער ווייס וויא לאנג עס קען דאהרין ביז א פאסנדע שוהל זאל זיך מאכען.

מיא וואהנט אין 2 קליינע צימערלעך. ער האט אפילו ניט קיין ארט וואו צו נעמען א מענטשען ווען ער דארף עפס דורך רעדען. באלד וועט זיך זיין פאמילי מיט גליק פארגרעסערין מוז ער אנבעדינגט בייטען דיא וואהנוג.

מיט א פאר יאהר צוריק האט ער געפרעגט צו זאל ער לערנען זיך שלייען בריליאנטען האסט אים געהענפערט – ניין.

איצט איז דיא פראגע ווידער וועגען דעם, אויף קיין אנדער זאך בא וואס צו פערדינען איז ניטא, און אויסזיכטען עס זאל זיך מאכען איז אויך ניטא. ער האט זיך מיישב געווען מיט זיין שווער שליט"א, וועלכער איז פרייטאג 2 א זייגער פארטאג מיט גליק אויף געפארין, האט ער אים געזאגט אז אים געפעלט דער פלאן. איך האב אים געזאגט אז איך האב מורא אזא פרנסה זאל אים חו"ש ניט שאדען אין זיין פרעסטיז ווען סיא וועט זיך מאכען רבנות. האט ער מיר דער ציילט אז זיין שוואגער דער רב נ"י גיט אים א ספעציעליסט וועלכער וועט אים לערנען, און קיין מענטש וועט דער פון ניט וויסען ... האט ער מיך געבעטען איך זאל פרעגען צו ביסטו מסכים דאראף. אן דיין צושטים הייליג וועט ער בשו"א ניט וועלען אפילו טראכטען וועגען דעם צו טוהן.

אלע בעוואנדערין וויא ער איז צו דיר מיט זיין גאנצען לעבען צו געבונדען. אפילו אונזער מוסעלע תי' לאוי"ט בעוואנדערט עס אויסער געווענליך.

ער איז פון זיין זייט זייער העלענד, אויסער דיר האט ער קיינעם אויף דער וועלט צו וועמען זיך ווענדען. איז א יושר צו זיין צו אים זייער אויפמערקזאם ווען ער נייטיג זיך אין או עצה, אדער אין א גוט ווארט, וואס דאס קען אים געבען מוהט און פרייד און לעבען.

איך בעט זייער מיר אנטווארן וויא מעגליך שנעלער. ג' זאל אים עלפען דיין עצה זאל פאר אים און זיין פאמילי יחי' זיין מיט גרויס גליק.

מיין בריעף ביטטע מיר צוריק שיקען.

[תרגום חפשי]

אבקש לקרוא בשימת לב הראויה ולהשיבני.

ר' זלמן נ"י הפסיק להיות מנהל, נשאר להיות מלמד, אלו הן הידיעות האחרונות שידועות לי ממנו, אודות מצבו הרוחני כיום. נראה לי שלפי כשרונותיו והאנרגיה שלו יכול ר' זלמן להביא תועלת רבה יותר מאשר רק להיות מלמד.

השכירות שלו היא קטנה, ומשפחתו גדולה בלי עין הרע לפי ערך המשכורת. הוא זקוק לעוד משהו שיוכל להרויח. יעצתי לו, לפני שיציע לפניך את הצעותיו שיתיעץ עם מענדל שי' שלנו, אלא שהצעותיו לא נראו לו ולא קיבלן. בינתיים הגענו לר"ח כסלו, ועדיין אין לו מה לעשות ולהרויח.

אודות רבנות הוא חיפש מאד, אלא שבינתיים אין ביהכ"נ. הוא ממשיך לחפש, אבל מי יודע כמה זמן ימשך עד שימצא ביהכ"נ מתאים.

הם חיים בשני חדרים קטנים, אין לו אפילו מקום לקבל אנשים כשצריך לדבר אתם. בקרוב תגדל המשפחה ובהכרח להחליף את הדירה.

לפני כמה שנים שאל אם ללמוד ליטוש יהלומים, והשבת בשלילה. כעת עולה שוב השאלה, כי פרנסה אחרת עדיין לא נראית באופק. התייעץ עם חותנו שליט"א, שחזר ביום שישי 2 לפנות בוקר, ואמר שנראית לו ההצעה. אמרתי לו שאני מפחדת שעבודה כזו עלולה להפריע ח"ו למעמד שלו בהצעות הרבנות, אך הוא סיפר לי שגיסו הרב נ"י מציע לו מומחה שילמדו באופן שלא יוודע לאיש. הוא בקשני לברר אם תסכים לזה. בלי הסכמתך הקדושה הוא בשום אופן לא ירצה אפילו לחשוב על כך.

כולם מפליאים את התקשרותו אליך, אפילו מוסי'לע שלנו לאוי"ט מפליאה זאת מאד. מצדו הוא מאד גלמוד, מלבדך אין לו אל מי לפנות, מהנכון לתת תשומת לב למצבו בעצה ומילה טובה, שיכולים להעניק לו עידוד ושמחה בחיים.

אבקש מאד להשיבני בהקדם האפשרי, והשי"ת יעזור לו שעצתך תביא אושר לו ולמשפחתו יחיו.

אבקש להחזיר לי את מכתבי.

מאדמו"ר, בענין הנ"ל

The first part of the document is a letter from the
 author to the editor of the "New York Times". The
 letter is dated "New York, N.Y., 1914". The author
 writes that he has been thinking of the "New York
 Times" for some time, and that he has been
 thinking of the "New York Times" for some time.
 The letter is signed "J. M. Smith".

איך האב איהם קורץ גיענטפערט – זיין בריף האב איך צוריסן איך האב ניט גיואלט אז ר' חיים ש׳ זאל ויסען – אז ער זאהל זעך ועגין דעם דורכריידן

זכרון הרש"ז גורארי' קנא

מיט חתנינו הרב רמ"מ שי' וואס שעצט זייער זיינע כחות וואס ער קאהן אויפטאן אין דער ערציאונגס פראגע און בעקומען א געוויסע גיצאלט.

אויב הרש"ז שי' רעכנט אז עס קאהן זיין אז ער וועט טאהן די ארבעט און עס וועט זיין בסוד איז כדאי אויסלערנען זעך, אבער איך צווייפיל צי עס וועט זיין בסוד. השי"ת זאהל איהם העלפין בפרנסה בהרחבה בגשמיות וברוחניות.

[תרגום חפשי]

במענה לכתבך אודות מצב הפרנסה הקשה של ידידנו הרב גורארי' שי', הנה לפני שקבלתי את מכתבך אודותיו קבלתי מאתו מכתב אודות מצבו הכלכלי, ושאל אם יש עבורו עבודה מתאימה.

השבתי לו בקצרה (את מכתבו קרעתי. לא רציתי שר' חיים⁵⁶ שי' ידע), שיתיעץ בזה עם חתנינו הרב רמ"מ שי', שמוקיר מאד את כחותיו, שיכול לפעול בהם בנושא החנוך, ויקבל משכורת מסויימת.

אם הרש"ז שי' חושב שאפשר הדבר שיעשה מלאכה זו וישאר בסוד, כדאי ללמוד אותה. אמנם מסופק אני אם ישאר הדבר בסוד. השי"ת יעזור לו בפרנסה בהרחבה בגשמיות וברוחניות.

רב

מאדמו"ר, ברכה

ב"ה נר הרביעי תש"ו

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו;

ימלא השי"ת את ימי הריונה של זוגתו הרבנית תחי', ותהי' הלידה בעתה ובזמנה בנקל כשורה ולד חייא וקיימא, ויחזק השי"ת את בריאותו ואת בריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ומתוך התעסקות בתו"ת בהצלחה בגו"ר.

בדבר שאלתו, יכול הוא לסמוך על הד"ר הנכבד מר גאסטער שי', והשי"ת ישלח לו רפואה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

⁵⁶ ליברמן, המזכיר.

רג

מהרש"ז, יום הולדת לבנו יצחק מאיר

ב"ה [אמצע טבת תש"ו]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בש"ק זה ח"י טבת נמלאו לבנו יצחק מאיר שי' חמש שנים והתחיל ללמוד
חומש בישיבתנו. והנני לבקש ברכת כ"ק שנזכה לראות בו נחת ולגדלו בנקל
לתורה ולחופה ולמע"ט.

במוצש"ק עשיתי סעודה קטנה והיו אחדים מאנ"ש והאדמו"ר מבאיאן.

שניאור זלמן גורארי

רד

מהרש"ז, כניסה לדירה החדשה

בכותרת נייר המכתבים של השנים הבאות
מופיעה הכתובת: 595 לעפערטס עוועניו.

הרב שניאור זלמן גורארי

Rabbi Schnejer Zelman Gurary

595 LEFFERTS AVENUE

BROOKLYN, N. Y.

ב"ה יום א' ב' אד"א [תש"ו]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל שכרתי הדירה החדשה ואי"ה בשבוע זאת נכנסו. והשי"ת יעזור שיהי'
בהצלחה בכל הפרטים. והנני בטוח בה' כי לא אתחרט, כי ב"ה בכל הדירות
שלקחתי בהסכם כ"ק הייתי מצליח.

שניאור זלמן בן אסתר

רה

מאדמו"ר, ברכה להנ"ל

ב"ה, ד' אד"ר תש"ו

ברוקלין

ידי"ע הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה,

קנג

זכרון הרש"ז גורארי'

במענה על מכתבו המודיע מהדירה החדשה אשר לקח, הנני לברך אותו ואת זוגתו הרבנית תי' ואת ילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ומתוך התעסקות בהדרכת תלמידים יראי אלקים ומצליחים בלימוד, הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

רה*

מאדמו"ר, ברכה ללידה בעתה ובזמנה כשורה

ב"ה, ז' אדר"ר תש"ו

ברוקלין

ידי"ע הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה

במענה על כתבו, השי"ת ישלח לו רפואה, וישלח רפואה לזוגתו הרבנית תי' ויחזקה ויאמצה, ותהי' הלידה בעתה ובזמנה כשורה ולד חייא וקיימא, וישלח רפואות לבנכם ובתכם יחיו ותגדלו לתורה חופה ומעש"ט, ומז"ט לכם בעד הדירה החדשה ותדורו שם בבריאות הנכונה ובהצלחה בכל הפרטים בגשמיות וברוחניות.

ידידו הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

רו

מאדמו"ר, מז"ט להכנסת בנו נתן לברית

ב"ה, כ"ב אדר ב' תש"ו

ברוקלין

ידי"ע הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי' ורעיתו הרבנית מרת

חוה תי'

שלום וברכה!

להכנסת בנם שי' לבריתו של אאע"ה הנני בזה לברכם בברכת מזל טוב, יתן השי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויגדלוהו עם שאר ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט מתוך בריאות הנכונה ופרנסה טובה בהרחבה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

רז

מהרש"ז, הבאת הרא"מ ליס משאנכיי

ב"ה, א' בהעלותך [תש"ו]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנה ברצוני לשלוח בערך \$450 עבור ידידי הר' אלי' משה נ"י ליס לשאנכאי למען יוכל לבוא באוירון. והנני חושב אולי אוכל לאסוף ע"ז מעט והשאר אלוה לוי כי אקוה כי בבואו ישיג משרה בודאי, וישלם לי. וג"כ בקשתי לעוד איזה תמימים, וג"כ רוצים ליתן כנ"ל, אבל שאלתי מכ"ק אם זה כדאי. יען שאומרים כי הוא איבוד ממון ישראל וכ"ש ממון צדקה, כי יהי' להם סוכ"ס אני', אשר החילוק הוא על כל אחד בסך \$700. אבל הנני חושש אולי לא יהי' בקרוב, ואולי ח"ו יאבדו הויזעס בנתיים. וע"כ שאלתי מכ"ק אם לעשות הדבר.

שניאור זלמן גורארי'

רח

מאדמו"ר, מענה להנ"ל

ב"ה יו"ד סימן תש"ו

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות הנסיעה של התלמידים יחיו באוירון, אם מפני רשיון הכניסה הוא למותר ואיבוד ממון, ובודאי יסדר חתני הרש"ג שליט"א. והשי"ת יצליחם בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

רט

מאדמו"ר, ברכה לבן נתן שי'

ב"ה א' כסלו תש"ז

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, השי"ת ישלח רפואה לבנם הילד נתן שי', ויגדלו את ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ומתוך התעסקות בתורה ויר"ש ולהעמיד תלמידים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

קנה

זכרון הרש"ז גורארי'

ר'

מאדמו"ר, נסיעתו

ב"ה כ"ד שבט תש"ז

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות נסיעתו צלחה, הנה כשאקבל מכתבי הרבנים שי' אז אי"ה אשיב להם ע"י ידידי.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

ר'א

מאדמו"ר, עניני מסחר

ב"ה כא סיון תש"ז

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, טעמי רצון נסיעתו לאה"ק ת"ו בלתי מיוסדים, ומעניני מסחר כהצעתו יתרחק. והשי"ת יחזק את בריאותו ואת בריאות ב"ב יחיו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

ר'ב

מאדמו"ר, ניתוח להסרת השקדים

ב"ה י"ג תמוז תש"ז

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אשר עושים לו נתוח להסיר השקדים, יעזר השי"ת שהנתוח יהי' כשורה ויעלה ליפה ויתרפא מהרה, ויחזק את בריאותו ובריאות זוגתו הרבנית וילידיהם יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה טובה בהרחבה בגו"ר.

הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

ריג
כהוראת חותנו הרה"ק

ב"ה, ב' אלול תש"ז

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו ישאל וייתיישב עם ידי"ע כ"ק חותנו הרה"ק שליט"א וכהוראתו יעשה והשי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו ויתן לו פרנסה טובה בהרחבה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

ריד
מהרש"ז, שליח לס. לואיס

ב"ה, ו' טבת [תש"ח]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אבקש לעורר ר"ר עבור בננו נתן בן חוה שישלח לו השי"ת רפוא"ש, כי כבר הודעתי, כי מש"ק העבר הוא ל"ע חולה.

גם אבקש לעורר ר"ר שכל המעות שנשלח לאה"ק - מלונדון יקובלו להנשלחים בשלום בלי שום מכשול בהקדים.

זוגתי תי' הי' הולכת לבה"ח לבדיקות על הלב כבד כליות ועוד, לדעת מה הסיבה להכאבים שסמוך להכליות מעת אחרי הניתוח, ולא מצאו ח"ו שום דבר רע, וגם כפה"נ לא מצאו סיבת הכאב. השי"ת ישלח לה רפוא"ש.

בסט. לואיס הפצירו הרבה בבקשות כל גבאי בהכ"נ נוסח אר"י לרחם עליהם ולשלוח להם מנהיג, רב, או שיעשה ישיבה. והם אומרים כי יחזיקו אותו, אבל אומרים כי זה איזהו שנים אשר מבקשים לכל מי שבא להם ואין להם שום תשובה והרבה שעות דברו אתי רק בזה, וע"כ הנני מוסר זה לכ"ק. ישנו לי איזה הצעות בזה או שנראה לשלוח שו"ב להם והוא יהי' המנהיג רוחני. וגם עוד הצעות שאי"ה אמסור בהזדמנות.

שניאור זלמן גורארי'

\$36 למעמד כ"ק.

רטו**מאדמו"ר, בקשת הצעות בענין הנ"ל**

ב"ה, ו' טבת תש"ח

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות זוגתו הרבנית תחי' ת"ל אשר הרופאים מצאו כי מצבה טוב ובודאי צריכה מנוחה גוט אויסרוהען זיך, והשי"ת יחזק את בריאותה ובריאותו, וישלח רפואה לבנם נתן שי', ויגדלו ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהצלחה ומתוך התעסקות בלימוד להעמיד תלמידים יר"א ומצליחים בלימודם.

אודות בקשת אנ"ש יחיו מסאנט לואיס לשלוח להם רב ומנהיג הנני מבקשו להציע הצעותיו בכתב מסודר וימסור על יד מזכירי יחיו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן**רטז****מהרש"ז, הצעות בענין הנ"ל**

למעשה נשלח הרב שלום שי' רבקין. ראה אג"ק

ח"י ע' לג.

ב"ה, י"ב טבת [תש"ח]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בדבר פקודת כ"ק עלי לכתוב הצעותי בדבר רב ומנהיג רוחני לס. לואיס.

הנה יש לי בזה ג' הצעות.

1) שיסע אחד מסוגל כמו שלום חסקינד או בחור אחר מקשישים. ומטרתו יהי' ליסד שם ישיבה (מפורש שכל ההוצאה יהי' ע"ח העיר), בבהכ"נ שלנו. העיר היא עשירה וכפי ההבטחה, יהי' הרבה עוזרים, באופן שלא יוצרך להיות ע"ח ההוצאה דכאן. ואפשר ליסד שם גם בית רבקה, בתנאי הנ"ל. וזהו אם יהי', הי' האופן היותר טוב.

החסרונות ע"ז א) כי כבר נמצא שם ת"ת תחת רשות הרב אייכענשטיין ואולי יהי' לו התנגדות. ב) שהרש"ג יטעון היות שלו יש מכבר הכנסה מס. לואיס 5 אלף שקלים לשנה ובאם יעשה שם ישיבה יחסר ההכנסה לכאן.

2) אם א"א ליסד שם ישיבה, לשלוח לשם בחור בתור רב והם יחזיקוהו כפי הבטחתם.

3) אולי לנסות לשלוח לשם שו"ב משלנו. הנה הרב אייכענשטיין לקח עתה שו"ב לשם משיבת מיר. ואפשר לדעתי ע"י התעסקות לישיב שם שו"ב עופות או גסות.

ובאמת מה טוב הי' שבכל עיר שיש שם בהכ"נ נוסח אר"י (אשר מלפנים הי' שם הרבה אנ"ש, ועתה ברבות זמן המצב ירד וצריך לחיזוק והיזק גדול שיאבד בהכ"נ נוסח אר"י מפני כי אין אחד אקטיוו), לשלוח לשם לעירו אחד מאנ"ש בתור שו"ב ועי"ז יחזיק הבכ"נ, שזהו עשירות גדול.

ובהיותי בדעטראיט בקשו ג"כ ממני לשלוח להם מי שיארגן אותם. ובדעטראיט הי' בבהכ"נ מלפנים שו"ב מירושלים מכהן בתור רב שמו כהנא, ועתה נסע לאה"ק ואין שם ג"כ מי. וכמובן אם הי' הן בדעטראיט והן בס. לואיס אחד מאתנו הי' טובה גדולה במעות לכל המוסדות שלנו כי שני העירות המה עשירות.

שניאור זלמן גורארי

ריז

מאדמו"ר, ברכה

ב"ה י"ח שבט תש"ח

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

בזה הנני לברך אותו ואת זוגתו הרבנית תחי' ואת ילידיהם יחיו בבריאות הנכונה ובפרנסה טובה בהרחבה, ויגדלו את ילידיהם יחיו לתורה חופה ומעש"ט, ויצליח בעבודתו הק' להעמיד תלמידים טובים יראי אלקים ובעלי מדות טובות.

שילוחו הסך \$36 (ששה ושלשים שקלים) נכון הגיעני והשי"ת יצליחו בגו"ר.

ידידו הדו"ש ומברכם בגו"ר

יוסף יצחק

ריח

מאדמו"ר, חלק הגיע למטרתו

התוכן לא ברור, ואולי דן בקשר להסתדרות הפליטים מאנ"ש שיצאו את רוסיה.

ב"ה י"ד אדר תש"ח

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

זכרון הרש"ז גורארי' קנט

שלום וברכה!

במענה על כתבו, חלק ידוע בטח הגיע כבר למטרתו, והשאר הולכים ומגיעים ויגיעו בעזה"י, והשי"ת יצליחם בפרנסה טובה בהרחבה בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

ריט

מאדמו"ר, בריאות הבן נתן

ב"ה, כ"ד אד"ר תש"ח

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות בנם נתן שי' צריכים שיבקרו רופא מומחה א קינדער ספעציאליסט, ואם בשביל ביקור מסודר יודרש להיות איזה ימים בקליניק נכון הדבר, והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזק את בריאות כולכם ותגדלם מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

רכ

מאדמו"ר, בריאות חותנו הרה"ק

ב"ה, י"א אד"ש תש"ח

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אשר ידי"ע הרה"ק חותנו שליט"א ת"ל הוטבה בריאותו, אבל חלוש והשיעול מצער. בודאי ביקרו הד"ר, ועליכם כולכם להשגיח היטיב בעשה ולא תעשה בהנוגע להטבת בריאותו והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזקו בבריאותו.

בנוגע לענינו הפרטי יעזרהו השי"ת ויצליחו בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

רכא

מאדמו"ר, שילוח הילדים למחנה קיץ

ב"ה, י"ד אייר תש"ח

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו. צריכים לשלוח ילידיהם לקעמפ ארטאדאקס אשכנזי. אבל צריכים לסדר כי בנם ילך במצנפת וישמור אמירת ברכות ג' תפלות בכ"י, קשעה"מ, נט"י וברכות הנהנין ולימוד כשלשה שעות ביום, והשי"ת יחזק את בריאותכם ובריאות ילידיכם יחיו ותגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך בריאות ופרנסה טובה בהרחבה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

רכב

מאדמו"ר, עזרתו לרד"ב בוימגרטן

ב"ה, י"ד מנ"א תש"ח

ברוקלין

ידידי תלמידי הרה"ג וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

תלמידי ידידי הר' דובער שי' בוימגארטן כותב לי אודות עזרתך לו למכור סכום סחורתו, וגם הלויית לו איזה סכום בתור גמ"ח שיוכל לשלם שכירות דירת חנותו, ויעצת לו אופן העמדת והנהלת בית מסחרו. השי"ת יצליח בכל ענייך בבריאות אתה וזוגתך הרבנית וילידיכם יחיו ובפרנסה טובה בהרחבה.

המברככם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רכג

מאדמו"ר, מינויו כשד"ר מטעם הישיבה

נדפסה באג"ק ח"ט ע' תפד.

ב"ה י"ב אלול תש"ח

ברוקלין

ידידי תלמידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי' גורארי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו המודיע אשר נתמנה מטעם מרכז הישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש לבקר את סניפי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש הנודעים בשם אחי תמימים ליובאוויטש בערי השדה, ולהתועד עם ידידי ראשי הישיבות בכל עניני הנהלת הישיבות, כפי אשר ימלא ידו חתני הרב רש"ג שליט"א מנהל ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש.

ובזה הנני ממלא ידי ידידי תלמידי אשר בנסיעתו זאת ישתדל לבקר את בתי הכנסיות ואת כבוד הרבנים יחיו לחזקם ולאמצם בעניני חיזוק, ולמסור להם ולכל מתפללי בתי הכנסיות ברכת שנה טובה ומתוקה.

ידידו הדורש שלומו ומברכו.

רכד

מאדמו"ר, מסיבות שבת בלונדון

נדפסה באג"ק ח"י ע' טז.

במכתב ר' הלל זיידמן, שנשלח לאדמו"ר ע"י הרש"ז, מספר, שאחרי היחידות שהיתה לו אצל אדמו"ר, ביקשוהו למסור פ"ש לאנ"ש, ועשה זאת במסיבה שהיתה בבית הר"י בנימינסון, ושם הוחלט, כאמור לקמן בהמשך האגרת.

ב"ה, י"ב מ"ח תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוהר"ש זלמן שי'

שלום וברכה!

נהניתי לקרוא מכתב ידידי הנכבד מר הלל שי' זיידמן אודות המסיבה שהתקיימה בנוכחותו אצל ידידי יקירי וחביבי הרה"ג ר' ירחמיאל שי בנימינסון בלונדון, והחליטו לסדר בעזה"י מסיבות שבת, ונוסדה חברת מרכז לעניני חינוך באנגליא ונבחר ועד של שלשה רבנים, ד' עליהם יחיו.

הנני מבקשו למסור תודתי וברכתי לידידי מר זיידמן שי' וברכתי כי יצליחו השי"ת בעבודתו.

ינעם לי במדה האפשרית לידע ממצבם ואורחות חייהם הכלכלים של אחב"י יחיו בכל מקום שיבקר.

ידידו הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רכה

מהרש"ז, עסקי מו"מ ונסיעתו ללונדון

ב"ה, ר"ח כסלו תש"ט

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הודעתי כבר לכ"ק כי נשתתפתי עם אחי גיסי נ"י אנשיל פינק.

ועתה נשתתפנו יחד עם גיסי, שבתי נ"י פרענקיל מר שפירא וקארניצער. וע"פ עצת חותני שליט"א עשינו באופן הזה שיהא סוד שיש לנו שותפות עם גיסי פרענקיל למען שהסוחרים לא ידעו מזה. ויהא לנו שני אפיסעס מחולקים בשני מקומות ורק כלפי פנים יהא לנו שותפות. ומה שנקנה ונמכור יהי' בשותפות. והשי"ת יצליח.

כבר הגשנו על בקשה בדרזאזע על רשיון, ונקוה בקרוב להשיג, ואז יהי' אי"ה בכשרות לגמרי. ועתה כל הקניות ומכירות שלי על שם אנשיל נ"י פינק. על פנקסות שלו. ואני משיג ממנו שכירות בתור פקיד.

והוחלט שכמעט במשך כל השנה כפי ההצטרפות יהי' אחד מאתנו בחו"ל בכל פעם אחר. ועתה שאסע אני.

ואי"ה ביום ג' הבע"ל אחשוב לנסוע אי"ה באני' ללונדון, ולהיות גם בשווייץ וצרפת, ואולי גם במילאנא איטאליע.

והשי"ת יעזור שיהי' הכל כשורה ובהצלחה.

סך \$100 למעמד מסרתי ע"י הרח"ל שי'

שניאור זלמן בן אסתר**רכו**

מאדמו"ר, ברכה להנ"ל

ב"ה, א' כסלו תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אשר על פי עצת וסדר ידידי כ"ק חותנו הרה"ק שליט"א מסדר נסיעתו ללונדון צרפת ושווייץ בתור בא כח עסקם השותפי, יעזרוהו השי"ת בנסיעה מוצלחה, ובכל מקום בואו יתענין לדעת משלום אחינו הפליטים, וביחוד ידידנו אנ"ש יחיו לעודדם ולהודע ממצבם ולהגיד להם ברכתי כי יעזרם השי"ת בהדרוש להם מנפש ועד בשר.

ידידו הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רכז

מהרש"ז, דו"ח מביקורו בלונדון

ב"ה כ' כסלו [תש"ט]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל הגעתי שלום והשי"ת יצליח דרכי ויביאני שלום ביתה בלי שום מכשול בגו"ר.

בש"ק הייתי אצל הרב בנימיןזאהן, וגם בליל א' י"ט כסלו, ת"ל בכל העיר ידוע שם הרב בנימיןזאהן לתהלה ולקדוש שם ליובאוויטש, כמעט שאין איש חרד שלא ידע שמו לטוב וניכר פעולתו.

ידידנו ר' יוסף אברהם⁵⁷ שי' אברך יר"ש חרד, מגדל בניו בת"ת טובה ויש לו שם טוב...

בכל סביבה של הרב בנימיןזאהן ניכר שיש כאן תמים. בי"ט כסלו בליל א' נתאספנו לחוג חג י"ט כסלו. ואף שהי' רק עולם קטן מ"מ עשיתי התעוררות אודות מעמד ודיברתי אודות עבודת ליובאוויטש באמריקה, והסברתי כי נראה איך אפשר לפעול ע"י עבודה, וח"ו לייאש איזה קיבוץ מיהודים. ואף שהרב בן ציון⁵⁸ כבר אסף כאן מתחלה מ"מ נאסף בהסעודה על מעמד שבעים.

ותמול הייתי במאנשעסטער על סעודת י"ט כסלו ע"פ הוראת הרב בנימיןזאהן והרב בן ציון, וב"ה הי' שם סעודה נהדרה בגשמיות, וברוחניות ג"כ ניכר שם שם ליובאוויץ לטוב בדרך ארץ ודיברתי הרבה ג"כ אודות עבודת ליובאוויץ באמעריקא, ונאסף עבור מעמד קרוב לשני מאות וחצי וזהו רק התחלה.

והפצירו מאד והוכרחתי להבטיח, כי אמרו כי כבר הבטיחו להם ולא קימו, לשלוח תיכף חמישים סידורים עם ספרי קריאה מהמרכז, והם מבטיחים לשלם במיטב, ונוגע מאד שהבטחתי בזה יקוים בזירוז. אם אפשר שיקובל עוד בעת הרב בן ציון שם למעמד הוא טוב מאד. ובכלל נראה כי ליובאוויטש איז ניט עלענד והברכה שאחד יהי' לרבבה מתקיים, ובכל מקום אפשר לפעול רק צריך תמיד התעוררות.

אי"ה ביום א' אסע לפריס להתראות עם אנ"ש.

ומי שרואה את הרב בן ציון שי' אומר עליו שהוא ניקאלאיעווסקער סאלדאט א אויסגידינטער. ואף שהנני מוטרד, הקדשתי לילה לישב אצלו ולהתחמם אצלו.

שניאור זלמן בן אסתר

⁵⁷ קאגאן.

⁵⁸ שם טוב.

רכח

מהרש"ז, דו"ח מביקורו בפריז

ב"ה, נר ג' חנוכה [תש"ט]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל הכל שלום. אי"ה היום בערב הנני נוסע לציריך. הייתי בפריס בקבוץ אחד מליובאוויץ בנר ב' חנוכה. אז הי' שבע ברכות מתמים. ותמול ערב על חתונה מתמים בקיבוץ בבעזאן.

בקיבוצים ההם, עולם אחר, לגמרי תמימים באמת דרים עם משפחותיהם הכל יחד עניים מרודים רצוצים נשברים חושבים רק עבור רוחניות בלי פאליטיק ופניות ומגעגעים רק לראות פני כ"ק וזהו רק כל חפצם, כשיושבים ביניהם שוכחים על כל הבלים ונופלים מאד בעיני עצמו, איני יכול לתאר כלל המראה והמחזה שם. ורגע משם הוא עולם אחר לגמרי.

הרחמנות עליהם גדול מאד כי דרים באופנים משונים העניות והדחקות והאי-נקיון ואין תקוה על פרנסה ותוחלת משוכה לבוא אל המנוחה. איני יכול הכל לכתוב ולתאר אבל הרחמנות גדולה עד מאד, בתוכי פריס נמצא קבוץ מעולם אחר לגמרי.

איני מבין מדוע אין לוקחים מעט מאנ"ש עכ"פ עצמם לעיני מסחר. רואה אנכי כאן הרבה שעושים מסחר בשילוח סחורה מהכא להתם ובעיני ממונות ומצליחים. שאלתי השאלה הזאת לידידנו ר' פרץ נ"י מא[ט]שקין ובקיצור השיב כי אין להם מעות על מסחר. אבל אני חושב כי אם עשו מסחר בהסכם כ"ק היו מצליחים כי הרבה מפליטים מצליחים ת"ל מאד כאן במסחר.

היום באו הדעלעגאציע מפאלמער⁵⁹ וכו'. אכן כפי ששמעתי מידידנו הר' בנימין⁶⁰ שי', אין נוסעים ללונדון כ"א כאן, ומכאן לאה"ק, והוא נסע עם פאלמער כל הדרך ואין לי מה לעשות בזה.

אי"ה אחשוב להיות בציריך יותר משבוע, ומשם עוד איני [יודע]. הנני מחכה על ידיעות מהשותפים שלי, והשי"ת יצליח דרכי בגו"ר ולא אכשל בגו"ר ואבוא שלום לביתי ואמצ[א] הכל שלום

שניאור זלמן בן אסתר

⁵⁹ ר' חיים שלמה.

⁶⁰ גורודצקי.

רכט

מאדמו"ר, השגח"פ ושליחות בעת הנסיעות

ב"ה, ט' טבת תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבך מכ"ז כסלו העבר שנתקבל היום, השי"ת יחזק את בריאותך ובריאות ב"ב יחיו ויצליח דרכך ויתן לכם פרנסה טובה בהרחבה.

יצליחך השי"ת אשר בכל מקום היותך זאלסטו געדיינקען די ווערטער:

"השגחה עליונה פירט ארום יעדער אידן ממדינה למדינה, מעיר לעיר, וממקום למקום אז ער זאל דורכפירן די שליחות של מעלה וואס איז ארויפגעלייגט געווארן אויף איהם".

במענה על שאלתך אודות החפץ להתגייר וב"ב יחיו; בודאי הבית דין המקומי עסוק בזה ויצליחם השי"ת בכל עניני עבודתם בהחזקת התורה ומצות.

ידידו הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק**רל**

מהרש"ז, דו"ח מביקורו במילנו

ב"ה, יום ד' יחי [י"א טבת תש"ט]

פה מילאן איטאליע

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הנני כותב מכתבי הלז רק ע"פ ציווי כ"ק, בכל מקום בואי לכתוב.

הנני כעת בפה מילאן ואתעכב אי"ה כאן עד מוצש"ק. לא מצאתי עוד כאן יהודים חרדים כי אני עוד יודע אי' מגורם רק הנני נמצא בפה בהאטעל. כאן הרבה סוחרים מארצות המזרח מסיריע וכו' ספרדים.

אי"ה אחרי ש"ק אסע לציריך, ואח"כ אי"ה אסע ללונדון, ואתעכב עד האני' שלי שהולכת פעברואר 2. השי"ת יצליחני בדרכי ואשוב לביתי שלום ואמצא הכל שלום

שניאור זלמן בן אסתר

רלא

מהרש"ז, עסק אבנים טובות

ב"ה, יום ה' וארא [כ"ו טבת תש"ט]

פה לונדון

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל הגעתי שלום הנה ואי"ה בעש"ק פ' בא אסע אי"ה חזרה לנויארק באני' קווין מערי. השי"ת ישיביני שלום לביתי ואמצא הכל שלום וישלח רפוא"ש לזוגתי חוה בת שרה ברכה.

התחלתי קצת לעסוק בעניני אבנים ... יען חפצי להשיג כלי לפרנסה יותר במנוחה ובלי אחריות רב השי"ת יצליח בכל הפרטים

שניאור זלמן בן אסתר

רלב

מהרש"ז, ביקורו בלונדון, להעלות זכרוננו בחה"ש

ב"ה, ב' סיון תש"ט

כ"ק אדמו"ר שליט"א

ת"ל באתי לשלום. ויש לי ת"ל כלי לברכת ה' ויעזור השי"ת הצלחה מרובה, ואצליח פה ואשוב הביתה שלום.

וכאשר ימי חה"ש באים ואני בריחוק מקום. הנני לבקש מכ"ק להעלות אותי על זכרוננו הקדוש בחג השבועות כאשר הרבה שנים הייתי אצל כ"ק ועתה בסיבת ההשגחה נתרחקתי, הנני לשאול אם השותפים ירשו לי ליסע על זמן קצר לאה"ק להתראות עם משפחתי וכו', אם כדאי הדבר לעוף לשם וחזרה, כאשר מכאן הוא בקרוב הרבה יותר מכמו מאה"ב.

שניאור זלמן בן אסתר

רלג

מאדמו"ר, מענה למברק בתוכן הנ"ל

ב"ה ב' סיון תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על הטע"ג מבואו צלחה ללונדון, השי"ת יצליחו ויסדר את הענינים בכי טוב וישוב צלחה לביתו, ויחזק השי"ת את בריאות כולם ויתן לו פרנסה טובה בהרחבה.

ידידו הדו"ש ומברכם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רלד

מאדמו"ר, להתוועד בכל מקום היותו

ב"ה, ט' סיון תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו מב' לחדש זה. השי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו ויצליח בנסיעתו בכל עניני עבודתו. בודאי אשר בכל מקום היותו מתועד עם ידידינו אנ"ש יחיו ומעוררם על דבר שמירת קביעות עתים לתורה והדרכת ילידיהם יחיו הבנים והבנות ומעוררם לבוא בכתובים עם המרכז לעניני חנוך. נכון אשר יסע לאה"ק ת"ו להתראות עם קרוביו ואנ"ש יחיו, וימסור פ"ש פנימי לחתני ב"ד חביבי הר"ש שליט"א⁶¹, ולידידינו אנ"ש יחיו, ויצליחו בנסיעה כשורה וימצא ב"ב יחיו וכולנו בחו"ש בגו"ר.

ידידו הדו"ש ומברכם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק**רלה**

מהרש"ז, לא נסע לארה"ק, ומתכוון לשוב

ב"ה, יום ד' בהעלותך [י"ח סיון תש"ט]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

לא יכולתי לנסוע לאה"ק מפני סיבות שונות, והעיקר מפני העדר הרצון של זוגתי ת', שלא רציתי לעשות זאת כי חששתי מפני מצב הבריאות שלה.

והנני שב היום בעהשי"ת בהאני' קווין מערי. השי"ת יעזור לי נסיעה כשורה ואבוא שלום הביתה ואמצא את כל שלום

שניאור זלמן בן אסתר**רלו**

מאדמו"ר, ברוך בואך צלחה

ב"ה, כ"ג סיון תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

⁶¹ ששהה באותה שעה בארה"ק.

ברוך בואך צלחה. בודאי בעזרתו ית' יסדר בכתב תזכיר מסודר מכל מקום ומקום שביקר, רשימת ידידנו וב"ב יחיו מצבם הרוחני והגשמי וממצב ב"ב יחיו הבנים והבנות, מצב הרבנים השובי"ם המלמדים, הכל בתיאור מפורט.

השי"ת יעזרהו בהדרוש לו ולב"ב יחיו.

מחו' ידידו הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רלז

מאדמו"ר, השפעת חותנו הרה"ק כדרכו בקירוב

ב"ה, א' תמוז תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות ... הנני מבקשו אשר ישתדל אצל כ"ק חותנו הרה"ק שליט"א אשר יקרא אותם וישפיע עליהם כדרכו בקירוב לקרבם ולעוררם להתקרב לדרכי החסידות כמאז ומקדם.

ידידו הדו"ש ומברכו בכל טוב בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רלח

מאדמו"ר, תפלה בצבור וקביעות עתים לתורה

ב"ה ז' מנ"א תש"ט

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

אתעניין לדעת אם הנך שומר להתפלל בצבור, ואם יש לך קביעות יומי בלימוד נגלה ודא"ח בחיזוק חסידותי, אז דער אויפשטיין הנהגה איז א שטריינג חב"ד חסידות'ר וואס איז א שומר פנימי אז די הנהגה בכל היום זאל זיין כדבעי, לא רק בל"ת שלא לדבר כו' ודיבורי הבאי, אך גם בקום ועשה עפ"י דרכי החסידות, והשי"ת יעזרך וב"ב יחיו.

הואיל נא לפרוש גיני בשלום כ"ק ידידי חביבי חותנך הרה"ק שליט"א ולהגיד לו ברכתי בכל עניניו הכלליים והפרטיים.

ידידו הדו"ש ומברכו וב"ב יחיו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

רלט

מהרש"ז, התעסקותו בעסקיו ובשד"רות

ב"ה, מוצש"ק וירא [תש"י]

כ"ק אדמו"ר שליט"א

זה יותר משנה שעזבתי משרתי בתו"ת. בעת עזבי אז שאלתי לכ"ק ופקד עלי לעסוק איזה שעות בענין למוד (שיעור וכה"ג ברבים) ע"פ הוראה שאקבל. אח"כ נתחלף על ענין נסיעה לערי השדה בתור מבקר על ישיבות אחי התמימים. בסיבות שונות לא בא הענין לפועל, בעיקר יען שאחרי חה"ס נודע לי כי אהי' מוכרח לנסוע לחוץ למדינה על איזה חדשים וא"כ איך אקבל משרה?

אח"כ המשרה דערי השדה מסרו לאחר.

כעת הנני מצד סיבות שונות הידועות לכ"ק לא אוכל לנסוע ללונדון, וא"כ אין עלי לנסוע. והיות שמצד מצב העסקים יש לי זמן פנוי הרבה ביום, וחפצי ליתן זמני עבור ענין מעינים של כ"ק. וע"כ הנני בשאלתי אם יש מה? אם אין, מה עלי לחשוב בזה?

שניאור זלמן בן אסתר

רמ

מאדמו"ר, יציע לחתני הרממ"ש

ב"ה כ"ג מ"ח תש"י

ברוקלין

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו, יציע לחתני הרממ"ש שי' ויגיד לו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

ח. ליבערמאן

רמא

מאדמו"ר, בחתימת המזכיר אחרי ההסתלקות

ב"ה ח' שבט תש"י

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א הרב מוה"ר שניאור זלמן שי'

שלום וברכה!

במענה על כתבו מביקורו את ר"י שי' אקס בדבר בקשתי, הנה בטח ימלא הכל, ובגלל זאת יצליחו השי"ת בעניניו.

נהניתי לשמוע מידידי כי ת"ל יש לו כלי מוכנה בעזרתו ית' להצלחה בעסק, והשי"ת יצליחו וב"ב יחיו.

בשם כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, החותם בדמע, מזכיר

ח. ליבערמאן

אצט צעהרעט גולאד
 - 72 \$
 ח' עזר הש"ת